

VAASAN YLIOPISTO

JOHTAMISEN YKSIKKÖ

Camilla Pihlman

EI KAIKKIA MUNIA SAMAAN KORIIN

Tarkastelussa Laitilan kaupungin elinvoimatekijät

Aluetieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2019

SISÄLLYS

	sivu
KUVALUETTELO	3
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkimuksen tausta	7
1.2. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rakenne	9
2. ELINVOIMA	11
2.1. Elinvoima käsitteenä aluekehittämisen kontekstissa	11
2.2. Endogeeniset ja eksogeeniset tekijät aluekehittämisessä	16
2.2.1. Endogeeninen aluekehittämisen malli	16
2.2.2. Eksogeeninen aluekehittämisen malli	18
2.3. Neoendogeeninen kehittäminen	20
2.4. Aluekehittäminen poliittisessa kontekstissa	22
2.4.1. Aluepolitiikka	24
2.4.2. Maaseutupolitiikka	30
2.4.3. Kaupunkipolitiikka	33
3. MAASEUDUN JA KAUPUNGIN VUOROVAIKUTUS JA SAMANAIKAISUUS	35
3.1. Maaseudun ja kaupungin määrittäminen	35
3.2. Maaseudun ja kaupungin samanaikaisuus ja vuorovaikutus	41
3.3. Elinvoimaisuus maaseudulla ja kaupungissa	48
4. TUTKIMUSMETODIN JA CASE-ALUEEN KUVAUS	54
4.1. Metodi ja aineisto	54
4.2. Tutkittavan alueen kuvaus	55
4.2.1. Laitilan kaupunki	55
4.2.2. Laitilan kaupungin elinkeinorakenne	59

5. ELINVOIMAISSUUS LAITILAN KAUPUNGISSA	61
5.1. Laitilan kaupungin elinvoimaisuutta tukevat tekijät	61
5.1.1. Elinkeinoelämä	61
5.1.2. Sijainti	63
5.1.3. Sujuvan arjen mahdollistavat peruspalvelut	65
5.1.4. Elinympäristö	66
5.1.5. Vuorovaikutus	67
5.2. Haasteet	69
5.2.1. Sijainnin vaikutus kaupungin eheään kehittämiseen	69
5.2.2. Työvoiman saatavuus	70
5.2.3. Alueen ulkopuolelta nousevat voimat	71
5.2.4. Resurssit ja toiminnan priorisointi	72
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	74
6.1. Yhteenveto	74
6.2. Johtopäätökset	80
LÄHDELUETTELO	83
LIITTEET	
LIITE 1. Haastattelurunko, Laitilan kaupungin organisaatio	93
LIITE 2. Haastattelurunko, Leader-ryhmä	95
LIITE 3. Haastattelurunko, yritykset	97
LIITE 4. Tutkimushaastatteluun osallistuneet tahot	99

KUVALUETTELO

Kuva 1. Elinvoimaisen kunnan kokonaisuus	14
Kuva 2. Aluekehittäjän toimintakenttä	21
Kuva 3. Paikkatietopohjainen kaupunki-maaseutu -luokitus karttakuvana	37
Kuva 4. Laitilan kaupunki kuvattuna kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisesti	56
Kuva 5. Asukasluvun kuukausittainen kehitys Laitilan kaupungissa	57
Kuva 6. Ennustettu väestönkehitys Varsinais-Suomessa vuosina 2018 – 2040	58
Kuva 7. Laitilan kaupungin elinkeinorakenne	59
Kuva 8. Valtatien ja kantatien risteys Laitilan kaupungissa	63

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen yksikkö**

Tekijä:	Camilla Pihlman
Pro gradu -tutkielma:	Ei kaikkia munia samaan koriin: Tarkastelussa Laitilan kaupungin elinvoimatekijät
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine:	Aluetiede
Työn ohjaaja:	Ilkka Luoto
Valmistumisvuosi:	2019

Sivumäärä: 99

TIIVISTELMÄ

Elinvoima on käsitteenä monitulkintainen. Se on monitulkintaisuudestaan huolimatta yksi merkittävimmistä tavoitteista Suomen kunnissa. Tutkielmassani tarkastelen elinvoimaisuuden käsitettä erityisesti kuntakontekstissa tarkasteltuna. Tavoitteena on määrittellä, mitä elinvoima on, ja millaiset perusteet sen muodostumiselle kunnassa ovat. Elinvoimaista kuntaa kehittäessä, tulee aluekehittäjänä toimivan tahon tunnistaa ne perusteet, joilla kuntaa kehitetään. Siksi tutkielmassa tarkastellaan aluekehittämisen keskeisiä paradigmoja; endogeenista, eksogeenista ja neoendogeenista aluekehittämisen lähestymistapoja. Kuntakentällä toimintaa ohjataan vahvasti myös valtion tasolta, jolloin on perusteltua tarkastella myös keskeisiä politiikkatoimia, jotka näkyvät aluekehittämisessä sekä niiden merkitystä alueiden elinvoimaisuuteen.

Tutkielmassani peilaan elinvoiman kehittämistä valitun tutkimusalueen kautta. Tutkimusalue on Laitilan kaupunki. Keskeinen syy tutkimusalueen valintaan johtuu siitä, että kaupungissa on mahdollista nähdä maaseudun ja kaupungin toimivan samanaikaisesti. Laitila on luokiteltu laajalti ydinmaaseudeksi, ja siellä toteutetaan maaseutumaista toimintaa. Samanaikaisesti se on alueensa seutukaupunki, ja se kuuluu käynnissä olevan kaupunkipoliittisen seutukaupunkiohjelman verkostoon. Tutkielmaa varten toteutettiin tutkimushaastatteluja, joiden teemana olivat elinvoima, maaseutu-kaupunki sekä vuorovaikutus. Jokaisen tutkimushaastattelun lopuksi haastateltavia pyydettiin myös määrittelemään elinvoiman käsitettä omin sanoin ja merkitysyhteyksin. Moninaista kuntakenttää kuvatakseni, haastattelut kohdistuivat kaupungin organisaatioon, alueen Leader-ryhmään sekä yrityksiin.

Tutkielmassa tarkastellaan elinvoimaa aluekehittämisen kolmen erilaisen paradigman sekä maaseudun ja kaupungin samanaikaisuuden ja vuorovaikutuksen kautta. Tavoitteena on ymmärtää elinvoimaisuutta muodostavien tekijöiden lähtökohdat, mahdollisuudet sekä haasteet sen edistämisessä ja kehittämisessä. Tutkimushaastatteluita hyödyntäen on nostettu esiin muutama elinvoimakehitystä tukeva ja sitä haastava tekijä. Haastattelut yhdessä kirjoitetun teorian kanssa vastaavat esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tavoitteena on, että tutkimusaluetta ja teoriaa peilaten on mahdollista nähdä aluekehittämisen moninainen toimintakenttä, ja ymmärtää sen merkitys elinvoimakehittämisessä.

AVAINSANAT: maaseutu, kaupunki, seutukunnat, elinvoimaisuus, aluekehitys

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta

Kuntien ja kaupunkien strategioissa esiintyy yhä painokkaammin sana elinvoima. Useimmiten kyseessä on tavoite olla elinvoimainen alue, jossa ihmiset viihtyvät ja jossa on työpaikkoja. Käynnissä ollut alueuudistus olisi tuonut monia muutoksia kuntien toimintaan ja kuntien onkin sen myötä ollut pakko pohtia, mikä niiden tehtävä on tulevaisuuden kuntana. Vaikka alueuudistus kaatui alkukeväästä 2019, tulee kuntakenttää koskevat muutokset ja työ alueuudistuksen loppuun saattamiseksi mitä todennäköisimmin jatkumaan uuden hallituskauden alettua. Esimerkiksi FCG Konsultointi Oy:n (2017: 6) toimittama raportti tulevaisuuden kuntien rooleista lienee yhä vieläkin pätevä selittämään tulevaisuuden kuntia koskevia muutoksia ja niiden vaikutusta kuntien rooliin ja tehtäviin. Raportin mukaan kuntien tavoitteena on hyvinvoinnin ja elinvoiman edistäminen, mitkä luetaan myös kunnan kahdeksi päätehtäväksi. Elinvoimaisuuden elementteihin kuuluu kunnan vaikuttava johtaminen, päätöksenteko, toiminen yhteistyössä sekä kunnan elinkeinotoiminta, alueen palvelut, tapahtumatoiminta ja matkailu. Edellytyksiä elinvoimaisuudelle luodaan ennen kaikkea kuntaorganisaatiossa poikkihallinnollisesti.

Elinvoimaisuus on tavoite niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Elinvoimaisuutta synnyttävät tekijät eivät myöskään eroa kaupunki- tai maaseutualueilla toisistaan, ainakaan merkittävästi. Jotta on mahdollista tutkia elinvoimaisuutta laajalti, tulee sitä tarkastella niin kaupungin kuin maaseudunkin näkökulmasta, mutta myös niiden päällekkäisyyden ja vuorovaikutussuhteen kautta. Julkisessa keskustelussa on kuitenkin iän aikaisesti ollut esillä kaupungin ja maaseudun välinen vastakkainasettelu, ja etenkin maaseutu on monesti altavastaajan asemassa. Esimerkiksi aluepoliittiset toimet ovat olleet omiaan leimaamaan maaseutualueita, vaikka aluepolitiikkaa harjoitetaan kansallisesti koko Suomessa. Aluepolitiikan lisäksi Suomessa harjoitetaan myös maaseutu-, kaupunki- ja saaristopoliitiikkaa, jotka ovat kohdentuneet spesifisti tietyn tyyppisille alueille. Kuitenkin alueille kohdentuneiden politiikkatoimien päivitetty toimenpiteet ja tavoitteet korostavat kehittämistä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa muiden alueiden kanssa (Maaseutupoliitiikan neuvosto, 2017: 11 – 12).

Myös aluepolitiikkaa tahdotaan päivittää, ja sen käsitteestä tahdotaan luopua. Esimerkiksi elinkeinoministeri Mika Lintilä on avannut keskustelun uuden ajan aluepolitiikasta, eli elinvoimapolitiikasta. Avaus uuden ajan aluepolitiikasta nähdään tarpeellisena erityisesti siksi, että aluepolitiikan käsite on mahdollista kokea latautuneena ja vanhanaikaisena. Lintilän mukaan luopuminen aluepolitiikan käsitteestä, ja sen vaihtaminen elinvoimapolitiikkaan saattaisi mahdollistaa keskustelun Suomen elinvoimasta ilman tahallista väärintymmärtämistä ja vanhentuneiden mielikuvien tuomaa taakkaa. (Lintilä, 2018.)

Elinvoimapolitiikka valtakunnallisella tasolla, tai ylipäätään kunnissa ja kaupungeissa tehtävät toimenpiteet elinvoimaisuuden edistämiseksi ovat aluekehittämistä. Aluekehittäminen on monitasoista toimintaa, jota tehdään aluepoliittisten päämäärien saavuttamiseksi, ja jossa kehittämisen kohteena olevat alueet, asiat ja toimijat vaihtelevat sekä toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Aluekehittäjillä viitataan aluekehittämisen toimijoihin. Esimerkiksi Euroopan unioni (EU), valtio, maakunnat sekä kaupungit ja kunnat voivat toimia aluekehittäjinä. Edellisten lisäksi myös elinkeinoelämän edustajat, asukkaat ja kansalaisyhteiskunnalliset toimijat, kuten erilaiset organisaatiot ja järjestöt voivat toimia aluekehittäjinä (Ponto, Kuhmonen & Osenius, 2018: 12).

Tämän tutkielman kantava teema on elinvoima. Mitä elinvoimaisuus tarkoittaa kuntakontekstissa ja miten eri aluekehittämisen lähestymistapojen tunnistaminen edistää sen kehittämistä alueella. Elinvoimaa käsitellään sen kokonaisuuden muodostavien tekijöiden kautta, ja tarkastellen maaseutu-kaupunki tematiikkaa, niiden samanaikaisuutta ja vuorovaikutusta. Tutkittavaan ilmiöön perehdytään tarkemmin tutkittavan alueen Laitilan kaupungin kautta, jossa suoritettiin tutkielman tutkimushaastattelut keväällä ja syksyllä 2019. Tutkimushaastattelut kohdistettiin Laitilan kaupungin organisaatioon, paikallisiin yrityksiin sekä alueen Leader-ryhmälle.

Laitila on kaupunki, joka on kuntapohjaiseen alueluokitukseen perustuen laajalti ydinmaaseutualuetta ja tilastollisen luokituksen mukaisesti taajaan asuttu kunta. Alueiden määrittely täsmällisesti maaseuduksi tai kaupungiksi on alueesta riippuen kuitenkin haastavaa (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2019). Kuten on kirjoitettu, Laitilan kaupunki on luokiteltu laajalti ydinmaaseuduksi, ja kaupungissa harjoitetaan maaseutupolitiikkaa. Samaan aikaan Laitila on kuitenkin alueensa seutukaupunki, ja sitä

koskettavat myös kaupunkipoliittiset toimenpiteet, kuten käynnissä oleva seutukaupunkiohjelma. Tutkielman dynamiikka on maaseutu-kaupunki painotteinen juuri tutkimusalueen rakenteen vuoksi. Tarkastelussa korostuu ennen kaikkea maaseudun ja kaupungin samanaikaisuus ja vuorovaikutus.

Tutkimusalueen sijainti on myös ratkaisevana tekijänä tutkimusalueeksi valitsemisen kriteerinä. Kaupunki sijaitsee noin 60 kilometriä Varsinais-Suomen kaupunkikeskus Turusta. Laitilasta on myös noin 32 kilometriä Satakuntaan Rauman kaupunkiin, ja noin 81 kilometriä Satakunnan kaupunkikeskukseen Poriin. Uuteenkaupunkiin, jossa sijaitsee autoteollisuuden keskittymä, Laitilasta on noin 20 kilometriä. Laitila sijaitsee myös valtatie kahdeksan varressa, ja itse asiassa valtatie halkaisee kaupungin, joka luo omat haasteensa kaupungin kehittämiseksi. Koska tutkielmassa keskeisenä aluekehittämisen teoriana on alueen sisäsyntyiset ja ulkosyntyiset tekijät aluekehittämisessä, on Laitila tämänkin välillä mielenkiintoinen tutkimusalue tutkielman kannalta.

1.2. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rakenne

Pro gradu -tutkielmassani tulen vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millä tavoin aluekehittämisen eri lähestymistapojen (endogeenisen, eksogeenisen ja neoendogeenisen) tunnistaminen edistää elinvoiman kehittämistä alueella?
2. Mitä haasteita ja mahdollisuuksia Laitilassa on kohdattu elinvoimakehittämisessä?
3. Millainen merkitys eri tasoisten alueiden ja toimijoiden vuorovaikutuksella on elinvoiman edistämiseksi?

Tutkielma etenee johdantokappaleen jälkeen teoriaosuuteen. Elinvoiman käsitettä ja siihen liittyvää tutkielman kannalta oleellista teoriaa käsitellään luvussa kaksi. Luvussa perehdytään myös endogeeniseen, eksogeeniseen ja neoendogeeniseen aluekehittämisen lähestymistapoihin sekä Suomen kansallisiin aluekehittämisen politiikkoihin. Luvussa kolme on keskitytty tarkastelemaan maaseutu-kaupunki dynamiikkaa. Se määrittelee

kaupunki- ja maaseutualueita sekä paneutuu näiden kahden alueen väliseen vuorovaikutukseen ja samanaikaisuuteen.

Teoriaosuuksien jälkeen luvussa neljä esitellään tutkielmassa käytetty metodi ja aineistot sekä kuvataan tutkimusaluetta tarkemmin. Laitilan kaupungin elinvoimakehittämisen tekijöitä tarkastellaan tutkielman luvussa viisi, jossa analysoidaan haastatteluiden avulla kerättyä aineistoa. Kappale kuusi on tutkielman päätösluku, jossa vastataan esitettyihin tutkimuskysymyksiin, ja muodostetaan tutkielman yhteenveto ja johtopäätökset.

2. ELINVOIMA

Tämän luvun tarkoituksena on selittää ja ymmärtää elinvoima -käsitettä, mitä se pitää sisällään ja mitä siihen kuuluu. Elinvoima ei ole ongelmaton käsite ja sitä on vaikea määrittellä yksiselitteisesti. Tarkoituksena on muodostaa elinvoima käsitteelle raamit tutkimuskirjallisuuden pohjalta, jotta on mahdollista ymmärtää, mitä elinvoimalla tarkoitetaan aluekehittämisen ja kuntien kontekstissa.

Elinvoima käsitteen lisäksi tarkastellaan endogeenista ja eksogeenista aluekehittämisen lähestymistapoja, jotta on mahdollista tunnistaa sisä- ja ulkosyntyisten voimien merkitys aluekehittämisessä. Aluekehittämisen kontekstissa tarkastelu johtuu siitä, että endogeeninen ja eksogeeninen kehittäminen ovat eräitä aluekehittämisen paradigmoja, joiden perusteet tulee tunnistaa ja huomioida, jotta alueen kokonaisvaltainen kapasiteetti, kyvykyys ja mahdollisuudet ovat tunnistettavissa rakennettaessa elinvoimaista aluetta. Eriksen tarkastellaan myös neoendogeenisen kehittämisen lähestymistapaa, jolla tarkoitetaan endo- ja eksogeenisen aluekehittämisen lähestymistapojen yhteenkietoutumista; vuorovaikutuksellisuutta.

Aluekehittämisessä käytettyjen mallien lisäksi tutkielmaan on nostettu myös poliittiset toimet ja niiden rooli aluekehittämisessä, johtuen elinvoiman tarkastelusta kuntakontekstissa. Tätä kautta on mahdollista tarkastella politiikkatoimien merkitystä elinvoimaisuuden edistämistehtävässä. Poliitiikkatoimet ovat myös merkittävä alueen ulkopuolelta sen kehitykseen vaikuttava tekijä. Tutkielmassa tarkastelussa ovat Suomessa harjoitettava aluepolitiikka, maaseutupolitiikka ja kaupunkipolitiikka. Suomessa harjoitetaan myös saaristopolitiikkaa omana kehittämisselityksen osana, mutta tässä tutkielmassa sitä ei ole tarkasteltu erikseen.

2.1. Elinvoima käsitteenä aluekehittämisen kontekstissa

Tutkielmaa varten toteutetuissa tutkimushaastatteluissa kysyttiin, mitä elinvoima on, jos sen saa määrittellä vapaasti omin sanoin. Eräs haastateltava vastasi, että elinvoima on sitä,

että tehdään toimia niin, että on hyvä elää huomenna. Elinvoimaisuutta ei pitäisi tavoitella pikavoittona vaan kestävästi. Elinvoima kunnissa voidaankin osaltaan määritellä edellä sanoitetun tavoin; tavoitteena tehdä ja toimia sellaisten rakenteiden eteen, että kunnassa on hyvä elää ja olla sekä tänään, että huomenna. Käsitteenä elinvoima on kuitenkin monitulkintainen ja sitä ei voi määritellä yksiselitteisesti.

”Mä näkisin sen niin, että se on hyvin pitkälle elämisen infraa, eli ikävä kyllä se on aika paljon, mutta kuitenkin. Että kyllä se, tietysti itse haluan nähdä, että tämä yritysten ja se... Se lähtee yritysten hyvinvoinnista, joka heijastuu asukkaiden hyvinvointiin, eli sitä elämisen infraa. Siihen kuuluu kaavoitukset ja muut vastaavat, sitä että luodaan ne olosuhteet sellaisiksi, että se mahdollistaa hyvinvoivan ja hyvän elämän kaaren.” (H02)

”- - Mä varmaan ehkä sanoisin, niinku; Kykyä uudistaa tätä päivää niin, että sen voimalla voi elää huomenna.” (H01)

Paananen, Haveri & Airaksinen (2014: 98) kirjoittavat teoksessa ”Kunta elinvoiman johtajana”, että kuntien elinvoimaisuudesta puhuminen on jokseenkin ongelmallista. Termiä on käytetty lukuisissa yhteyksissä eri tavoin ja eri motiivein. Ongelmallisuus ilmenee esimerkiksi siinä, että elinvoima on mahdollista kokea hyvin huokoisena käsitteenä, mikä johtuu siitä, että se imee vaikutteita sen kulloisestakin määrittelijästä, sovitettavasta ympäristöstä sekä ajasta, johon se sijoitetaan. Käsitteen voi nähdä olevan myös hyvin abstrakti ja ympäröivä, ja sillä on useita lähikäsitteitä. Esimerkiksi elinkeinopolitiikka on yksi osa kunnan harjoittamaa elinvoimapolitiikkaa, mutta se ei ole ainoastaan sitä. Elinvoimapolitiikalla voidaan vaikuttaa elinkeinoelämään ja sen olosuhteisiin, mutta kokonaisvaltainen painopiste säilyy kuitenkin kuntayhteisössä ja sen jäsenten, kuten kuntalaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän toiminnan tukemisessa.

Kuntatasolla elinvoima on mahdollista nähdä myös kunnan uudistumis- ja muutoskykynä. Kestävä elinvoimaisuus perustuu jatkuvaan uudistumiskykyyn, mikä tarkoittaa kunnan halua luoda uutta toimintaa ja uusiin mahdollisuuksiin tarttumista. Kunnassa on tunnistettava toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia, kehitettävä ja sopeutettava sen oma toiminta uusiin vaatimuksiin, otettava käyttöön uusia prosesseja sekä pyrkiä aktivoimaan kuntalaisia, yrityksiä, eri toimialojen työyhteisöjä ja muita sidosryhmiä yhteistyöhön elinvoimaisuuden vahvistamiseksi. Kunnan rooli on perinteisesti ollut merkittävä

työn, paikallisen toimeliaisuuden ja monialaisen hyvinvoinnin edistäjänä, ja sen rooli on sitä edelleen. (Sallinen, Majoinen, Salenius, 2012: 16.)

Esimerkiksi resilienssi on käsite, jota voidaan hyödyntää edelliseen kappaleeseen viitaten. Kuntalehden artikkelissa Jenni Airaksinen (2016) on kirjoittanut artikkelin tulevaisuuden kunnasta ja resilienssistä. Resilienssi on käsite, joka kuvaa yksilöiden, yhteisöjen ja organisaatioiden muutoskykyä, sopeutumista ja kestävyyttä. Sillä on myös yksilöpsykologinen merkitys, jossa kuvataan yksilön kykyä sietää traumoja ja kriisejä sekä kykyä selviytyä niistä. Airaksinen (emt.) kirjoittaakin, että kuntien tulevaisuutta mietittäessä resilienssin molemmat lähteet ovat hyödyllisiä.

Resilienssin käsitettä on kuvattu myös turvallisuuspolitiikkaa eri sektoreilla ohjaavaksi muutokäsitteeksi, joka viittaa suomennettuna ominaisuuksiin kuten sisu, kimmoisuus ja sitkoisuus. Resilienssin voi kuvata monivaiheisena prosessina, joka koostuu kriisin akuutin vaikutuksen sietokyvystä, kriisin jälkeisen vaiheen toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä lopulta yksilöiden ja yhteisöjen valmiuksista oppia sopeutumaan kriisin jälkeiseen uuteen tilanteeseen (Hyvönen & Juntunen 2018: 1). Vaikka resilienssin käsite liitetään edellisessä esimerkissä turvallisuuspolitiikkaa koskeväksi, on määritelmä resilienssin monivaiheisesta prosessista käypä myös kuntien elinvoimaisuudesta keskusteltaessa. Eriyisesti tällä hetkellä kuntien toimintakenttä elää jatkuvassa muutoksessa, jolloin kuntien kyky sopeutua ja selvittää niitä koskevista toimintaympäristön muutoksista korostuu. Kun kunnat sopeutuvat elämään muutoksessa ja ovat valmistautuneita uudistusprosessiin, vaikuttaa se todennäköisesti positiivisesti kunnan elinvoimaisuuteen verrattuna siihen, että kunta jättäisi reagoimatta ja lamaantuisi uudistusprosessissa.

Edellä on määritelty elinvoimaisuutta ja sitä edistäviä toimia ja toiminnan piirteitä sekä luonnetta. Kuitenkin pohdittaessa sitä, mihin osa-alueisiin aluekehittäjän on kiinnitettävä huomiota, on ensin määriteltävä niitä tekijöitä, jotka synnyttävät elinvoimaa. Sallinen (2011: 3) on määritellyt kunnalle kuusi tekijää, jotka muodostavat sen elinvoiman kokonaisuuden. Kokonaisuus muodostuu vetovoimaisesta ympäristöstä, kilpailukykyisestä yrityskannasta, osaamisesta ja työvoiman saatavuudesta, julkisista ja kaupallisista palveluista, sosiaalisesta pääomasta ja yhteisöllisyydestä sekä vahvasta kuntataloudesta.

Kuva 1. Elinvoimaisen kunnan kokonaisuus (Sallinen, 2011: 3).

Vetovoimainen ympäristö, joka houkuttelee ja sitouttaa ihmisiä sekä yrityksiä taakseen on erityisen tärkeä kunnalle. Vetovoima käsitteenä vaikuttaa jokseenkin samalta kuin elinvoima, mutta ne eivät tarkoita kuitenkaan samaa asiaa. Kunnan elinvoimaisuutta tarkastelevassa kontekstissa vetovoima on yksi niistä tekijöistä, joka edistää ja muodostaa yhdessä muiden tekijöiden kanssa kunnan elinvoimaisuuden kokonaisuuden. Vetovoimaisuus pitää sisällään myös yhden kunnalle tärkeän tekijän, joka on nostettu viime aikaisissa aluekehittämistä koskevissa keskusteluissa esille; pitovoiman. Pitovoima tarkoittaa sitä osa-aluetta vetovoimaisuuden alla, joka sitouttaa ihmisiä taakseen. Sitä voidaan kuvata alueen sisäisenä vetovoimana (Laamanen & Kultanen, 2019: 15).

Kunnan elinvoiman kokonaisuuden muodostavista tekijöistä kilpailukykyinen yrityskanta edistää työllisyyttä, ja osaaminen sekä työvoiman saatavuus turvaavat yritysten sijaintipäätöksen kunnassa. Paananen ym. (2014: 98) kirjoittavat, että elinkeinopolitiikka on yksi osa kunnan toteuttamaa elinvoimapolitiikkaa, mutta se ei ole ainoastaan sitä.

Kuitenkin alueen elinkeinoelämän toiminnan turvaaminen ja yritystoiminta alueella ovat merkittäviä alueen elinvoimaisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Toimiva elinkeinoelämä turvaa kuntataloutta, mutta myös pitää ja tuo asukkaita alueelle, mikä taas johtaa palvelujen säilymiseen ja toimimiseen alueella, joka taas lisää alueen vetovoimaisuutta.

Hyvät palvelut, niin julkiset kuin kaupalliset liittyvät sujuvaan arkeen, mutta myös kunnan vetovoimaan asuinpaikkana. Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys muodostavat kunnasta vahvan, ja se todennäköisesti kykenee luomaan uutta ja muuttumaan silloin paremmin verrattuna kuntaan, jossa osallisuus on laiskaa. Vahva kuntatalous mahdollistaa kunnan vastaamisen ympäristön muutoksiin, mutta vahva kuntatalous tarvitsee asukkaita taakseen. Sallisen (2011: 3) määrittelemä kunnan elinvoiman kokonaisuus muodostuu siis kuudesta vahvasti toisiinsa kytkeytyvästä tekijästä, jotka edistävät toinen toisiaan, ja mahdollistavat sujuvan arjen toteutumisen kunnassa.

Kuntakontekstissa elinvoima käsitettä ei ole mahdollista, eikä tarkoituksenmukaista sanoittaa vain yhdellä spesifillä sanalla taikka lauseenparrella. Sen voi määritellä elinvoimaa synnyttävien tekijöiden kautta. Tekijöiden lisäksi, kuten toimivan elinkeinoelämän, palveluiden ja vetovoiman lisäksi on kuitenkin yhtä tärkeä tunnistaa ne toimet, joiden avulla elinvoimaa synnyttävät tekijät vahvistuvat tai niitä voidaan kehittää. Erityisesti uudistumiskyvykyys, vuorovaikutuksellisuus ja kehittäjä toimintaympäristön tunnistaminen ovat tahtotila, joiden avulla elinvoimaa synnyttäviä tekijöitä on mahdollista vahvistaa. Aluekehittäjänä kunnan tulee tunnistaa ympäristönsä ja siihen vaikuttavat tekijät laajasti; niin kunnan sisältä kuin sen ulkopuoleltakin. Esimerkiksi tutkielmaan toteutetuissa haastatteluisissa alueen yrityselämä nostettiin erityisen tärkeäksi elinvoimaisuutta synnyttäväksi tekijäksi. Yrityselämä luo kunnan sisältä elinvoimaa kuntaan, mutta yrityselämään vaikuttavat myös alueen sisäisen kehityksen lisäksi sen ulkopuolelta tulevat voimat, kuten talouden tilanne, poliittinen ohjaus ja väestön liikehdintä.

2.2. Endogeeniset ja eksogeeniset tekijät aluekehittämisessä

2.2.1. Endogeeninen aluekehittämisen malli

Aluekehittämistä selittävät mallit voidaan karkeasti jaotella Sotaraudan, Kososen ja Viljamaan (2007: 21) mukaan endogeenisiin ja eksogeenisiin malleihin. Endogeeninen malli perustuu alueen sisäsyntyisiin tekijöihin, jotka vauhdittavat kehitystä, ja joiden varassa on uusien toimialojen ja erinäisten muiden merkittävien toimijoiden mahdollisuus syntyä ja kasvaa alueella. Endogeenisessa mallissa korostuu kyvykkyys hallita ja luoda uusia resursseja, tuottaa paikallisia innovaatioita ja ohjata alueen resurssit ja kyvyt samaan suuntaan.

Endogeeninen kehittäminen voidaan siis ymmärtää paikallisena kehittämisenä, ja johtuen paikallisten voimien vahvasta roolista, endogeenista aluekehittämisen lähestymistapaa kutsutaan usein alhaalta ylöspäin kehittämisen lähestymistavaksi (bottom-up approach). Lähestymistavalla viitataan ajatukseen siitä, että paikallisten ja alueellisten toimijoiden merkitys aluekehittäjinä alueella korostuu valtionhallinnon ja muiden ulkoisten toimijoiden sijaan, ja ne ovat suuntautuneet kehittämistyössään vastaamaan paikallisen väestön tarpeisiin ja tavoitteisiin (Tödtling, 2011: 333). Lähestymistavan päätarkoituksena on parantaa paikallisia taloudellisia ja sosiaalisia olosuhteita hyödyntäen sen sisäisiä resursseja (Ward, Atterton, Kim, Lowe, Philipson & Thompson, 2005: 5).

Etenkin maaseudun kehittämisessä on viime vuosikymmenien aikana siirrytty yhä enemmän eksogeenisestä aluekehittämisen mallista endogeeniseen aluekehittämisen malliin. Endogeeninen lähestymistapa perustuu oletukseen siitä, että alueen spesifit resurssit, kuten luonto, ympäristö ja kulttuuri ovat avain alueen kestäväan kehitykseen (Galadeano-Gómez, Aznar-Sánchez & Pérez-Mesa, 2010: 58). Vázquez-Barqueron (2010: 56) mukaan endogeenisen kehittämisen lähestymistavassa on tunnistettavissa kolme erilaista ulottuvuutta; taloudellinen ulottuvuus, institutionaalinen ulottuvuus sekä poliittinen ulottuvuus. Taloudelliselle ulottuvuudelle ominaista on spesifi tuotantojärjestelmä, jonka avulla paikalliset yrittäjät voivat tehokkaasti käyttää paikallisia tuotannontekijöitä, ottaa käyttöön innovaatioita ja luovuutta sekä saavuttaa tavoitellun tuotannon tason, mikä tekee

niistä kilpailukykyisiä markkina-alueella. Institutionaalisessa ulottuvuudessa taloudelliset ja sosiaaliset tekijät integroituvat instituutioiden systeemiksi, jossa ne luovat kompleksisia verkostosuhteita ja siten sisällyttävät sosiaaliset ja kulttuuriset arvot kehitysprosessiin. Kolmas ulottuvuus, eli poliittinen ulottuvuus nähdään paikallisen aloitteiden kautta. Se johtaa sellaisen paikallisen ympäristön luomiseen, joka kannustaa tuotantoa ja luo kestävästä kehitystä.

Vázquez-Barqueron (2010) endogeenisen aluekehittämisen lähestymistavan ulottuvuudet ovat vahvasti sidoksissa erityisesti aluetalouden kehitykseen ja yritysten mahdollisuuksiin menestyä alueella. Kuitenkin mallin takana on mahdollista nähdä myös sen ei-taloudellinen puoli. Endogeenisen kehittämisen lähestymistavassa on tärkeä tunnistaa Vázquez-Barqueron esittämät ulottuvuudet; taloudellinen, poliittinen sekä institutionaalinen ulottuvuus, mutta myös näiden ulottuvuuksien tarvitsemat lähtökohdat ovat yhtä tärkeä tunnistaa. Lähtökohdiksi on mahdollista tunnistaa Galadeano-Gómezin ym. (2010: 58) ja Sotaraudan ym. (2007: 21) esittämät alueen spesifit resurssit ja alueen sisäsyntyiset tekijät, jotka vauhdittavat kehitystä, ja joiden varassa uusien toimijoiden on mahdollisuus syntyä ja kasvaa alueella. Alueen tulee siis ensisijaisesti tunnistaa omat mahdollisuutensa ja resurssinsa, jotta Vázquez-Barqueron esittämien endogeenisen lähestymistavan ulottuvuuksien saavuttaminen on mahdollista. Esimerkiksi taloudellinen ulottuvuus, jossa korostuu paikallinen yrittäjyys, tarvitsee ympärilleen oikeat olosuhteet toimiakseen.

Kun useamman ulottuvuuden toimijat kohtaavat ja luovat verkostoja, ne myös mahdollistavat. Tällöin esimerkiksi taloudelliselle ulottuvuudelle tärkeät tuotanto-olosuhteet tai yrittäjätalouden syntyminen on mahdollista. Kuten aikaisemmin on jo kirjoitettu, kestävä elinvoimaisuus perustuu jatkuvaan uudistumiskykyyn, joka tarkoittaa kunnan osalta halua luoda uutta toimintaa ja uusiin mahdollisuuksiin tarttumista. Tällöin kunnassa on tunnistettava sen toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset, kehittää ja sopeuttaa oma toiminta uusiin vaatimuksiin, ottaa käyttöön uusia prosesseja sekä aktivoida kunnassa vaikuttavia eri toimijoita elinvoimaisuuden vahvistamiseksi (Sallinen ym. 2012: 16).

Tutkielmaa varten toteutetuissa haastattelussa nousi esille esimerkiksi se, että kaupunki voi omalta osaltaan helpottaa yrittäjän toimintaa alueella ja auttaa sitä kehittymään. Eri

toimijoiden välisessä yhteistyössä ja tuessa korostuvat institutionaalisen ja poliittisen ulottuvuuden merkitys endogeenisen kehittämisen lähestymistavassa. Institutionaalisisessa ulottuvuudessa keskeisiä toimijoita ovat taloudelliset ja sosiaaliset tekijät, jotka muodostavat verkostoja, jolloin kehitysprosessiin on mahdollista saada mukaan sekä sosiaalisia, että kulttuurisia arvoja. Poliittisessa ulottuvuudessa keskeisiä toimijoita ovat taas paikalliset toimijat sekä aloitteet ja aloitekyvykyys, mitkä yhdessä mahdollistavat paikallisen ympäristön kehittämisen, kannustavat tuotantoa ja luovat kestävästä kehitystä.

Tavoitellessa elinvoimaista ja kestävästä kehitystä, endogeenisessa aluekehittämisen lähestymistavassa aluekehittäjät tunnistavat monipuolisesti alueen sisältä kumpuavia mahdollisuuksia, ja toimivat aktiivisesti erilaisissa alueen sisäisissä verkostoissa. Kunnan toimessa aluekehittäjänä, sen tulee osata tunnistaa alueen potentiaali ja sen resurssit monimuotoisesti, mutta myös realistisesti. Kestävä kehittäminen on mahdollista silloin, kuin kehitys tapahtuu alueen omista lähtökohdista käsin kuitenkin niin, että kehittäjä tunnistaa alueen realiteetit. Endogeenisen kehittämisen lähestymistavassa ongelmia voi mahdollisesti esiintyä siinä, että kehittäjä ei huomioi kokonaisvaltaisesti ympäristöä tai aluetta, jossa toimitaan. Pelkästään sisältä lähtevä kehittäminen ei ole kestävä, sillä alueeseen ja sen tulevaisuuteen vaikuttavat aina ympäröivät alueet ja esimerkiksi poliittiset päätökset.

2.2.2. Eksogeeninen aluekehittämisen malli

Sotaraudan ym. (2007: 21) mukaan eksogeeninen kehitys viittaa ulkopuolisen aiheuttamaan kehitykseen, jossa kehittämisen resurssit ja kehittämistoimenpiteet tulevat alueen ulkopuolelta annettuna. Eksogeenista kehittämistä kuvataan ylhäältä alaspäin tapahtuvana kehittämisenä. Sen kehittämisen tekijät olivat aina 1970-luvun lopulle huomion keskipisteenä. Ne korostivat alueiden ulkoisiin riippuvuuksiin liittyviä rakenteita sekä vaikutusyhteyksiä, taloutta ja kaupungistumisen merkitystä. Kehittämisen periaatteena olikin aate, jossa paikalliset yhteisöt nähtiin kehittämisen objekteina (Hyyryläinen, Katajamäki, Piispanen, Rouhiainen, 2011: 21). Verrattaessa alhaalta ylöspäin tapahtuvaa kehittämistä, ylhäältä alaspäin tapahtuvaan kehittämiseen, on jälkimmäiseksi mainittu enemmän ohjailua alueen ulkopuolelta ja kohdistuu alueeseen, kun taas endogeeniselle

kehittämislle ominainen alhaalta ylöspäin tapahtuva kehittäminen syntyy ja kasvaa alueen sisältä sen sisäisistä lähtökohdista käsin.

Pohdittaessa eksogeenisen aluekehittämisen mallin historiaa, on mahdollista antaa kriittikkiä mallista, jossa paikalliset yhteisöt nähtiin ainoastaan kehittämisen objekteina, ja maaseutualueet vain ruuan tuottajina kasvaviin kaupunkikeskuksiin (Hyyryläinen ym. 2011: 21; Ward ym. 2005: 5). Eksogeeniseen kehitykseen linkittyvä vahvasti valtion tasolta tulevan ohjauksen lisäksi globaali kehitys sekä tekijät, joihin kunta ei voi itse vaikuttaa, kuten sen sijainti tai siihen kohdistuva muu ulkopuolelta tuleva paine. Globaalista kehityksestä tai globalisaatiosta esimerkkejä ovat maahanmuutto, pakolaiskriisit sekä esimerkiksi monikansalliset yritykset, ja niiden päätökset sijoittua tai lähteä. Kirjoittamastani muusta ulkopuolelta tulevasta paineesta taikka asioista, joihin kunnan sisäisistä lähtökohdista käsin ei voi vaikuttaa ovat esimerkiksi lähialueiden tapahtumat taikka kunnan sijainti, joskin, kunnan tulee endogeenisen kehittämisen lähestymistavassa huomioida maantieteellinen sijaintinsa realistisesti kehittäessä kuntaa tai aluetta sen sisäisistä lähtökohdista käsin.

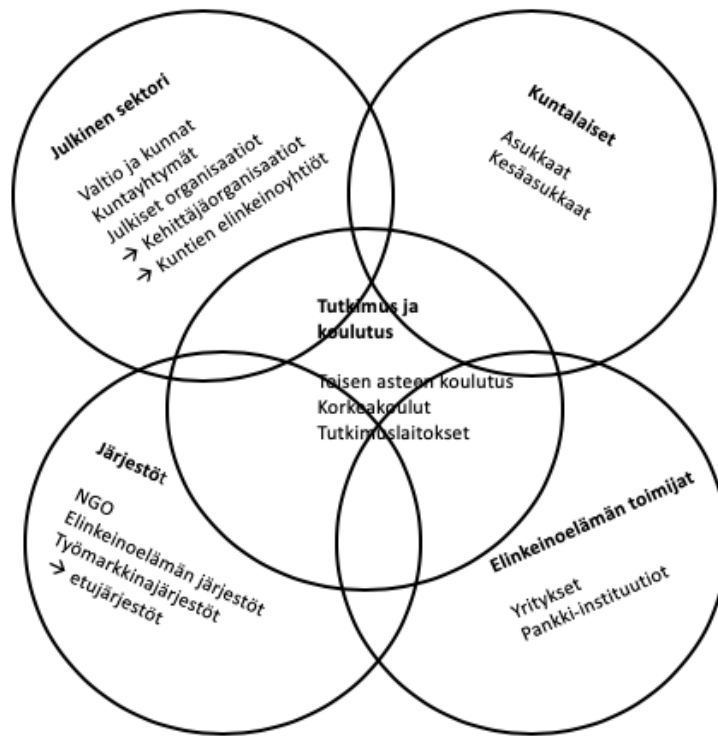
Aluekehittämisen lähestymistapana eksogeeninen on aina olemassa, eikä sitä tule jättää huomioimatta. Toisinaan on mahdollista ajatella, että osa eksogeenisen, eli ulkoa välittyvän aiheuttamaa voi tapahtua myös yllättävästi, jolloin edelleen jo esille tullut kunnan uudistumiskyvykyys nousee tärkeäksi tekijäksi sen aluekehittämistehtävässä. Elinvoimaisuuteen vaikuttavat taloudelliset tekijät, kuten vahva kuntatalous tai yritykset eivät aina ole riippuvaisia siitä, mitä alueen sisällä ja sen sisältä lähtevässä kehityksessä tapahtuu. Esimerkiksi lama tai kuntien talouteen vaikuttavat poliittiset päätökset ovat esimerkki ulkoa tulevasta, joskus jopa yllättävästä paineesta ja kehityskulusta kuntaan. Myös väestökehitys, joka vaikuttaa koko Suomen kehittämiseen ja talouteen on asia, johon paikallinen aluekehittäjä ei suoraan pysty vaikuttamaan omilla toimillaan. Onkin tärkeää huomioida niin endogeeniset kuin eksogeeniset tekijät ja lähestymistavat aluekehittämisessä. Yksipuolisesti vain ja ainoastaan toisella lähestymistavalla ei luoda kestäväää pohjaa kunnan kehitykselle.

2.3. Neoendogeeninen kehittäminen

Katajamäki (2009: 69) on kirjoittanut, että ”oman alueen myönteistä kehitystä siivittävät kohtalon hetket, momentumit, syntyvät eksogeenisen ja endogeenisen hallitusta vuorovaikutuksesta. Hän jatkaa, että ulkoa välittyvän globaalien ja sisäsyntyisen eli lokaalisten kohtaamista kutsutaan aluekehittämisessä globalisaatioksi. Vaikka tässä tutkielmassa ulkoa välittyvänä ei tarkastella laajalti globaaleja tekijöitä, vaan lähialueiden, ympäristön ja sijainnin muodostamia tekijöitä, on Katajamäen määritelmä silti kelpo myös tämän tutkielman kannalta, sillä se auttaa ymmärtämään neoendogeenisyyden käsitettä. Neoendogeenisessä kehittämisessä fokus on dynaamisessa vuorovaikutuksessa paikallisten alueiden ja niitä laajempien poliittisten, institutionaalisten, kaupallisten ja luonnollisten ympäristöjen välillä, ja siinä, miten tämä vuorovaikutus välittyy eri toimijoiden kesken (Galadeano-Gómez, Aznar-Sánchez & Pérez-Mesa, 2010: 61).

Hyyryläinen ym. (2011) käyttävät neoendogeenisyyden käsitettä artikkelissa, jossa käsitellään suomalaisen kylätoiminnan tilaa ja käytäntöjä. Neoendogeenisen kehittämisen ilmentymistä käytännössä voidaan kuvata esimerkiksi Leader-toiminnassa, jossa endogeeninen kehittäminen näkyy paikallisten toimijoiden osallistumisella Leader-toimintaryhmissä, ja eksogeeninen kehittäminen maaseudun kehittämisen ohjelmaperusteisuudessa. Leader-toiminnassa tapahtuu niin sanottu endogeenisen ja eksogeenisen kehittämisen yhteenkietoutuminen, kun alhaalta ylöspäin tapahtuva kehittäminen ja ylhäältä alaspäin tapahtuva kehittäminen ovat vuoropuhelussa toistensa kanssa, ja toimivat samanaikaisesti (Kuuva, 2014: 12).

Alla olevassa kuvassa (kuva 2.) on esitettyä aluekehittäjän toimintakenttää havainnollistava kuvio, jonka kautta on mahdollista ymmärtää eri toimijoiden suurta määrää, mutta myös kohtaamista aluekehittämistyössä ja sen verkostoissa, niin sisä- kuin ulkopuolelta aluetta.

Kuva 2. Aluekehittäjän toimintakenttä (Sotarauta ym., 2007: 25; Ståhle, Sotarauta & Pöyhönen, 2014: 21).

Neoendogeenista kehittämistä voidaan kutsua myös suomennettuna uusisäsyntyiseksi kehittämiseksi. Käsite tarjoaa mahdollisuuden tarkastella, kuten edellä on käynyt ilmi, endogeenisten ja eksogeenisten tekijöiden vuorovaikutusta, ja niiden yhteenkietoutumista toisiaan tukeviksi kehittämisen malleiksi (Kuuva 2014: 12). Hyyryläisen ym. (2011: 35) mukaan aluekehittäminen on vuorovaikutuksen, kommunikation ja diskurssien toisiinsa kietoutumisen tila. Kirjoittajat (emt.) ovat esittäneet neoendogeenisen paradigman keskeiseksi kysymykseksi sen, millä tavalla tästä vuorovaikutuksesta on mahdollista saada mahdollisimman keskustelevalta, osapuolia huomioivalta ja ristiriitaisiakin tavoitteita yhteen sovittava kokonaisuus. Kuten aiemmin kirjoitetusta on käynyt ilmi, aluekehittämisen toimijoita on monia ja ovat toimijoita sekä alueen sisältä, että ulkoa.

Neoendogeenisessa kehittämisessä toimiva vuorovaikutus eri osapuolten välillä korostuu, jolloin heikko yhteistyö ja kommunikatio voivat haitata aluetta ja sen kehitystä. On

mahdollista pohtia, että onko alueen sisäisillä toimijoilla mahdollisuutta kehittää aluetta täysin ilman ulkopuolisen vaikutusta, vaikka kehitys tapahtuisikin alueen omista, sisäsyntyisistä lähtökohdista käsin ja vastaavasti toisinpäin. Esimerkiksi endogeenisen kehittämisen lähestymistapa on saanut kritiikkiä siitä, että vain sisältä lähtevä kehitys voi olla ideaalista, mutta ei käytännöllistä, sillä jokaisella alueella vaikuttavat niin endogeeniset kuin eksogeeniset voimat (Ward ym. 2005: 5). Wardin mukaan kriittinen piste on alueiden mahdollisuuksissa parantaa niiden kykyä ohjata niitä laajempien prosessien, resurssien ja toimien mukautumista alueiden eduksi. Fokuksen tulee olla dynaamisessa vuorovaikutuksessa paikallisen ja sitä laajempien poliittisten, institutionaalisten, kaupallisten ja luonnon ympäristöjen välillä, ja siinä, miten vuorovaikutus välittyy. Wardin mukaan avain paikalliseen kehittämiseen on, että paikalliset institutionaaliset resurssit ovat valmiita ohjaamaan sen sisäisiä resursseja niin, että ne ovat valmiina toimimaan ulkopuolelta tulevien voimien kanssa yhdessä. (Emt.)

Neoendogeenisen aluekehittämisen lähestymistavassa suurin haaste on mahdollisesti se, ettei kehittäjä ymmärrä endogeenisen ja eksogeenisen toimivan samanaikaisesti. Neoendogeeninen kehittäminen toimii silloin, kun kehittäjä edistää endogeenisen ja eksogeenisen yhteistyötä ja kohtaamista, jolloin dynaaminen ja kestävä vuorovaikutus sekä kehittäminen ovat mahdollista. Esimerkiksi kunnan elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostavat tekijät rakentuvat sekä endogeenisistä, että eksogeenisistä lähtökohdista käsin, jolloin hallitun vuorovaikutuksen aikaansaaminen on tärkeää. Neoendogeeninen aluekehittämisen lähestymistapa huomioikin molemmat sekä sisäsyntyiset, että ulkosyntyiset voimat alueella, ja se on sitä kautta välttämätön aluekehittämisen työkalu.

2.4. Aluekehittäminen poliittisessä kontekstissa

Jo 1990-luvulla Wilkinson (1992: 25) on kirjoittanut, että pelkästään maaseutua tai kaupunkia painottava näkemys on ongelmallinen, ja globalisoituvassa yhteiskunnassa yhteiskuntaa täsmällisesti kaupunki-maaseutu jatkumoilla määrittely ei ole toimivaa. Jälkiteollisella aikakaudella yhteiskuntaa tulisi tarkastella ennemminkin maailmanlaajuisena kaupunkien ja maaseutujen välisten verkostojen kokonaisuutena, jossa globalisoitunut

maailmanjärjestelmä vaikuttaa kansalaisten hyvinvointiin niin kaupunki- kuin maaseutu-alueillakin, jolloin alueiden tarkastelu vain erikseen ei enää onnistu. Erilaisia alueita painottavista näkemyksistä tulisikin siirtyä näitä yhdistävään näkemykseen, jossa tasa-arvoisuus ja hyvinvointi ovat mahdollista turvata sekä kaupunkimaisessa kuin myös maaseutumaisessa ympäristössä.

Yhteisesti alueiden kehittämistä ja alueiden kehittämissä politiikkaa varten on Suomessa säädetty laki. Aluekehittämistä säätelevän lain alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) tavoitteena on luoda vuorovaikutuksineen, eri toimijoiden työnjakoon ja yhteisiin tavoitteisiin perustuva alueiden kehittämisen järjestelmä. Tavoitteena on lisäksi sovittaa kansallisen aluepolitiikan ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toteuttaminen toimivaksi kokonaisuudeksi. Laissa on säädetty sen 4 §:ssä tavoitteista alueiden kehittämisessä. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttääkin alueiden kehittämissä poliittisia toimia. Lain 4 §:ssä säädettyt tavoitteet ovat:

- 1) vahvistaa alueiden tasapainoista kehitystä sekä kansallista ja kansainvälistä kilpailukykyä;
- 2) vahvistaa ja monipuolistaa kestäväällä tavalla alueiden elinkeinorakennetta sekä edistää taloudellista tasapainoa;
- 3) edistää kestäväää työllisyyttä sekä väestön osaamista, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta;
- 4) vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja ja kannustaa käytettävissä olevien voimavarojen täysimääräiseen käyttöön kestäväällä tavalla;
- 5) parantaa alueiden omia vahvuuksia ja erikoistumista sekä edistää niiden kulttuuria;
- 6) parantaa elinympäristön laatua ja kestäväää alue- ja yhdyskuntarakennetta

Suomessa keskeinen aluekehittämisen poliittinen työkalu on aluepolitiikka. Aluepolitiikan lisäksi eri tyyppisille alueille kohdistuviksi politiikkatoimiksi ovat muodostuneet maaseutu-, kaupunki- ja saaristopolitiikka. Seuraavaksi tutkielmassa tarkastellaan mitä nämä alueiden kehittämissä politiikan osat; aluepolitiikka, maaseutupolitiikka ja kaupunkipolitiikka ovat. Tavoitteena on selvittää politiikkojen taustaa, tavoitteita sekä keskeiset

toimet ja toimijat. Lopputuloksena tulisi olla käsitys siitä, mitä nämä politiikat ovat, miten historia on vaikuttanut niiden kehitykseen ja nykypäivän miellelyhtymiin sekä käsitys siitä, miten politiikat linkittyvät aluekehittämisen ja elinvoimaisuuden aspektiin. Vaikka saaristopolitiikka on oma kehittämisselityksen osa, sitä ei tulla tarkastelemaan tässä tutkielmassa erikseen.

2.4.1. Aluepolitiikka

Paananen ym. (2014: 98) kirjoittavat, että kunnan kilpailukyky voi pohjautua elinvoimaisuudelle, mutta kilpailukyky ja elinvoima eivät kuitenkaan tarkoita suoraan samaa asiaa. Alueiden kilpailukyky edistäminen on kirjattuna Aluekehittämistä säätelevän lain (7/2014) tavoitteisiin, jossa säädetään tavoitteesta alueiden tasapainoisesta kehityksestä sekä kilpailukykyyn vahvistamisesta. Spesifisti aluepolitiikkaa tarkasteltaessa onkin mahdollista nähdä politiikan tavoitteet omalta osaltaan Suomen alueiden elinvoimaa vahvistavina. Aluepolitiikan päämääränä on pyrkiä vaikuttamaan eri tasoisten alueiden taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen sekä kansallisesti, että Euroopan unionin toteuttaman aluepolitiikan myötä. Onkin mahdollista nähdä sen tavoitteet eri tasoisten alueiden hyvinvointia edistävinä. Sen avulla luodaan edellytyksiä alueen menestymiseen sekä kehittymiseen, mikä luo omalta osaltaan mahdollisuuksia sellaisten tekijöiden kehittymiseen alueella, mitkä luovat elinvoimaisuutta.

Aluepolitiikassa kohteina ovat esimerkiksi kunnat, maakunnat, seudut ja valtio. Aluepolitiikkaa tuleekin tarkastella sen poliittisesta, taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta (Jauhiainen & Niemenmaa, 2006: 71). Kansallista aluepolitiikkaa toteutetaan pääosin valtion tasolla ja toimijat ovat esimerkiksi ministeriöitä. Aluekehittämistä säätelevän lain (7/2014) kuudennessa pykälässä säädetään alueiden kehittämisen suunnittelusta. Sen mukaisesti valtioneuvostolla on oikeus päättää hallituskaudella toteutettavista valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä.

Kansallisen aluepolitiikan, jossa tavoitteena on koko maan alueellinen kehittyminen, voidaan katsoa alkaneen vuodesta 1975 lähtien (Hautamäki, 1999: 2 – 3). Alkuvaiheet on mahdollista jäljittää 1960-luvun loppupuoliskolle ja 1970-luvun alkuun. Vuonna 1961

asetettiin kehitysaluekomitea, jonka johdolla laadittiin ensimmäinen kehitysaluepolitiikan laki vuonna 1966. Kehitysaluelaki oli voimassa vuosina 1966 – 1969 ja lain tarkoituksena oli turvata alueellisen kehittämisen laajat mahdollisuudet aina tuotannosta palveluihin, ja taloudellista kasvua hajautettiin. Kansallisen aluepolitiikan tavoitteet ovat sen alkutaipaleelta lähtien olleet vahvasti Suomen kilpailukyvyyn, alueellisen tasa-arvoisuuden ja taloudellisen hyvinvoinnin edistämisessä. Toisin sanoen, aluepoliittisia päämääriä voidaan kuvata alueiden elinvoimaisuutta edistäviksi, jossa korostuvat elinvoimaa alueelle muodostavien tekijöiden kannalta erityisesti vetovoimainen ympäristö palveluineen ja työpaikkoineen, kilpailukyky sekä esimerkiksi mahdollisuudet hyvään taloudelliseen tilanteeseen eri alueilla. Suomessa on mahdollista nähdä aluepolitiikan erityispiirteekseen järjestämisen alueellista kehittämistä koskevien lakien ja asetusten kautta. Lainsäädännön avulla on mahdollista määritellä aluepolitiikan tavoitteet ja menetelmät, sen suunnittelu sekä sen käytännön toteutus ja viranomaisten vastuualueet ja välineet, joilla politiikkaa tulee toteuttaa. (Jauhiainen ym. 2006: 84.)

Aluepolitiikan alkutaipaleella sen poliittinen puoli oli vahvasti läsnä. Yhteys puoluepolitiikkaan vahvistui erityisesti aluepoliittisen lainsäädännön myötä, ja erityisesti entisen Maalaisliiton (nyk. Keskusta) asema aluepolitiikan kehittymisessä oli vahva 1950-luvulta alkaen. Puolueessa maatalous koettiin erityisen tärkeänä ja kehityskelpoisena elinkeinona, ja myös pienten maatilojen omistamisen nähtiin edistävän vakautta yhteiskunnassa. Maalaisliiton merkitys oli suuri esimerkiksi Pohjois-Suomen kehittämistavoitteiden edistämisessä (Hakkarainen, 2008: 14). Kuitenkin 1960-luvun loppupuolelle tultaessa esiin oli noussut idea kasvukeskuksista Suomen alueelliseen kehittämiseen liittyvässä kontekstissa. Kasvukeskuksiin liittyvä ideologia oli vahvasti yhteydessä Sosiaalidemokraattiseen puolueeseen, joka sai vaalivoiton vuoden 1966 eduskuntavaaleissa. Puolueen äänestäjät keskittyivät erityisesti kaupunkikeskuksiin, toisin kuin Maalaisliiton, jonka äänestäjät sijoittuivat suurelta osin maaseutumaisille alueille. Puoluepolitiikan avulla onkin mahdollista nähdä ja tulkita suomalaista aluepolitiikan jakautumista, eli sen samanaikaista painotusta maaseudun kehittämiseen ja toisaalta kasvaviin kaupunkiseutuihin. (Jauhiainen ym. 2006: 85 – 89.)

Eräs vahvasti aluepolitiikkaa leimaava käsite on nykyäänkin siltarumpupolitiikka. Siltarumpupolitiikalla tarkoitetaan poliittista ilmiötä, jossa poliitikot vetävät ikään kuin kotiin päin. Suomessa puheet siltarumpupolitiikasta ovat vaikuttaneet miellelyhtymiin aluepolitiikasta, jossa se on mahdollista nähdä poliittisten puolueiden välisenä pelinä. Tämä on vaikuttanut aluepolitiikan julkisuuskuvaan siinä määrin, että aluepolitiikan harjoittamista on pidetty jopa vahingollisena. Edelleen erityisesti Keskusta puoluetta kohtaan on vahvoja miellelyhtymiä aluepolitiikkapuolueena, sen ajettua maaseudun ja syrjäseudun asioita, ja jossa sen kannatus on myös suurinta (Remahl, 2008: 45). Aluepolitiikassa poliittisuus ja etenkin maaseudun ja kaupungin välisen vastakkainasettelun tematiikka ovatkin olleet omiaan luomaan negatiivista kaikua aluepolitiikan käsitteelle. Monesti erityisesti keskustelu siitä, tulisiko koko Suomi pitää asuttuna ja tulisiko koko Suomea kehittää samalla tavalla, lietsovat kansallisen aluepolitiikan negatiivista kaikua, mutta myös negatiivisia tunteita maaseutualueita kohtaan. Aluepolitiikka rinnastetaankin vahvasti erityisesti maaseutualueiden politiikaksi sekä puoluepoliittiseksi peliksi, jossa poliittiset toimijat ”vetävät kotiin päin” (Moisio, 2012).

Katriina Soini (2010: 3) kirjoittaa pääkirjoituksessaan ”Mihin tarvitaan maaseutu – kaupunki vastakkainasettelua?” siitä, että maaseudun ja kaupungin suhdetta selvittävässä tutkimuksissa kaupunki ja maaseutu nähdään toistensa vastakohtina, mikä omalta osaltaan lisää ajatusta jyrkkäreunaisten alueiden vaihtoehtoisesta olemassaolosta tai kehittämisestä. Soinin mukaan aluepolitiikan kielelle on tavallista, että maaseutu nähdään toiminnan kohteena ja hyödynnettävänä resurssina taikka rasitteena suhteessa keskusalueisiin ja kaupunkeihin. Soini jatkaa, että ”Julkisessa keskustelussa odotetaan, että maaseudulla täytyy olla jokin tehtävä, merkitys maaseudun ulkopuolisille taholle, jotta sen olemassaolo olisi oikeutettu.”. Myös maaseutututkijat ja -kehittäjät ovat asettuneet Soinin mukaan tälle kannalle, ja maaseudun olemassaoloa onkin puolusteltu sillä, että maaseudulla on merkittävä tehtävä monien yhteiskunnallisten, että ympäristöongelmien ratkaisemisessa. Vaikka tämä pitää paikkansa, korostuu tässäkin asetelmassa hyöty – rasite -ajattelu.

Kun pohditaan Soinin väitettä siitä, että aluepolitiikan kielelle on tavallista, että maaseutu nähdään toiminnan objektina ja hyödynnettävänä resurssina, linkittyy se vahvasti myös eksogeenisen kehittämisen saamaan kritiikkiin erityisesti maaseutualueiden

yksipuolisesta kehittämisestä. Aluepolitiikka on valtiontasolta alueille tapahtuvaa ylhäältä alaspäin tapahtuvaa kehittämistä, ja osaltaan aluepolitiikkaa koskeva kritiikki voidaan linkittää erityisesti maaseutualueiden näkökulmasta eksogeenisen aluekehittämisen mallin saamaan kritiikkiin. Myös tutkimushaastattelussa nousi esille, että maaseutualueet nähdään usein yhtenä ”könttänä”, jolloin kehittämisen toimet ajatellaan yhtenä ja samana kokonaisuutena kaikille. Kuitenkaan esimerkiksi elinvoiman kehittämisen lähtökohdat eivät ole tai tule kaikille alueille samanlaisina, mikä tarkoittaa paikallisten olosuhteiden huomioimista aluekehittämisessä. Aluepolitiikka on valtakunnallista alueiden kehittämiseen liittyvää politiikkaa, ja sen tavoitteena on luoda yhdenvertaiset olosuhteet erilaisille alueille. Kuitenkaan siihen liittyvät vahvat mielleyhtymät tai toimet eivät aina vastaa sille asetettua tehtävää.

Aluepolitiikkaa ei ole aina kutsuttu aluepolitiikaksi, vaan kuten sen alkutaivalta koskevasta kappaleesta on havaittavissa, aluepolitiikka käsite vakiintui sisältöineen käyttöön vasta 1970-luvulla. Aluepolitiikkaa kutsuttiinkin vielä 1960-luvulla kehitysaluepolitiikaksi. Nykyään aluepolitiikka on terminä niin sanottu yleistermi, mutta yhä useammin käytetään sen tilalla käsitteitä aluekehityspolitiikasta, alueellisesta kehittämisselityksestä tai aluekehittämisestä. Edellisistä termeistä on jätetty pois sana politiikka, minkä syyksi voi esittää politiikka sanan kaikkua. Sitä vierastetaan jo lähtökohtaisesti, ja esimerkiksi aluekehittämisen käsite antaa kuvan arvovapaasta alueiden arvioinnista sekä virkamiesmäisestä neutraalista ohjailusta (Remahl, 2008: 46; Tiihonen, 2003: 158). Aluepolitiikan ehkä huonon kaiun, mutta myös yhteiskunnan muutoksen vuoksi on aluepolitiikalle esitetty vaihtoehtoisia käsitteitä.

Vuoden 2018 syyskuussa järjestetyssä Uusi aluepolitiikka valtaa vanhan -tapahtumassa elinkeinoministeri Mika Lintilä piti puheen, jossa hän väittää, että vanhanaikaisesti ymmärretyn aluepolitiikan tie olisi tullut päätökseensä. Lintilän mukaan valtion ja julkisen vallan rooli on toimia yhä enemmän menestyksen mahdollistajana, jossa valtiovallan tehtävänä ei ole valita voittajia ylhäältä käsin. Tämä tarkoittaa samaa myös toisinpäin, häviäjillä ei määrätä ennalta, vaan samanlainen kasvualusta kuuluu kaikille. Lintilä on itse valmis luopumaan latautuneesta aluepolitiikan käsitteestä, mikäli se edesauttaa keskustelemaan Suomen elinvoimasta ilman tahallisia väärinymmärryksiä ja vanhentuneita

mielikuvia. Lintilä viittaakin puheessaan ajatuspaja e2:n toteuttamaan kansalaiskyselyyn, jossa selvitettiin suomalaisten aluekehittämistä koskevia näkemyksiä. Kansalaiskyselyn tulos oli, että enemmistö suomalaisista kokee, että maan eri osien kehittämistä tulisi vahvistaa tulevaisuudessakin, ja että julkisen vallan tulisi osallistua maamme eri osien kehittämiseen. Viitaten kansalaiskyselyn tuloksiin, Lintilän mielestä olisikin perusteltua puhua koko maan kattavasta elinvoimapolitiikasta, siitä miten tulevaisuudessa taataan monipuolinen yritystoiminta, vireät asuinalueet, koulutusmahdollisuudet, sujuva infrastruktuuri ja asukkaisen suorat vaikutusmahdollisuudet niin kaupunki- kuin maaseutualueillakin. (Lintilä, 2018; Heikkilä & Jutila, 2018: 5.)

Aluepolitiikka elää muuttuvassa ympäristössä, ja sitä pyritään muuttamaan yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi. Aluepolitiikan yksi uudistusvaihe alkoi 1990-luvulla, mikä oli välttämätöntä, jotta oli mahdollista toimia kansainvälisesti muuttuvassa ympäristössä. Erityisesti silmällein Suomen EU-jäsenyyden toteutumista vuonna 1995, aluepolitiikan rakenteita tuli muuttaa Euroopan unionin aluepolitiikkaa vastaaviksi. Lisäksi aluepolitiikkaa tuli ohjata alhaalta käsin, eli alueilta itsessään, jolloin se nojaisi alueellisiin vahvuuksiin ja osaamiseen. Uudistuksessa vastuu aluepolitiikasta siirtyi suurilta osin maakuntienliitoille, ja sen kehityslinjat kohti teknologian painottamista ja osaamisen kehittymistä realisoituivat. Nämä kehityslinjat olivat esimerkkejä EU:n aluepolitiikasta, mutta samat kehityslinjat olivat nähtävissä jo kansallisesti 1980-luvulla. Esimerkiksi osaamiskeskusohjelma käynnistyi lainmuutoksen yhteydessä vuonna 1994. (Remahl, 2008: 111.)

Aluepolitiikka käsitteen negatiivisesta kaiusta pyritään pääsemään eroon. Ehdotus aluepolitiikka käsitteen vaihtamisesta uuden ajan aluepolitiikkaan eli elinvoimapolitiikkaan tukee tavoitetta luoda aluepolitiikalle uudenlaista imagoa, ja sen kykyä vastata muuttuvaan ympäristöön, jossa se toimii. Kun pohditaan elinvoimaa ja elinvoimaisuutta edistäviä tekijöitä, on uudistus- ja muutuskäytännön merkitys noussut yhdeksi elinvoimaisuutta edesauttavaksi tekijäksi. Aluepolitiikan ollessa murrosvaiheessa, on mahdollista sanoa, että alueiden kehittämisen kontekstissa tämä näkyy tavoitteena edistää Suomen alueiden elinvoimaisuutta, kilpailukykyä, mahdollisuutta vastata ympäristön muutoksiin ja eri alueiden haasteisiin niin kaupunki- kuin maaseutualueillakin.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa ”Keskustelun avauksia alueiden Suomeen” (Ponto ym. 2018: 29) on ehdotettu keskeisiä nostoja aluepolitiikan uudistamiseen. Muun muassa paikkaperustainen aluekehittäminen, jossa edellytetään ratkaisujen räätälöimistä aluekohtaisesti, on yksi uudistumisehdotus. Alueet ja niiden tarpeet ovat erilaisia, ja samanlaiset ratkaisut eivät toimi kaikkialla. Tämä vaikuttaisikin myös tutkimushaastattelussa esille nousseeseen ongelmakohtaan siitä, että toisinaan erilaisia alueita tarkastellaan yhtenä ja samanlaisena.

Paikkaperusteisen aluekehittämisen lisäksi uudistumisen toteuttamiseksi esiin on nostettu valtion tehtävä alueiden edellytysten luojana ja menestyksen mahdollistajana. Uudistuksessa korostuu eri toimijoiden vuorovaikutuksen kasvava tarve aluekehittämisen kokonaiskuvan ymmärtämiseksi. Siinä korostuu myös kaikkien alueiden hyvinvoinnin ja menestyksen mahdollistaminen myös tulevaisuudessa, sillä se mahdollistaa Suomen kilpailukyvyyn maksimoimisen. Aluepolitiikan uudistamisessa näkyy yhä edelleen tavoite tasapuolisesta alueiden kehittämisestä sekä erilaisten alueiden tarpeiden huomioiminen ja kehittäminen niiden omista lähtökohdista käsin. On huomattava, että uudistaminen tapahtuisi niin alueen sisältä kuin ulkopuolelta, ja aluekehittäjänä toimisivat niin valtio, alueet ja alueiden erilaiset toimijat. Tämänkaltaisen kehittäminen ja aluepolitiikan toteuttaminen on yhteydessä neoendogeenisen aluekehittämisen lähestymistapaan, jolla tarkoitetaan, kuten aiemmin on kirjoitettu, hallittua sisäsyntyisen eli endogeenisen ja ulkosyntyisen eli eksogeenisen vuorovaikutusta.

Aluepolitiikan tavoitteena on pyrkiä vaikuttamaan eri tasoisten ja tyyppisten alueiden sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen. Kansallista aluepolitiikkaa toteutetaan koko Suomen kattavasti, mutta erityisesti aluepolitiikan historia, ja sen huono maine aiheuttavat toisinaan negatiivisia tunteita aluepolitiikkaa kohtaan. Ministeri Lintilän ehdotus aluepolitiikka käsitteestä luopumiseksi, ja sen vaihtamisesta elinvoimapolitiikaksi tukee tavoitetta muuttaa miellekuvaa aikansa eläneestä aluepolitiikasta. Tulevaisuudessa toiminta tulisi keskittää koko Suomen elinvoimaa edistäviksi toimiksi, jossa valtion tehtävä on toimia ennen kaikkea mahdollistajana. Yhteiskunta muuttuu, ja sitä myötä politiikkojenkin on muututtava. Yksinään alueita eriävästi kehittävät politiikat saattavat lisätä eriarvoisuuden tunnetta kansalaisten välillä sekä turruttaa uskoa tasapuoliseen alueiden

kehittämiseen. Kuitenkin, kaikkia politiikkoja tarvitaan, jotta alueita kehitetään niiden omat voivarat hyödyntäen ja ymmärtäen alueiden erilaisuudet paikallisella tasolla. Paikkaperusteinenkaan kehittäminen ei onnistu ilman toimivaa ja avointa vuoropuhelua eri toimijoiden välillä.

2.4.2. Maaseutupolitiikka

Maaseutupolitiikka on usein hajautettua ja verkostomaista toimintaa, ja sen osana on useita eri toimijoita kuten kuntia, luottamushenkilöitä, alueiden asukkaita, yrittäjiä sekä maanviljelijöitä. Aluetasoisia toimijoita ovat maakuntien liitot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Maaseutupolitiikka eroaa aluepolitiikasta esimerkiksi siltä puuttuvien aluepolitiikalle tyypillisten hallinnollisten alueiden vuoksi. (Kuntaliitto, 2016).

Valtakunnallisella tasolla keskeinen maaseutupolitiikan toimija on maaseutupolitiikkaa johtava ja sitä linjaava Maaseutupolitiikan neuvosto (MANE), jonka valtioneuvosto on asettanut toimimaan 1.5.2016 alkaen vuoden 2020 loppuun. Alueellisella tasolla toimijoina ovat jo mainitut aluehallinnon toimijat, maakunnan liitot ja maakunnan yhteistyöryhmien maaseutujaostot. Paikallisella tasolla toimijoina ovat kuntien lisäksi esimerkiksi alueella toimiva Leader-ryhmä ja paikalliset yhdistykset, kuten kyläyhdistykset. Maaseutupolitiikkaa toteutetaan siis julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisenä yhteistyönä. Kehittämisote on horisontaalinen, mikä tarkoittaa, että kehittämistoimissa pyritään yhdensuuntaiseen kehittämiseen sektorirajat ylittäen. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2019; Maaseutupolitiikka, 2014.)

Maaseutupolitiikan tavoitteet seuraavat aluepolitiikan tavoin lakia aluekehittämisestä (7/2014). Spesifisti maaseutupolitiikan tavoitteet ovat kuitenkin erityisesti maaseutualueiden kehittämisessä ja sen mahdollisuuksien hyödyntämisessä. Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä totesikin puheessaan maaseutupolitiikan 30-vuotis juhlissa vuonna 2018, että maassa, jossa kansallisen maaseutupolitiikan toiminta-ala kattaa pinta-alasta 95 prosenttia ei ole varaa siihen, että se jättää hyödyntämättä maaseudun ja sen tarjoamat mahdollisuudet. Maaseuduilla ja maaseutupolitiikassa on kuitenkin haasteita, joita ovat tänä päivänä esimerkiksi keskittäminen ja keskittymisen suuntaukset, globaali

markkinatalous sekä alueiden heikkenevä saavutettavuus. Myös monipaikkaisuus haastaa yhteiskunnallisia ratkaisuja ja politiikan suunnittelua uudella tavalla (Maaseutupolitiikka, 2018).

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR nyk. MANE) entinen puheenjohtaja Jaana Husu-Kallio kirjoittaa työ- ja elinkeinoministeriön maaseutupolitiikan kokonaisohjelmaa edustavassa julkaisussa, että ilman tavoitteellista kehittämistoimintaa ja konkreettisia toimenpiteitä ei ole mahdollista turvata maaseudun elinvoimaa tulevaisuudessa. Esimerkiksi yksipuolistuva elinkeinorakenne ja vähenevä sekä ikääntyvä väestö ovat osa harvaan asutun maaseudun monista haasteista. Kehitys edellyttääkin uudenlaista ajattelua, ratkaisukeskeisyyttä, paikallisia toimintamalleja ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014: 5 – 9). Vartiainen (2014: 9) kirjoittaa, että harvaan asuttu maaseutu tarvitsee tuekseen riittävän vahvan maakunnan, sillä pienen väestöpohjan alueilla yksittäiset seudut ovat helposti altavastaajina ja liian heikkoja toimimaan täysin itsenäisesti.

Maaseutupolitiikalla on mahdollista vastata maaseutua koskeviin muutoksiin. Tällä hetkellä käynnissä on maaseutupoliittinen kokonaisohjelma ”Mahdollisuuksien maaseutu”, joka on käynnistynyt vuonna 2014 ja jatkuu vuoden 2020 loppuun asti. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma on järjestyksessään kuudes, ja sen strategisena lähtökohtana on paikkaperustainen kehittäminen sekä politiikka, joka tunnistaa erilaisten paikkojen monimuotoisuuden sekä ottaa huomioon paikan lähtökohdat ja tarpeet kehittämistyössä. Paikkaperusteisessa aluekehittämisessä hallinto- ja palvelujärjestelmät mukautetaan joustavasti paikallisiin olosuhteisiin. Tavoitteena on, että eri toimijat aina paikallis- ja alueta- solta kohtaavat ministereiden ja virkamiesten kanssa. Kokonaisohjelman toteutumista edistävät viisi teemaa ovat osallisuus- ja lähidemokratia, asuminen ja palvelut, infrastruktuuri ja maankäyttö, elinkeinot ja osaaminen sekä ekosysteemipalvelut. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014: 5 – 9.)

Maaseutupolitiikassa keskeiseksi asiaksi voidaan kokea paikallinen toiminta ja maaseututoimijoiden kansallinen verkottaminen (Vartiainen, 2014: 6). Toimijoiden suuri määrä, niiden erilaisuus sekä sektorirajojen ylittäminen on maaseutupolitiikalle ominaista.

Maaseutupolitiikkaa toteuttavat myös kansalaiset, ja esimerkiksi erilaisilla yhdistyksillä, kuten kyläyhdistyksillä ja organisaatioilla, kuten Leader-ryhmillä on oma erityinen merkityksensä niin maaseutupolitiikan kuin elinvoiman näkökulmasta tarkasteltuna. Verrattuna aluepolitiikkaan, maaseutupolitiikan toteuttaminen on suhteessa erilaista. Kansallista aluepolitiikkaa voidaan sanoa toteutettavan ylhäältä alaspäin lähestymistavalla, ja sen keskeiset toimijat ovatkin valtionhallinnossa. Maaseutupolitiikassa yhdistyy sen ohjelmaperusteisuuden kanssa ruohonjuuritason toiminta, ja paikallisilla toimijoilla on siinä keskeinen merkityksensä.

Lienee mahdollista sanoa, että maaseutupolitiikassa toteutuu Lintilän (2018) puheessaan esitetty toteamus siitä, että valtion ja julkisen vallan rooli on toimia yhä enemmän menestyksen mahdollistajana. Maaseutupolitiikan toteuttamiseksi annetaan mahdollisuuksia ja reunaviivoja, mutta osallistuminen ruohonjuuritason toimintaan on kansalaisesta itsestään kiinni, jos mahdollisuuksia osallistua on tarjolla. Tässä kunnan merkitys korostuu, ja sen tuleekin aktiivisesti tarjota osallistumismahdollisuuksia kuntalaisilleen ja tukea olemassa olevaa toimintaa, kuten kyläyhdistyksiä tai niiden perustamista sekä olla aktiivisessa vuoropuhelussa esimerkiksi paikallisen Leader-ryhmän kanssa.

Maaseutupolitiikka on monimuotoinen kokonaisuus, jonka avulla pyritään vastaamaan maaseudun kehittämisen ja muuttuvan toimintaympäristön asettamiin tarpeisiin ja haasteisiin. Pääpaino on maaseudun toimintojen kehittämisessä ja kehityksen edistämässä. Elinvoimatoimet korostuvat maaseutupolitiikassa erityisesti aluekehittämisen kontekstissa, ja käynnissä oleva maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma painottaakin paikkaperusteisen aluekehittämisen merkitystä maaseutupolitiikassa. Myös elinvoimaisuuden edistämiseksi tarvittava muutos- ja uudistumiskyky nousevat maaseutupolitiikassa tärkeiksi tekijöiksi. Maaseudun elinvoiman voidaan sanoa olevan monissa käsissä. Suuri merkitys on esimerkiksi hankkeilla, päättäjien toimilla, mutta myös paikallistason toimijoilla ja kansalaisilla itsellään.

2.4.3. Kaupunkipolitiikka

Kaupunkipolitiikka on nimensä mukaisesti politiikkaa, jolla vastataan kaupunkien erityistarpeisiin. Sillä vaikutetaan kaupungistumiskehitykseen, kehityksen etenemiseen, laatuun sekä muotoon. Tavoitteena on luoda edellytykset kaupunkiseutujen kehittämiseksi ja hyvinvoinnin turvaamiselle koko Suomessa. Lisäksi kaupunkipolitiikan edellytyksinä on, että kaupungistuminen toteutuu muodostaen hyviä ympäristöjä asukkailleen sekä innovaatioympäristöjä elinkeinokehityksen tueksi. Tavoitekaupunki toimii silloin kansantalouden kasvun sekä työllisyyden hyväksi. Monimuotoisella kaupunkipolitiikalla tarkoitetaan laaja-alaista eri hallinnonalat käsittävää politiikkaa, joka sisältää tavoitteet kansalliselle kaupunkipolitiikalle sekä sen toimenpiteet erilaisille kaupungeille, kuten metro- ja suurille kaupunkiseuduille, maakuntien keskuskaupungeille ja seutukaupungeille. (Kuntaliitto, 2017; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2018.)

Kaupunkipolitiikka on noussut entistä äänekkäämmin esiin alueuudistuksen alla. Helsingin pormestari Jan Vapaavuoren johdolla vuonna 2017 muotoutunut C21-verkosto koostuu Suomen 21:stä suurimmasta kaupungista. C21-kaupungit ovat laatineet yhteiset hallitusohjelmatavoitteet, joissa esitetään, että keskeinen tehtävä seuraavalla hallituksella on luoda puitteet modernille kaupunkipolitiikalle. Tulevaisuuden kaupunkipolitiikan tulee toteutua C21-kaupunkien mukaan kaupunkivetoisesti sekä perustuen valtion ja suurten kaupunkien väliseen sopimukselliseen kumppanuuteen. Perusta kaupunkipolitiikalle on kaupunkien laajassa itsehallinnossa, yleisessä ja jakamattomassa toimivallassa sekä riittävässä taloudellisissa resursseissa. Hallitusohjelmatavoitteet perustuvat kaupunkien roolin kasvuun yhteiskunnallisten ja globaalien ongelmien ratkaisijoina sekä niiden merkityksen kasvussa maamme kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin kannalta kaupungistumiskehityksen myötä. Kaupunkien kasvun, niiden kasvavan roolin ja vastuun myötä edellytetään riittäviä resursseja ja liikkumavaraa, kaupunkien erityiset haasteet tunnistavaa, kaupunkivetoista kaupunkipolitiikkaa sekä kaupunkien ja valtion pitkäjänteistä kumppanuutta. (C21-verkosto, 2019).

Kun pohdimme kaupunkipolitiikan painopisteitä elinvoimanäkökulmasta, on mahdollista todeta, että erityisesti taloudelliset tekijät, kuten yrittäjyyden ja työllisyyden edistäminen

ovat kaupunkipolitiikan keskeisiä painopisteitä. Lisäksi innovaatioympäristöt ja koulutus ovat myös merkittävässä asemassa. Esimerkiksi tällä hetkellä osana kaupunkipolitiikkaa, käynnissä on työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima kaupunkiohjelma vuosille 2018 – 2022. Kaupunkiohjelman lisäksi käynnissä ovat ympäristöministeriön koordinoima kestävän kaupunkikehityksen ohjelma sekä valtiovarainministeriön koordinoima seutukaupunkiohjelma. Ohjelmat käsittävät eri kokoisia kaupunkeja, ja esimerkiksi seutukaupunkiohjelma käsittää Suomen seutukaupungit, kun taas kaupunkiohjelma suuret kaupungit ja maakuntakeskukset. Kestävän kaupunkikehityksen ohjelma taas käsittää kaikenkokoiset kaupungit ja toimeenpanee Yhdistyneiden kansakuntien (YK) uutta kaupunkiagendaa (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2018). Tässä tutkielmassa tarkastelussa oleva Laitilan kaupunki on yksi niistä kaupungeista, jotka ovat mukana seutukaupunkiohjelmassa. Se on hyvä esimerkki siitä, että eri tasoilla alueilla voidaan toteuttaa monen tyyppistä politiikkaa, sillä Laitilan kaupunkia koskettavat niin kaupunki- kuin maaseutupoliittiset toimenpiteet.

Yhtä lailla kaikki kaupunkiohjelmat pyrkivät edistämään kaupunkialueiden kehitystä, ja niiden kykyä toimia muuttuvassa ympäristössä. Kaupungistumiskehityksen myötä keskustelu kaupunkipolitiikan tarpeesta ja kaupunkien kehitysmahdollisuuksien edistämisestä on lisääntynyt viime vuosien aikana. Kaupungit nähdään kehityksen vetureina, ja kaupunkipolitiikassa on korostunut näkemys kaupunkien merkityksestä kansallisen kasvun ja kansainvälistymisen vetojuhtajana. Vasta viime vuosina kaupunkipolitiikassa on vahvistunut sosiaalisten ja ekologisten kysymysten näkökulma metropolipolitiikan kehityksen myötä (Vartiainen, 2014: 6).

Tarkasteltaessa kaupunkipolitiikkaa elinvoiman näkökulmasta, jossa myös asukkaiden hyvinvointi ja kansalaisten osallistuminen voidaan nähdä eräänä elinvoimatekijänä, on sosiaalinen näkökulma tervetullut kehitykseen mukaan. Kun vertaamme kaupunkipolitiikkaa ja maaseutupolitiikkaa keskenään, on huomattava, että maaseutupolitiikassa on korostettu näkökulmaa myös kansalaisten osallisuudesta. Esimerkiksi kuntalaisen osallistuminen Leader-ryhmän toimintaan taikka kyläyhdistystoimintaan on hyvä esimerkki maaseutupolitiikkaan osallistumisesta ruohonjuuritasolta.

3. MAASEUDUN JA KAUPUNGIN VUOROVAIKUTUS JA SAMANAIKAISUUS

Edellisessä luvussa käsiteltiin elinvoimaa, ja poliittisia toimia aluekehittämiseen ja elinvoimaan liittyen. Suomessa harjoitetaan kansallista aluepolitiikkaa, jonka lisäksi esimerkiksi maaseutu- ja kaupunkipolitiikalla on omat merkittävät roolinsa. Maaseutupolitiikkaa harjoitetaan maaseutualueita kohtaan, kun taas kaupunkipolitiikkaa kaupunkialueilla. On kuitenkin mahdollista, että molempia poliitikkoja harjoitetaan alueella samanaikaisesti, kuten tässä tutkielmassa tarkastelussa olevassa Laitilan kaupungissa on.

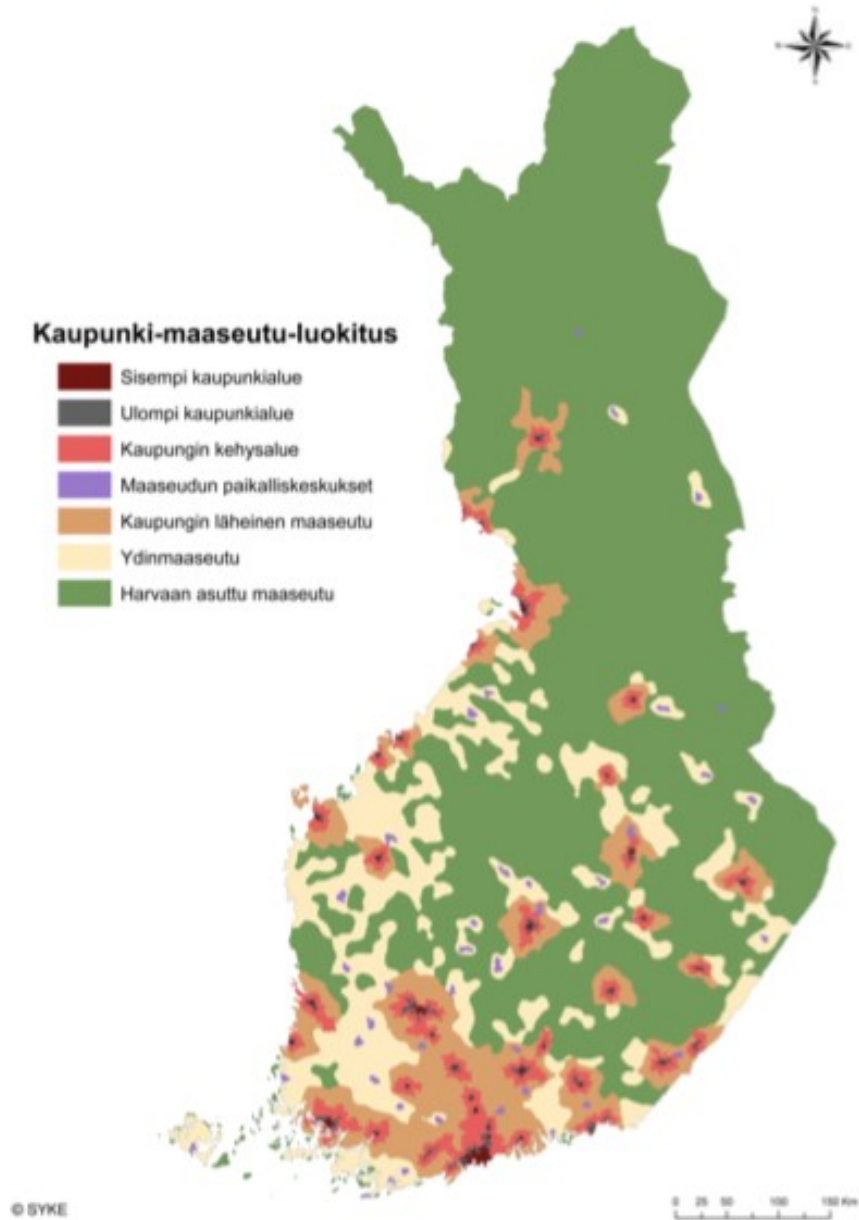
Seuraavissa kappaleissa pyritään määrittelemään se, mikä on maaseutu ja mikä kaupunki. Määrittelyn jälkeen tarkastellaan alueiden välistä vuorovaikutussuhdetta ja maaseudun ja kaupungin samanaikaisuutta. Luvun viimeinen kappale tarkastelee elinvoimaisuutta niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Erilaisten alueiden vuorovaikutusta korostetaan esimerkiksi niin maaseutu-, kaupunki- kuin saaristopolitiikan ohjelmissakin, jolloin tutkimuksen kannalta on oleellista hahmottaa eri tasoisten alueiden välistä vuorovaikutusta, sen toteutumisen erilaisia tapoja sekä tarvetta ja tahtotilaa. Myös neoendogeenisen aluekehittämisen lähestymistavassa korostuu vuorovaikutuksellisuus, jolloin on oleellista ymmärtää alueiden välisen vuorovaikutuksen lisäksi niiden eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta, sen mahdollisuuksia ja tahtotilaa. Alueiden samanaikaisuudella tarkoitetaan tutkielman kontekstissa niiden toimimista rinnakkaisesti, samaan aikaan, mutta sen voi kuvailla myös alueiden toimintojen päällekkäisyytenä ja yhteenkietoutumisena.

3.1. Maaseudun ja kaupungin määrittäminen

Kuntarajoihin perustuva luokitussysteemi on muodostunut ongelmalliseksi, sillä kunnat ovat kasvaneet, ja saman kunnan alueella voi olla sekä kaupunkimaisia, että maaseutumaisia alueita (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2019). Tänä päivänä alueet luokitellaan pääsääntöisesti käytössä olevien kuntapohjaisen kaupunki-maaseutu -luokituksen, paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen sekä tilastollinen kuntaryhmittymyksen mukaisesti, joista viimeiseksi mainittu on tilastotuotannon virallinen alueluokitusstandardi (Tilastokeskus, 2019).

Tilastollisessa kuntaryhmyksessä kunnat ovat jaettu kaupunkimaisiin kuntiin, taajaan asuttuihin kuntiin ja maaseutumaisiin kuntiin. Paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa kaupunkiluokittelussa sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue sekä kaupungin kehysalue ovat yhdistetty samaan kaupunkiluokkaan. Maaseudun luokat ovat maaseudun paikalliskeskus, kaupungin läheinen maaseutu, ydin maaseutu sekä harvaan asuttu maaseutu. Kuntapohjaisessa kaupunki-maaseutu -luokituksessa yleistys on tehty kuntatasoisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että ensin kaupunkikunnat erotellaan omaksi luokakseen. Kaupunkikunta on alue, jossa paikkatietopohjaisen luokituksen sisemmän ja ulomman kaupunkialueen väestöä on enemmän verrattuna kaupungin kehysalueen ulkopuoliseen maaseutuväestöön. Kehysalue luokitellaan tällöin kaupungiksi tai kaupungin läheiseksi maaseudeksi sen kaupunkimaisuuden ja maaseutumaisuuden perusteella. Muut kunnat luokitellaan niiden yhteenlasketun maa-alaosuuteen ja väestöosuuteen perustuen kaupungin läheiseksi maaseudeksi, ydinmaaseudeksi ja harvaan asutuksi maaseudeksi. (Tilastokeskus, 2019.)

Seuraavalla sivulla, kuviossa kolme, on esitetty kaupunki-maaseutuluokitus karttapohjalla paikkatietopohjaiseen kaupunki-maaseutuluokitukseen perustuen. Paikkatietopohjaisen alueluokituksen kehittäminen alkoi vuonna 2011 Suomen ympäristökeskuksen ja Oulun yliopiston maantieteenlaitoksen yhteistyönä. Paikkatietopohjaisen alueluokituksen tavoitteena on muodostaa kriteerit, joiden perusteella on mahdollista korvata kuntarajoihin perustuva kaupunki-maaseutu -luokitus sekä maaseudun kolmijako. Paikkatietopohjainen alueluokitus mahdollistaa politiikkariippumattoman rajauksen sekä tarkemman alueiden luokittelun ja tunnistamisen. (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2019.)

Kuva 3. Paikkatietopohjainen kaupunki-maaseutu -luokitus karttakuvana (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2019).

Kaupungin läheinen maaseutu on kuvattu maaseutumaiseksi alueeksi, joka on sekä toiminnallisesti, että fyysisesti lähellä kaupunkialuetta, ja sen rajaaminen tapahtuu jo suhteessa rajattuihin kaupunkialueisiin. Se kuvaa kaupunkien laajempaa toiminnallista työssäkäyntialuetta, ja aluerajaus perustuu potentiaaliseen saavutettavuuteen ja ydinkaupunkialueelle suuntautuvaan työssäkäyntiin. Se pitää sisällään eri tyyppisiä maaseutualuita,

kuten taajamia, ydinmaaseudun kaltaisia maaseutualueita sekä harvaan asuttuja alueita. Laajinta kaupungin läheinen maaseutu on kaupunkialueiden ympärillä, joissa väestöä on paljon ja työssäkäyntialue on suuri. (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2017).

Ydinmaaseutu on verrattuna kaupungin läheiseen maaseutuun suhteellisen etäällä suurimmista kaupunkikeskuksista, vaikkakin pienten kaupunkien ympärillä se voi yltyä lähelle kaupunkialuetta. Ydinmaaseudulle tyypillistä ovat keskikokoiset keskukset, kirkonkylät ja suhteellisen tiheät pienten taajamien verkostot. Maankäyttö on intensiivistä ja erityisesti maatalousvaltaiset alueet nousevat ydinmaaseuduksi. Toiminnoiltaan ydinmaaseutu on monipuolista, suhteellisen tiivisti asuttua maaseutualuetta ja vahvasti alku-tuotantoon painottuvaa. Esimerkiksi Laitilan kaupunki, joka on tämän tutkielman tarkempi tutkimusalue, on luokiteltu laajalti ydinmaaseuduksi. (Emt.)

Harvaan asuttu maaseutu sijaitsee kaukana isoista keskuksista verrattuna kaupungin läheiseen maaseutuun ja ydinmaaseutuun. Sen elinkeinorakenne on kuvattu suhteellisen yksipuoliseksi, ja yleisin maankäyttöluokka on metsäalue tai suo. Harvaan asutulla maaseudulla ihmiset asuvat harvaksen, ja asutusrakenne on hajanainen; taajamia on harvassa ja alueiden välillä saattaa olla laajalti asumattomia alueita. Harvaan asuttua maaseutua ovat kaikki ne maaseutualueet, jotka eivät yllä kriteereiltään kaupungin läheiseen maaseudun tai ydinmaaseudun luokitukseen. (Emt.)

Alueluokitukseen perustuen maaseutualueita on monenlaisia. Erityisesti alueluokitusjako perustuu väestön sijoittumiseen ja laskentaan, jossa hyödynnetään aluetehokkuutta, etäisyyttä ja aikaa. Luokitukset eivät kuitenkaan ole aina selväpiirteisiä. Nykyään kaupunki-maaseutu -luokituksen monimuotoisuus näkyy esimerkiksi yritystukien jakamisessa. Maaseudulle kohdennettujen yritystukien näkökulmasta 95 prosenttia koko Suomen pinta-alasta on maaseutua. Perustuen uuteen kaupunki-maaseutuluokitukseen, sijaitsee noin 30 prosenttia Suomen yrityksistä maaseudulla. (Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, 2019a.)

Maaseutualueilla harjoitetaan myös maaseudulle tyypillisiä elinkeinoja, kuten maataloutta. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK) on julkaissut Osaava maaseutu

2020 -tulevaisuusasiakirjan (2007: 13 – 24), jossa kuvataan tahtotilaa, jossa järjestö toivoo maaseudun ja sen elinkeinojen olevan vuonna 2020. Maaseudun tavoitellaan olevan osaava, monikulttuurinen sekä ikä- ja elinkeinorakenteeltaan monipuolinen ja tasa-arvoinen. Maaseudun elinkeinoiksi on luetteloitu esimerkiksi maitotalous, liha- ja siipikarjatalous, kasvin- ja perunanviljely, puutarhatalous sekä metsänomistajuus, energiantuotanto sekä luonto-, virkistys ja maisema-arvojen tuottaminen. MTK:n julkaisussa todetaan, että osa maaseudun nykyisistä elinkeinoista tulee menettämään merkitystään, mutta samalla maaseudulle syntyy uusia elinkeinoja tai olemassa olevat vahvistuvat. Tavoitteena on, että vuonna 2020 maatalous on kannattavaa liiketoimintaa, ammattimaista ruuan ja energiantuotantoa, jossa tuottavuutta parannetaan edelleen kehittämällä työtapoja, tuotantolosuhteita sekä menetelmiä hyödyntämällä tekniikkaa, mutta myös kehittämällä hankinta- ja myyntitaitoja. Esimerkiksi kotimaisuudella tulee oleman vahva rooli markkinoinnissa.

MTK:n tulevaisuusasiakirja on hyvä esimerkki uudistumiskyvykkyyden tavoittelusta ja realistisesta maaseutua koskevan murroksen tunnistamisesta. Uudistumiskyvykkyys on yksi tärkeä lähtökohta elinvoimaisuuden edistämiseksi. Jos maaseudun toimijat eivät reagoisi ympäristössä tapahtuviin muutoksiin, trendeihin ja teknologian kehitykseen, on mahdollista väittää, ettei elinvoiman edistäminen onnistuisi sen vaatiessa haasteiden tunnistamista, niihin reagoimista ja tahtotilaa toimia kestävästi kehittymisen eteen.

”Että tuota, mutta sitten taas yksi sellainen mitä, mikä itsellä on sellainen olo, että... Se ei liity tähän maaseutumaisuuteen, vaan siihen, että kun on vanhasta elinkeinosta; maaseudusta elinkeinonsa saavia yrittäjiä, maanviljelijöitä, ketkä on tottuneet, että joutuu investoimaan, ja pystyy siihen, niin sitten monen tuollaisen yrityksen juuret ovat tuolla niin kuin maanviljelyssä; maaseutuyrittäjissä. Että mikä sitten taas on silleen vahvuus, että löytyy sellaista porukkaa, ketkä pystyy tekemään uusia juttuja.” (H04)

Kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan asukasmäärältään yli 15 000 taajamat muodostavat kaupunkeja (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2017). Tilastokeskuksen (2018) määrittelyssä kaupunkimaiseksi kunnaksi luetaan kunnat, joiden väestöstä vähintään 90 prosenttia asuu taajamissa tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000. Väkilukuun perustuvissa määritelmässä esimerkiksi EU on määritellyt kaupungin niin, että sen väkiluku on vähintään 50 000 asukasta ja jossa väestötiheys on vähintään 500

henkilöä (Ridanpää, 2019: 4). Suomessa kaupunkistatuksella on myös alueita, jotka eivät täytä kaupunkimaisen kunnan määritelmää taikka EU:n määritelmää. Yhteensä kaupunki-nimitystä käyttää 107 kuntaa Suomen 311:sta kunnasta. Kun verrataan EU:n kaupunkimääritelmää, jossa väkiluku on 15 000 asukasta Suomen pienimpään kaupunki-nimitystä käyttävään kuntaan Kaskisiin, jonka väkiluku on 1274 asukasta, ero on suuri. Suomessa on ylipäätään yli 100 000 asukkaan kaupunkeja yhteensä yhdeksän kappaletta (Kuntaliitto, 2019). Kunnan käyttäessä kaupunki nimitystä, se ei ole kuitenkaan siis välttämättä kaupunki. Esimerkiksi kuntaryhmytyksen mukaan Kaskinen on kaupunkimainen kunta, mutta alueluokituksessa se on kuitenkin ydinmaaseutua (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2015).

Myös Laitilan kaupunki käyttää kaupunki nimitystä. Kaupunki-maaseutu -luokitukseen perustuen se on laajalti ydinmaaseutualuetta, mutta kaupungissa on lisäksi kaupungin läheiseksi maaseudeksi ja harvaan asutuksi maaseudeksi luokiteltuja alueita. Laitila on myös alueensa seutukaupunki, ja se on mukana kaupunkipoliittisessa seutukaupunkiohjelmassa. Seutukaupungit määritellään pieniksi tai keskisuuriksi kaupungeiksi, joilla on omat vaikutusalueensa, mutta ne eivät kuitenkaan ole alueensa maakuntakeskuksia taikka osia suuremmista kaupunkiseuduista. Seutukaupunkiverkoston kuuluu noin 50 seutukaupunkia, jotka ovat järjestäytyneet verkostoksi ajamaan kaupunkien etuja pääasiallisesti valtion suuntaan. Edunvalvonnan perusteena on esimerkiksi aluerakenteen keskittyminen suurempiin kaupunkikeskuksiin ja niiden läheisyyteen, jolloin seutukaupunkien hyvinvointivaltiollinen rooli kasvaa. Seutukaupungit luovat ylläpitävän infrastruktuurin niiden työpaikka- ja palvelutarjonnan vuoksi yhä laajemmille maaseutumaisille alueille. (Hynynen, 2012: 7, 13.)

Seutukaupungit sijoittuvat aluerakenteessa alue- ja maakuntakeskusten sekä maaseudun väliin. Seutukaupunkiverkosto muodostuu myös hyvin erilaisista kunnista, ja monet seutukaupungit ovat maaseudun palvelukeskuksia, mutta joukossa on myös taantuvia teollisuuspaikkakuntia. Seutukaupunkiverkosto ei ole siis muodostunut poliittisten jakolinjojen tai elinkeinopohjan perusteella. On ehdotettu, että yhdyskuntajaottelussa keskustamaiseen, esikaupunkimaiseen ja maaseutumaiseen tunnustettaisiin niin kutsutut välikaupunkialueet, johon esimerkiksi suurin osa pienistä- ja keskisuurista seutukaupungeista

vaikuttaisi kuuluvan. Alueluokittelussa maaseutu ja kaupunki voidaan kuvata hyvin moninaisuuksina, ja seutukaupungit ovat nostaneet edunvalvontatehtävässään esille pienten ja keskisuurten kaupunkien aluetyypin. Aluetyyppi mahdollistaakin tarkentavan näkökulman aluerakenteen ja sen kehityksen nykymuotoisten suuntausten sekä vaikutuksien tarkasteluun. (Virkkala, Hirvonen & Eskelinen, 2012: 18, 25; Hynynen & Villanen; 106.)

3.2. Maaseudun ja kaupungin samanaikaisuus ja vuorovaikutus

Edellisestä kappaleesta käy ilmi, että alueen määrittely täsmällisesti maaseuduksi tai kaupungiksi on alueesta riippuen haastavaa. Kuten on kirjoitettu, esimerkiksi tämän tutkielman tutkimusalueella Laitilan kaupungissa, joka on luokiteltu samanaikaisesti suurelta osalta ydinmaaseuduksi, mutta myös oman alueensa keskeiseksi seutukaupungiksi, harjoitetaan sekä maaseutu-, että kaupunkipoliittisia toimenpiteitä. Kaupungin ja maaseudun samanaikaisuus voi siis näyttäytyä myös toimintana ja tasapainoiluna alueen sisällä, kun se toimii paikkana niin maaseutumaiselle kuin kaupunkimaiselle toiminnalle. Vuorovaikutus ja samanaikaisuus liittyvät olennaisesti toisiinsa, sillä toimivan vuorovaikutuksen alla toimintojen samanaikaisuus luo mahdollisuuksia.

Maaseudun ja kaupungin samanaikaisuus näkyy joka päiväisessä arjessamme, vaikka se ei aina ole kovin selvää. Esimerkiksi jos ajattelemme aluetta laajempänä kokonaisuutena, kuten maakuntana yksittäisen kunnan tarkastelun sijaan, on huomattava, että saman maakunnan sisällä toimii monesti hyvin erilaisia alueita. Maakunnittaisessa tarkastelussa yhden maakunnan sisällä toimii samanaikaisesti kaupunkiseutuja, mutta myös maaseutualueita. Maaseudun ja kaupungin samanaikaisuus ja vuorovaikutus voi näkyä myös yksittäisen alueen sisällä. Samanaikaisuus voi näkyä myös toimintojen sekoittumisena erilaisten alueiden kesken. Tutkielman tutkimusalue Laitila on hyvä esimerkki kaupunkimaisten ja maaseutumaisien toimintojen samanaikaisuudesta alueen sisällä sekä vuorovaikutuksen toteutumisesta eri tyyppisten toimijoiden ja toimintojen välillä.

Kaupunkien ja maaseudun väliseen vuorovaikutukseen liittyen monipaikkaisuus on viime aikoina usein esille noussut käsite ja kasvava ilmiö. Monipaikkaisuudesta puhutaan

globaalina ilmiönä, joka kasvaa ja voimistuu Suomessakin. Monilla ihmisillä on sidoksia niin kaupunkeihin kuin maaseudullekin (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014: 22). Monipaikkaisuutta on mahdollista ymmärtää paikan käsitteen kautta, johon liittyy erilaisten toimintojen suorittaminen tietyssä paikassa ja tietyssä ajassa. Ihminen suorittaa arkensa toimintoja, kuten työtä, tuotantoa, asumista ja palvelujen tarjoamista sekä käyttöä, liikkumista ja vuorovaikutusta eri paikoissa ja eri aikoina. Monipaikkaisuuden ilmiö linkittyykin edellä esitettyyn liikkuvuuteen, ja se koostuu eri paikoissa tapahtuvista toiminnoista. Tiivistettynä monipaikkaisuuden käsitettä on mahdollista kuvata siten, että ihmisten elinympäristöön kuuluu vahvasti useat merkitykselliset paikat ja liikkuminen näiden paikkojen välillä. (Haukkala, 2011: 6.)

Vuosituhanne alussa on tutkittu ilmiötä maaseudun ja kaupungin välisestä vuorovaikutuksesta. Rissanen ja Mäntylä (2003:11) kirjoittavat tutkimuksessaan, että vuorovaikutus kaupungin ja maaseudun välillä ei ole ollut täysin automaattista taikka tasapainossa osapuolten kesken. Vuorovaikutusta koettiin olevan enemmän maaseudun kuin kaupungin näkökulmasta; maaseudulla asuvat ihmiset ovat enemmän kosketuksessa kaupunkiin, kuin kaupunkilaiset arjessaan maaseutuun. Suurin osa alueiden välisestä vuorovaikutuksesta liitettiin laajaan vuorovaikutukseen, mikä tarkoittaa esimerkiksi työmatkaliikennettä ja kesämökkeilyä. Tällä hetkellä esillä on keskustelu etätyön tuomista mahdollisuuksista, ja on ennakoitu, että sen määrä tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Lisäksi suunnitelmat tunnin junasta keskuskaupunkien, kuten Turun, Tampereen ja Helsingin välillä vahvistavat tulevaisuuden suuntaa liikkuvammasta työelämästä. Myös tässä tutkielmassa tehdyssä tutkimusalueeseen linkittyvistä haastattelusta nousi esille tunnin aikaraja hyvänä mittarina sille, kuinka ihmiset ovat valmiita liikkumaan esimerkiksi työmatkojansa yhteen suuntaan.

Siirryttäessä laajasta vuorovaikutuksesta suppeampaan vuorovaikutukseen, esimerkkejä siitä ovat Rissanen ja Mäntylän (2003: 11) tutkimuksessa asioinnit kaupunkien suurissa kauppakeskuksissa, huvittelu ravintoloissa, elokuvissa käynnit sekä nuorten ajokortillisten suuntautuminen vapaa-ajan viettoon kaupunkiin. Kaupunkilaisten vuorovaikutus maaseutuun näkyy sitä vastoin kesäasukkaiden kyläkauppa-asioinneilla ja kesäteatterivierailuilla. Rissanen ja Mäntylän (emt.) tutkimuksen mukaan maaseudun ja kaupungin

välinen vuorovaikutus kytkeytyykin vahvasti ihmisten liikkuvuuteen vapaa-ajallaan ja harrastustoiminnassaan. Vaikka Rissasen ja Mäntylän tutkimus on toteutettu yli kymmenen vuotta sitten, on keskustelu vuorovaikutuksen tyypeistä ja tavoista yhä pätevää. Esimerkiksi suppeaan vuorovaikutukseen linkittyen on mahdollista pohtia erityisesti maaseudun mahdollisuuksia kasvattaa omaa imagoaan hyvänä vapaa-ajanviettopaikkana arjessakin.

Esimerkiksi Laitilan kaupungissa sijaitseva Laitilan Wirvoitusjuomatehdas on valtakunnallisesti tunnettu sen tuottamista virvoitusjuomista. Tehdas sijaitsee Laitilassa, ja nykyään se tuottaa myös oheispalveluita, kuten mahdollisuuden vierailta tehtaanmyymälässä, taikka poiketa syömään tehdasalueelle perustettuun kesäajan ravintolaan. Vuorovaikutus lienee tärkeää tässäkin asiassa alueen eri toimijoiden kesken, kun pohditaan hyödyntääkö kaupunki tunnettua tehdasta sen markkinoinnissa, ja tuoko tehdas esille taas kaupungin mahdollisuuksia. Yllä olevassa esimerkissä vuorovaikutus ja tahtotila linkittyy vahvasti alueen elinvoimaisuutta synnyttävistä tekijöistä sen sosiaaliseen pääomaan ja vetovoimaan. Vetovoimaan houkutellessa oman alueen asukkaita viettämään aikaa alueella, mutta myös houkutellessa alueen ulkopuolelta väkeä viettämään aikaa alueelle. Aluekehittämisen kontekstissa on mahdollista pohtia, toimiiko yritys yhtenä aluekehittäjänä alueellaan, kun se osallistuu sijaintikuntansa elinvoimakehitykseen mukaan aktiivisilla toimillaan. Yritykset nousevat elinvoimakehittämisessä yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi alueen elinvoimakehittäjänä, ja sen rooli voi olla sitä myös sitä toimijana. Vaikka kappaleen teemana on kaupungin ja maaseudun välinen vuorovaikutus, on mahdollista pohtia tematiikkaa myös yritysten kannalta, jotka sijaitsevat erilaisilla alueilla. Myös yritys voi toimia aluekehittäjänä, kun se toimii puhujana ja vuorovaikutuksen edistäjänä eri alueiden välillä.

”Ja sitten ehkä yksi sellainen, mikä tuntuu, että juuri noiden yritysten kautta niin kuin Laitilaa tunnetaan koko ajan paremmin. Että se mielikuva on niin kuin, tai en tiedä, minä katson tästä sisältä sitä, mutta kuvittelisin, että se on vahvempi kuin mitä ollaan. Ja tietysti juuri Wirvoitusjuomatehdas on sitä vahvasti ihan tietoisestikin sitten tehnyt ja itsekin halunnut tehdä, että se on tietysti vähän pienempää. Että ihan eri mittakaavassa, mutta kuitenkin.” (H04)

Tutkielmaan toteutetuissa haastatteluissa haastateltavilta kysyttiin alueiden välisestä vuorovaikutuksesta kuntatasolla. Haastattelussa tuotiin esille se, että kaupunkien välistä

vuorovaikutusta virkatasolla voisi olla mahdollisesti enemmän, ja se pitäisikin nähdä ennen kaikkea mahdollisuutena eikä menetyksenä kumpaakaan suuntaan. Samalla alueella menestyvät alueet ovat koko alueen etu. On hyvin mahdollista, että esimerkiksi yhteistyö saman maakunnan sisällä olevien kuntien kesken on hedemällistä, kun aluetta kehitetään yhdessä, käydään keskustelua koko alueen tulevaisuudesta ja sen kehittämisen tarpeista sekä toimitaan yhdessä paremman tulevaisuuden saavuttamiseksi. Vuorovaikutus ja yhteistyö mahdollistavat koko alueen elinvoiman edistämiseksi tehtävät toimet, jotka mahdollisesti lisäävät alueen ja sen kuntien elinvoimaisuutta yhdessä. Yhteistyö ja yhdessä tekeminen saattaa lisätä kokonaisuudessaan koko alueen hyvinvointia enemmän kuin silloin, jos alueet kilpailisivat keskenään, eivätkä keskustelisi koko alueen tulevaisuudesta. Seutukaupunkiverkosto on hyvä esimerkki aluerajat ylittävästä yhteistyöstä saman tyyppisten alueiden elinvoimaisuuden ja kehityksen edistämiseksi. Miksei siis samankaltainen yhteistyö aluerajojen, kuten maakuntarajojen sisällä edistäisi maakunnan yhteisiä tavoitteita?

”Et tavallaan kaupungeissa tai kunnissa, jotka siinä on ympärillä, niin siinä on kulttuureja, ja niitä on kulttuurimuurien; siinä on poliittinen kulttuuri ja virkajohdon kulttuuri. Ja niiden muurien, niinku tavallaan sortaminen sillä tavalla, ettei pelätä sitä, että joku voittaa tai joku häviää.” (H01)

”Ja sitä me ollaan puhuttu, kun yritykset eivät katso kaupungin tai kunnan rajaa, vaan yritykset toimivat laajasti ja jopa ylittävät maakuntarajankin, ja Laitilahan on maakuntarajalla... Niin tavallaan, kun me ollaan X:n kanssa tehty sitä, että me ollaan aktiivisia, ja Raumalaisten kanssa on hyvää yhteistyötä. Et tavallaan täytyy hahmottaa sitä, että se ei oo kenenkään menetyks, jos Laitilasta tulee yritys tai Raumalle tulee yritys, vaan et se on sen alueen elinvoimakykyisyys, että ihmiset tulee jostain töihin sinne, ja nekin, ihmisetkin ylittävää (maakuntarajoja), eikä ne mieltä sitä.” (H01)

Eksogeenisen aluekehittämisen lähestymistavan saama kritiikki etenkin maaseutualueiden näkemisestä vain toiminnan objekteina ja tuottajina, on hyvä esimerkki siitä, että vuorovaikutus on ollut jokseenkin yksipuolista (ks.18 – 19). Esimerkiksi jonkin alueen yhdessä kehittäminen neoendogeenisesti huomioiden alueen sisällä toimivien kuntien sekä sisä-, että ulkosyntyiset kehitystekijät todennäköisesti lisääisivät elinvoimaisuutta tasaisemmin koko alueella, johtuen siitä, että kehittämisessä on huomioitu paikallisuus, kuin myös yhtä lailla koko alueen kantava potentiaali. Kuten ylempänä on haastattelun pohjalta kirjoitettu, samalla alueella menestyvät alueet luovat etua koko alueelle laajemmin,

jos yhteistyö on toimivaa. Kestävää ja palkitsevaa yhteistyö ei ole silloin, jos mukana olevat toimijat eivät tunnista yhteistyön tuomia etuja taikka velvollisuuksia ja niihin liittyvää poliittista tahtotilaa, ymmärrystä sekä kiinnostusta. Edellytysten toteutumiseksi vaaditaan toimijoilta yhteisten päämäärien edistämisen lisäksi kaupunki- ja maaseutualueiden erilaisten tavoitteiden ja tilojen yhteensovittamista. (Itämeren kaupunkien liiton ympäristökomissio, 2012: 24).

Akkoyunlun (2015:21 – 22) mukaan eri alueiden ihmisten voidaan katsovan harjoittavan erilaisia toimintoja paikasta riippumatta, ja sen vuoksi on mahdollista ajatella, että maaseutu ja kaupunki ovat toisistaan riippuvia, toisiinsa liittyviä ja toisiaan täydentäviä. Akkoyunlun tutkimus keskittyy maailmanlaajuisesti maaseutumaisten alueiden ja urbaanien kaupunkien yhteyteen, mutta päteväksi sen tekee myös tämän tutkielman kannalta ajatus siitä, että erilaisten alueiden väliset yhteydet ja vuorovaikutus tulee huomioida laajemmin, sillä se edistää tärkeiden taloudellisten ketjujen ja verkostojen syntymistä sekä tietojen vaihtoa. Laajemmin maaseudun ja urbaanin välinen toimiva yhteys voi vaikuttaa köyhyyden torjuntaan ja valtioiden kehittymiseen (emt. 20).

Edellä kirjoitetun voi linkittää valtakunnallisella ja alueellisella tasolla alueiden yhteistyöhön palveluiden tuottamisen suhteen. Jos esimerkiksi yhdellä alueella ei ole resursseja tuottaa hyvää palvelua, voi yhteistyö lähialueiden kanssa lisätä kunnan elinvoimaa tällä sektorilla, kun palvelut mahdollisesti paranevat yhteistyön ja tietojen vaihdon seurauksena. Myös elämänlaadun kannalta merkittäviksi tekijöiksi kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksessa on nostettu palvelujen tarjonta, liikenneyhteydet ja asumisen edellytykset. Alueellista palvelurakennetta on mahdollista parantaa laatimalla yhteisiä palvelurakennesuunnitelmia, järjestämällä palveluita yhdessä sekä osallistamalla eri toimijat, kuten kolmas sektori ja alueen ihmiset mukaan suunnitteluun (Itämeren kaupunkien liiton ympäristökomissio, 2012: 14).

” - - mikä on se tekijä, mihin meidän kannattaa, että jos valtio leikkaa tulopuolta, mitkä on ne palvelut, jotka omalla tavallaan, että ihmiset voi hyvin, niin ne pitäis ylläpitää, koska se on sit taas se elinvoimakysymys. Ja mitkä on niitä palveluita, jotka ei sen ihmisen näkökulmasta ole niin merkityksellisiä, tai voidaanko löytää siihen muita kumppaneita, tai esimerkiksi verkostoa ” (H01)

Vastakkainasettelun tematiikka maaseudun ja kaupungin välillä on nähty lisäävän negatiivisia tunteita puolin ja toisin. Erityisesti tahallinen vastakkainasettelu luo haasteita ymmärtää ja nähdä erilaisten alueiden mahdollisuudet niin yhdessä kuin erikseen. Kuitenkin viitaten ajatuspaja e2 toteuttamaan tutkimukseen (Heikkilä & Jutila, 2018) suomalaisten aluekehittämistä koskevista näkemyksistä, vastaajat kokivat, että maamme eri osien kehittämistä pitäisi vahvistaa. Enemmistö vastaajista toivoi myös tulevaisuudessa asutuksen pysyvän eri puolilta maamme. Kuitenkin esimerkiksi tulevaisuuden tutkijoiden mukaan, Suomessa on enää kolme kasvavaa kaupunkiseutua vuonna 2040; Turku, Tampere ja Helsinki (Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI, 2019: 1). Jos kehitys kääntyy vain tiettyjen alueiden kasvuksi, se ei poista tosi asiaa siitä, että eri tasoiset alueet, maaseutu ja kaupunki, toimivat yhä samanaikaisesti ja eri tyyppisissä vuorovaikutussuhteissa toistensa kanssa. Aktiivinen yhteistyö, vuoropuhelu ja tosiasialliset toimet ovat välttämättömiä, jotta on mahdollista reagoida tulevaisuuden ennustettuun kehitykseen.

Toivottavaa on, että elinvoimakehityksen kannalta kasvettaisiin yhä enemmän ajatukseen siitä, että yhteistyötä eri alueiden välillä on lisättävä myös virkatasolla. Kuitenkin, jos väestö valuu kunnasta jatkuvasti keskuskaupunkeihin palaamatta takaisin, on mahdollista pohtia, voisivatko alueet tehdä yhteistyötä sen eteen, että koko alue kokonaisuutena, esimerkiksi maakunnittaisella tasolla tarkasteltuna, olisi elinvoimainen. Yhteistyön ja vuorovaikutuksen ei tarvitse välttämättä alkaa suurista hankkeista, vaan toisinaan on parempi aloittaa yhteinen hanke tai suunnitelma pienimuotoisesti. On ymmärrettävä, että yhteisten työskentelytapojen luominen ja viestinnän avaaminen vie aikaa. Lähtökohtana suunnittelulle voi olla yhteisten palvelujen tarjoaminen yli kuntarajojen tai yhteisen liikennesuunnitelman laatiminen. (Itämeren kaupunkien liiton ympäristökomissio, 2012: 38.)

Suomessa keskustelua on herättänyt edelliseen liittyen esimerkiksi mahdollisuus e-kuntalaisuuteen, kaksoiskuntalaisuuteen sekä etätyö ja muu samankaltainen toiminta. Keskustelu kaksoiskuntalaisuudesta on mahdollista linkittää monipaikkaisuuteen ja sen edistämiseen. Kaksoiskuntalaisuuteen ja sen lailliseen mahdollistamiseen liittyy paljon jo perustuslaillisia kysymyksiä, jotka koskevat erityisesti palveluja, verotusta, äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta sekä muita kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kaksoiskuntalaisuutta on mahdollista lähteä toteuttamaan osallisuuden kehittämisellä,

johon lainsäädäntö ei aseta esteitä. Esimerkiksi kunnassa vapaa-aikaansa viettäviä on mahdollista osallistaa kunnan kehittämiseen. Kunnan toimintatapojen ja sen eri prosessien kehittäminen ylipäättään ihmislähtöisempään, osallistavaan ja joustavampaan suuntaan on hyödyksi kunnan vakituisille asukkaille, mutta myös kunnassa tilapäisesti asuville. Osallisuuden mahdollistaminen vahvistaa myös kunnan elinvoimaa. Monipaikkaisuutta kunnassa voi edistää myös erilaisilla kokeiluilla, joista aiemmin mainittu e-kuntalaisuus on yksi esimerkki. E-kuntalaisuus linkittyy vahvasti digitalisaatioon ja sen tuomiin mahdollisuuksiin. Se on mahdollista nähdä koko Suomen elinvoimatekijänä. Kaksoiskuntalaisuus ja e-kuntalaisuus on mahdollista linkittää myös maaseudun ja kaupungin samanaikaisuuteen kuntalaisnäkökulmasta, jossa kahden kunnan asukkaan on mahdollista osallistua itselleen merkittävien elinympäristöjen kehittämiseen samanaikaisesti. (Tulevaisuuden kunta -reformi, asiantuntijaryhmä sekä sparrausryhmä, 2018: 66 – 68.)

Monipaikkaisuus ei ole ongelmaton ilmiö, ja siihen sisältyy eri tasoisia haasteita, samoin kuin identiteetiltään eri tyyppisiä monipaikkaisia. Haasteina nähdään erityisesti taloudellinen kestävyys, johon liittyy se, onko Suomella varaa monipaikkaisuuteen sen kustannuskulmasta tarkasteltuna. Taloudellisen kestävyuden lisäksi haasteina ovat monipaikkaisuuden ekologinen ulottuvuus, kuten liikkumisen tuomat päästöt. Lisäksi monipaikkaisuuden ilmiöön liittyvät pelisäännöt, ja esimerkiksi huoli palvelujen saatavuudesta ovat ilmiön haasteita. Monipaikkaisuus on mahdollista kuitenkin nähdä myös ihmisten liikkumisen ja kokemusten lisäksi kuntien, yritysten ja valtion asiana. Ilmiö nähdäänkin erityisesti maaseudulle tulevana mahdollisuutena. (Haukkala, 2011: 4.)

Monipaikkaisuus on merkittävä ilmiö, jolla on oma merkittävä roolinsa maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen ja samanaikaisuuden kontekstissa. Käsitteenä ja sisältömerkityksessään se sai myös merkittävän osan tutkielmani kappaleessa, joka käsittelee yllä olevaa tematiikkaa siksi, että sen merkitystä on korostettu tulevaisuudessa, mutta sen merkitys korostuu myös elinvoimaisuuden edistämisessä eri tasoilla alueilla. Joskin monipaikkaisuus on nostettu erityisesti maaseudulle tulevana mahdollisuutena. Onkin todettava, että siihen liittyvät toimet ovat myös merkittäviä kaupungeille ainakin, jos uskomme tulevaisuuden kehityskuvia kolmesta kasvavasta kaupunkiseudusta. Monipaikkaisuus vaatii myös aktiivista vuorovaikutusta ja keskustelua alueiden välillä, jotta ilmiö toimii

palvelten eri tyyppisiä alueita ja ihmisiä tehokkaasti. Toimiva vuorovaikutus alueiden ja niiden eri toimijoiden kesken on myös merkittävä osa elinvoimaisuuden edistämistä.

3.3. Elinvoimaisuus maaseudulla ja kaupungissa

Elinvoimaisuuden käsitettä määritellään tutkielman luvussa kaksi. Kuten on kirjoitettu, elinvoima on käsitteenä monitulkintainen, ja sen sisältö riippuu sen määrittelijästä, tilanteesta, jossa se määritellään, määritellyn kohteesta sekä motiiveista. Kuntakontekstissa Sallinen (2011: 3) on määritellyt kuusi tekijää, jotka muodostavat elinvoimaisen kunnan kokonaisuuden; vetovoimainen ympäristö, kilpailukykyinen yritys-kanta, osaaminen ja työvoiman saatavuus, julkiset ja kaupalliset palvelut, sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys sekä vahva kuntatalous. Nämä tekijät muodostavat siis Sallisen määritelmän mukaan elinvoimaisen kunnan kokonaisuuden riippumatta sen aluetyypistä tai sijainnista. Vaikkaan ei ole tarkoituksenmukaista verrata tutkielman tutkimusalue Laitilan elinvoimaa esimerkiksi pääkaupunkiseudun kaupunkien, kuten Helsingin elinvoimaa keskenään, on kuitenkin perusteltua käsitellä kaupungin ja maaseudun elinvoimatekijöitä, sillä tekijät ovat samanlaiset kuntien lähtökohdista riippumatta. Perusteltua on kuitenkin pohtia, että miten erilaiset alueet voivat mahdollisesti edistää tai saavuttaa edellä mainittuja elinvoimaa muodostavia tekijöitä alueellaan niiden erilaisista lähtökohdista käsin.

Kuntakenttä on hyvin monimuotoinen ja kunnat elävät jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä. Niitä koskevat esimerkiksi väestökehityksen muutokset, mutta myös poliittisesti muuttuva ympäristö. Tulevaisuuden kuntia pohdittaessa on luotu erilaisia kuntaskenaarioita sen mukaan, miten kunta reagoi muutoksiin. Eräs positiivinen skenaario on Innostava elinvoimakunta. Muita skenaarioita ovat Ratkaisut etsivä kunta, Laiska kunta ja Lan-nistunut kunta. Innostava elinvoimakunta -skenaariota on tarkasteltu suurten kaupunkien ja makunannan keskuskaupunkien, seutukaupunkien, kehyskuntien sekä maaseudun ja pienkuntien näkökulmasta. Kaikkia yhdistää se, että skenaarion kunnat ovat eläviä monimuotoisia yhteisöjä, jossa elinvoiman ansiosta syntyy menestystä ja on mahdollista ylläpitää kasvua. Elinvoima ja sen edistäminen perustuu eri tekijöiden yhteisvaikutukseen. (Valtiovarainministeriö, 2017: 14 – 15.)

Innostavan elinvoimakunnan -skenaarion tarkastelu juontuu siitä, että skenaarion mahdollistamiseksi eri alueilla on määritelty niiden lähtökohdat elinvoimaisuuden vahvistamiselle. Suurissa kaupungeissa ja maakunnan keskuskaupungeissa skenaarion mahdollistavat kuntien erilaisuuden tunnistaminen ja hyväksyminen. Kuntien tulee ennakoida tulevaa, ja osata uudistua sen mukaisesti. Myös haasteet tulee tunnistaa niin paikallistasolla kuin globaalisti. Kuntakehityksellä on myös suuri merkitys elinvoimaisen kunnan kehittämiseksi; taloutta suunnitellaan pitkäjänteisesti ja aluetta kehitetään aktiivisesti. Kunnassa tulee myös osallistaa ja tukea kansalaisten mahdollisuuksia osallistua kunnan toimintaan. Seutukunnissa Innostavan elinvoimakunnan kehityksen mahdollistaa ymmärrys siitä, että kunta luo omat mahdollisuutensa, ja sen toimintaa määrittävät sen aktiivisuus, luovuus sekä kokeilukulttuurin hyödyntäminen. Yhteistyö ja osallisuuden kehittäminen ovat seutukunnissa tärkeää. Maaseudulla ja pikkukaupungeissa Innostavan elinvoimakunnan -skenaarion mahdollistaa kunnan oma tahtotila ja yhteistyö kunnan paikallisten toimijoiden kanssa, mutta myös kuntarajat ylittäen. Erityisen tärkeäksi tekijäksi nousee kunnan johtaminen ja sen kyky tunnistaa omat vahvuutensa, ja näin hyödyntää omaleimaisuuttaan esimerkiksi kuntamarkkinoinnissa. Maaseudulla ja pikkukunnissa esiin on nostettu merkitykselliseksi koko kuntayhteisön rooli alueen houkuttelevuuden edistämässä esimerkiksi työpaikkojen sijoittumiskohteena. (Valtiovarainministeriö, 2017: 15 – 16.)

Kunnissa on edelliseen skenaarioajatteluun perustuen yhtäläisesti mahdollisuus saavuttaa elinvoimaa, mutta myös niiden erilaiset lähtökohdat ja tarpeet kehitystyöhön on tunnistettu. Suurissa kaupungeissa korostetaan globaalin ympäristön merkitystä, kun taas maaseudulla yhteisöllisyys, osallisuus ja alueen paikallinen omaleimaisuus nousevat tärkeään rooliin. Kaikilla alueilla korostuvat kuitenkin yhteistyön merkitys niin paikallisten kuin kuntarajat ylittävien toimijoiden kanssa, minkä lisäksi panostukset kuntatalouden kehittämiseen esimerkiksi elinkeinoelämän näkökulmasta on nostettu esille. Tärkeintä alueesta riippumatta on kuitenkin se, että alue on valmis muutoksiin, tai sen uudistumiskyvykkyys hiipuu. Tällöin alueen voi luokitella lannistuneeksi taikka laiskaksi. Johdon merkitys etenkin muutosten vastaanottajana ja vetäjänä on erityisen merkityksellinen alueesta riippumatta. (Emt. 14 – 16.)

Tutkielmassa on aiemmin lainattu erään haastateltavan toteamusta siitä, että elinvoima on sitä, että kuntaa kehitetään niin, että siellä on hyvä elää myös huomenna. Se kuvaa tavoitetta kaikissa Suomen kunnissa; kehitystyötä tehdään sen eteen, että asukkaan ja kunnassa vierailevan on hyvä olla ja elää arkeaan. Kokonaiskuvaa tarkasteltaessa on oletettava, ettei maaseudun tai kaupungin tavoitteet ihmisten hyvinvoinnin saralta eroa toisistaan, mitä tukee esimerkiksi aiemmin kirjoitetut perusteet Innostavan elinvoimakunnan -skaarion kehittämisessä. Kunnissa tahdotaan turvata arkea tukevat palvelut, asuminen sekä hyvä elinympäristö elää ja suorittaa arjen toimintoja. Palveluiden saralta kunnille on laissa säädetty ne palvelut, jotka sen tulee toteuttaa ehdoilla. Harkinnanvaraisia palveluita ovat ne, joiden osalta kunta voi itse päättää niiden järjestämisestä. Yleensä harkinnanvaraiset palvelut liittyvät talouden järjestämiseen, työllisyyteen ja asumiseen (Valtiovarainministeriö, 2019).

Kunnan elinvoiman ja sen kasvun kannalta on tärkeä panostaa niitä edesauttaviin tekijöihin. Esimerkiksi yritystoiminnan vahvistaminen synnyttää mahdollisesti uusia työpaikkoja, joka tuo uusia asukkaita ja vahvistaa kuntataloutta. Vaihtoehtoisesti, kuitenkin toisiaan poissulkematta, kunta voi kehittää asuinympäristönsä vetovoimaisuutta, joka vaikuttaa haluun muuttaa alueelle ja perustaa sinne yrityksiä. Yrityksiä alueelle houkuttelee työvoiman saatavuus, ja se vaikuttaa päätökseen perustaa tai sijoittaa yritystoimintaa alueelle (Pyykkölä & Vuorensola, 2018:22). Elinvoiman kokonaisuuden muodostavat tekijät ovat riippuvaisia toisistaan. Jos kunnan yritys-elämä häviää, vie se mukanaan erään tärkeän vetovoimatekijän kunnasta; työpaikkoja ja mahdollisuuden toimentuloon. Samalla se menettää vetovoimaisuuttaan asuinpaikkana. Se vaikuttaa myös kuntatalouteen ja alueen palveluihin. Sujuva arki muodostuu monesta tekijästä kunnassa, jolloin toiminnan suunnittelu vaatii kehittäjältä moninaisen kuntakentän, siihen vaikuttavien tekijöiden ja riippuvuussuhteiden tunnistamista alueesta riippumatta.

Useat elinvoimaa muodostavat tekijät ovat sekä sisäisesti, mutta myös alueen ulkopuolelta riippuvia ja keskustelevia keskenään. Neoendogeenisen aluekehittämisen lähestymistapa, jossa korostuvat eri toimijoiden vuorovaikutus ja endogeenisen ja eksogeenisen yhteenkietoutuminen, on erittäin merkittävä lähtökohta, joka tulee ymmärtää elinvoiman kehittämisessä alueesta riippumatta. Alueen yrityspohja, joka on noussut myös

tutkielmassa erityisen tärkeäksi elinvoimatekijäksi kunnassa, on hyvä esimerkki neoendogeenisen kehittämisen merkittävydestä. Yrityselämään vaikuttavat keskeisesti alueen sisältä nousevat tekijät, mutta myös sen ulkopuolelta nousevat voimat. Laitilan kaupungille ja sen yrityksille merkittävä valtatie kahdeksan nousi tutkimushaastatteluissa esiin tekijäksi, jonka kehitykseen kaupunki tai sen yritykset eivät ainoastaan alueen sisältä käsin pysty vaikuttamaan.

Laitilan kaupungissa sen sijainti on noussut kuitenkin ennen kaikkea alueen elinvoimaisuutta edistäväksi tekijäksi. Erityisesti valtatie kahdeksan, ja kaupungin sijoittuminen niemenomaa sen viereen eikä sivuun on koettu eduksi kaupungille. Sijainti on merkittävä tekijä kunnille, ja keskeinen asia kunnan suunnitelmassa sen kehittämistä ja toimintoja. Sijainti vaikuttaa myös kunnan saavutettavuuteen, joka on noussut tärkeäksi kunnan menetystä mittaavaksi tekijäksi vuorovaikutuksen ja liikkuvuuden lisääntyessä. Kunta voi itse vaikuttaa saavutettavuutensa jonkin verran esimerkiksi kehittämällä alueelle infrastruktuuria, jossa huomioidaan teiden ja katujen mahdollistama sujuva liikenne (Holtila, 2012: 8 – 11). Sijainnin edullisuuteen vaikuttavat myös kunnan ulkoa tuleva vaikutus, kuten poliittiset päätökset ja resursseja koskevat päätökset. Lisäksi siihen vaikuttavat keskeisten toimintojen sijoittuminen alueelle tai niiden lähteminen alueelta. Esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriö on aloittanut selvitystyön paikkariippumattoman ja monipaikkaisemman työn lisäämisestä. Selvityksessä arvioidaan, onko organisaatioiden läsnäolo mahdollista vahvistaa koko Suomessa. Jos etä- ja joustotyön mahdollisuudet kasvavat, taikka valtionhallinnon alaisuudessa toimivien organisaatioiden sijaintipaikat muuttuvat, vaikuttaa se oleellisesti erilaisten alueiden sijaintietuun, kun mahdollisuus työskennellä laajemmalla alueella kasvaa (Valtioneuvosto, 2019).

Tutkielman luvussa kolme käsitellään aluekehittämisen lähestymistapoja sekä poliittisia lähestymistapoja kehittämiseen. Aluepolitiikka, maaseutupolitiikka ja kaupunkipolitiikka ovat keskeisiä aluekehittämisen toimia valtion tasolta, jotka koskettavat kaikkia alueita. Aluepolitiikka on keskeisin alueita koskettava politiikka riippumatta siitä, onko alue maaseutu taikka kaupunki. Aluepolitiikan tavoitteena on edistää kaikkien alueiden kehitystä, taloudellista hyvinvointia ja kilpailukykyä tasapuolisesti. Maaseutupolitiikka ja kaupunkipolitiikka keskittyvät omiin alueisiinsa, mutta kuten aikaisemmin on kirjoitettu,

politiikkojen tavoitteena on tehdä myös yhteistyötä alueiden hyvinvoinnin ja menestymisen edistämiseksi. Pääasiallinen tehtävä niin maaseutu- kuin kaupunkipolitiikassakin on kuitenkin keskittyä edistämään omien toiminta-alueidensa asioita, ja auttaa niitä kehittämään tunnistamalla kehitettävien alueiden lähtökohdat. Kuten luvussa kolme on kirjoitettu, esimerkiksi maaseutupolitiikassa on viime aikoina korostettu paikkaperusteisen kehittämisen merkitystä maaseutualueilla. Myös kaupunkipolitiikkaan linkittyen on tullut ulostuloja, kuten aikaisemmin tutkielmassa käsiteltyjen C21-kaupunkien kehittämisvaatimukset sekä seutukaupunkiohjelma, joka tuo esiin pienten ja keskisuurien kaupunkien asemaa kaupunkipolitiikassa.

Maakuntakohtaisia toimijoita, jotka toimivat ja kehittävät aluetta maakuntakohtaisesti tai sitä laajemmalla tasolla ovat esimerkiksi alueiden liitot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskus). Ne toimivat ja edistävät vuorovaikutusta maakuntatasolla sekä ajavat maakuntansa asiaa kehittämällä toimialueensa kuntia ja niiden hyvinvointia. Alueiden liittojen toiminta on hyvä esimerkki siitä, kuinka maakuntatasoista hyvinvointia ja kehitystyötä edistetään ajatellen koko aluetta (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2019b). On tärkeää, että ELY-keskukset ja maakuntien liitot ovat aktiivisia keskustelemaan alueidensa asioista sen eri toimijoiden kanssa, ja tunnistavat haasteet sekä mahdollisuudet toimialueellaan. Kuitenkin, jotta kokonaisvaltainen kehitystyö ja elinvoiman kehittäminen alueella onnistuisi, on ensiarvoista, että myös kunnat ja sen eri toimijat ovat aktiivisia vuoropuhelun syntymiseksi. Vaikka ELY-keskus edistää alueensa asioita valtiotason toimijana maakunta-alueella, tulee sen tunnistaa ympäristö, jossa se toimii. ELY-keskus toimii myös maakuntarajat ylittäen, ja esimerkiksi tieasiat voivat olla rajat ylittäviä riippumatta keskuksen sijainnista.

Pohdittaessa maaseudun ja kaupungin kehittämisen työkaluja, ja niiden eroavaisuutta, eräs haastateltava vastasi, ettei osaa sanoa, onko niillä loppujen lopuksi eroa toistensa kanssa.

”No ei varmaan, että jos jotain niin kuin mä testaan tätä niiden hankkeiden kautta, että jos on kehittämishanke, niin eihän siinä... Siellä on joku tavoite ja päämäärä ja sitten mitä tehdään nyt, niin kyllä ne työkalut aika samanlaisia sitten on. Joku ihminen palkataan, joka sitä kehittämistä sitten tekee, et tuota, että, että en mä sil-lain osaa sanoa mitä eroa olisi.” (H03)

Maaseudun ja kaupungin elinvoima ei ole kummallakaan alueella itsestäänselvyys. Riippumatta siitä, minkä tyyppinen kunta on, tulee sen esimerkiksi Innostava elinvoimakunta-skenaarioon perustuen olla aktiivinen, uudistumiskykyinen ja tiedostava. Jotta aluekehittäminen, ja sen myötä elinvoiman kehittäminen alueella onnistuu, tulee alueen tiedottaa omat resurssinsa, voimavaransa ja tahtotilansa kehittää. Sekä maaseutua, että kaupunkia koskevat tulevaisuuden muutokset ja niiden tulee pohtia, kuinka ne vastaavat niitä koskettaviin haasteisiin. Kuitenkin samanaikaisesti niiden tulee nähdä myös muutoksen tuomat mahdollisuudet. Elinvoima on ennen kaikkea kokonaisuus, joka luo hyvinvointia, ja sitä tulee yrittää vahvistaa. Erityisesti kunnan uudistumiskyvykkyys korostuu elinvoimakehittämisessä, ja se on tärkeä voimavara muuttuvalla kuntakentällä. Vahva ja esimerkillinen johtaminen tulee olemaan keskiössä niin maaseudulla kuin kaupungissakin, ja se tulee osaltaan määrittämään sen, miten alueet tulevaisuudessa menestyvät. (Valtiovarainministeriö, 2017: 14 – 16.)

”Mutta se, et tota niin, kaupungissa on tota elinvoimaa ja virkeä johto, niin onhan se hemmetin tärkeätä, ja toimii puolin sun toisin. Et yrityksen on hyvä sanoa, et on Laitilasta ja Laitilan on hyvä sanoa, että meillä on hyviä yrityksiä.”(H05)

4. TUTKIMUSMETODIN JA CASE-ALUEEN KUVAUS

4.1. Metodi ja aineisto

Alasuutarin (2019) mukaan tieteelliseen tutkimukseen tutkijan keräämän tai tuottamien havaintojen avulla pakotetaan todellisuus vastaamaan tutkijan sille asettamiin kysymyksiin. Tieteellisen tiedon käsitteeseen sisältyy vaatimus siitä, että se on jonkin tasoisesti yleistettävissä, ja että tapausta taikka aineistoa tutkitaan, koska tuloksilla ajatellaan olevan merkitystä yleisemminkin kuin vain tutkijan oman tutkimuksen kannalta.

Tässä tutkielmassa käytettävä metodi on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusprosessi käynnistyy tutkijan empiirisistä havainnoista, jotka voivat olla litteroituja haastatteluja, keskusteluja tai kirjallisia dokumentteja (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 1997: 266). Ominaispiirteiksi laadulliselle tutkimukselle voidaan esittää esimerkiksi se, että mitä tahansa havainnot ovat ja miten tahansa havainnot ovat tehty, on tärkeää se, että niitä tulkitaan niiden tuottamisen kontekstissa. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että kerättyä aineistoa tarkastellaan tutkimuksessa yhdestä tai muutamasta tutkimuksen kohteeksi valitusta tapauksesta, jolloin on mahdollista sanoa, että laadullinen tutkimus sisältää aina tapaustutkimuksen piirteitä. (Alasuutari, 2019.)

Empiirisillä havainnoilla tarkoitetaan konkreettisia havaintoja tutkimuskohteesta sekä niiden analysoimista ja mittaamista. Konkreettinen ja koottu tutkimusaineisto on empiirisessä tutkimuksessa keskiössä ja toimii tutkimuksen lähtökohtana (Jyväskylän yliopisto, 2015). Konkreettinen tutkimusaineisto on tässä tutkielmassa koottu puolistrukturoiduin haastatteluin, joista käytetään myös nimitystä teemahaastattelu. Tämä tapahtuu esimerkiksi silloin, kun haastateltaville esitetään tarkkoja kysymyksiä tiettyjen teemojen alta, mutta kaikille haastateltaville ei välttämättä käytetä täsmälleen samoja kysymyksiä. Jossain määritelmässä puolistrukturoidussa haastattelussa, samoin kuin teemahaastattelussa, on mahdollista vaihdella kysymysten järjestystä (Hirsijärvi & Hurme 2001: 47).

Tutkielman tutkittava ilmiö on elinvoima kuntakontekstissa tarkasteltuna. Tutkielman tutkimusalueeksi valikoitui Laitilan kaupunki. Kaupungissa toteutettiin yhteensä viisi

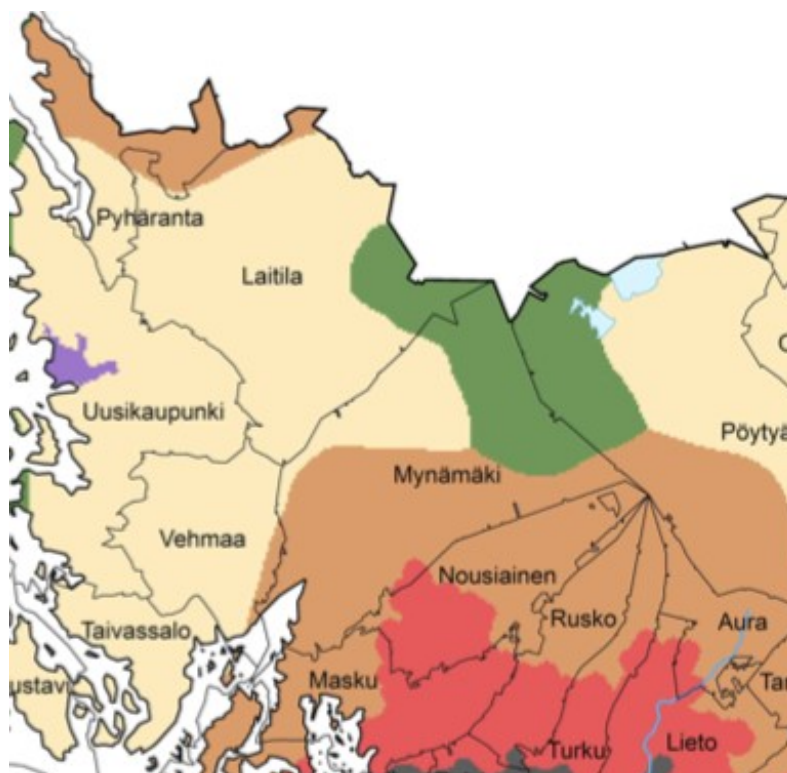
tutkimushaastattelua, joista saatua aineistoa peilataan tutkittavaan ilmiöön. Haastattelut tutkimusalueella toteutettiin keväällä ja syksyllä 2019. Haastattelut ovat anonyymeja niin, ettei tutkielmassa kerrota haastateltavien henkilöllisyyttä. Haastattelut kohdistuivat Laitilan kaupungin organisaatioon sekä Laitilan kaupungissa toimiviin yrityksiin ja alueen Leader-ryhmään. Haastateltavia oli yhteensä viisi henkilöä, joista kaksi henkilöä olivat Laitilan kaupungin organisaatiosta, yksi henkilö Leader-ryhmästä ja kaksi henkilöä paikallisista yrityksistä.

Haastatteluissa käytetyt haastattelurungot ovat tutkielmassa liitteenä. Teemat haastattelussa noudattivat haastatteluista riippumatta samaa rakennetta, mutta kysymykset vaihtelivat toimijoittain. Tutkimushaastatteluiden teemat olivat seuraavia; elinvoima, maaseutu-kaupunki ja vuorovaikutus. Elinvoimateeman alle kuuluvat tutkielman tutkimusaiheet siitä, mitkä tekijät synnyttävät, edistävät tai haastavat elinvoiman kehittämistä alueella. Maaseutu-kaupunki tematiikka perehtyi haastateltavien kokemukseen siitä, millaisessa ympäristössä he toimivat, ja miten he kokevat Laitilan kaupungin sijoittuvan maaseutu-kaupunki -akselilla. Vuorovaikutus kytkeytyy kunnan sisäisten toimijoiden, mutta myös kuntarajat ylittävään vuorovaikutukseen.

4.2. Tutkittavan alueen kuvaus

4.2.1. Laitilan kaupunki

Laitilan kaupunki sijaitsee Varsinais-Suomen maakunnassa. Se on kaupunki, joka on paikkatietopohjaiseen alueluokitukseen perustuen laajalti ydinmaaseutualuetta (kuva 4.). Kuitenkin Laitilan kaupunki käyttää kaupunki -nimitystä, mutta kaupungissa toteutetaan niin maaseutu- kuin kaupunkipolitiikkaa. Laitilan kaupunki on mukana esimerkiksi seutukaupunkien yhteistyöverkostossa, joka on yksi kaupunkipolitiikan hankkeista.

Kuva 4. Laitilan kaupunki kuvattuna kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisesti (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, 2015).

Laitilan väkiluku oli vuoden 2019 elokuussa 8614 asukasta. Väestökehitys on kääntynyt nousuun vuoden 2017 loppu puoliskon jälkeen lukuun ottamatta muutamia määrältään vähäisiä vaihteluita. Vuonna 2019 vaihtelua on tähän asti eniten toukokuun jälkeen, ja toukokuusta elokuun loppuun siirryttäessä väestö on vähentynyt 50 henkilöllä. Vaihtelu kesäkuukausien ja syksyn välillä voi selittyä kausityöntekijöiden, opintonsa muualla aloittaneiden sekä luonnollisen kehityksen myötä. Verrattuna vuoden takaiseen (elokuu 2018) väestönmuutos on -49 henkilöä. (Lounaistieto, 2019a.)

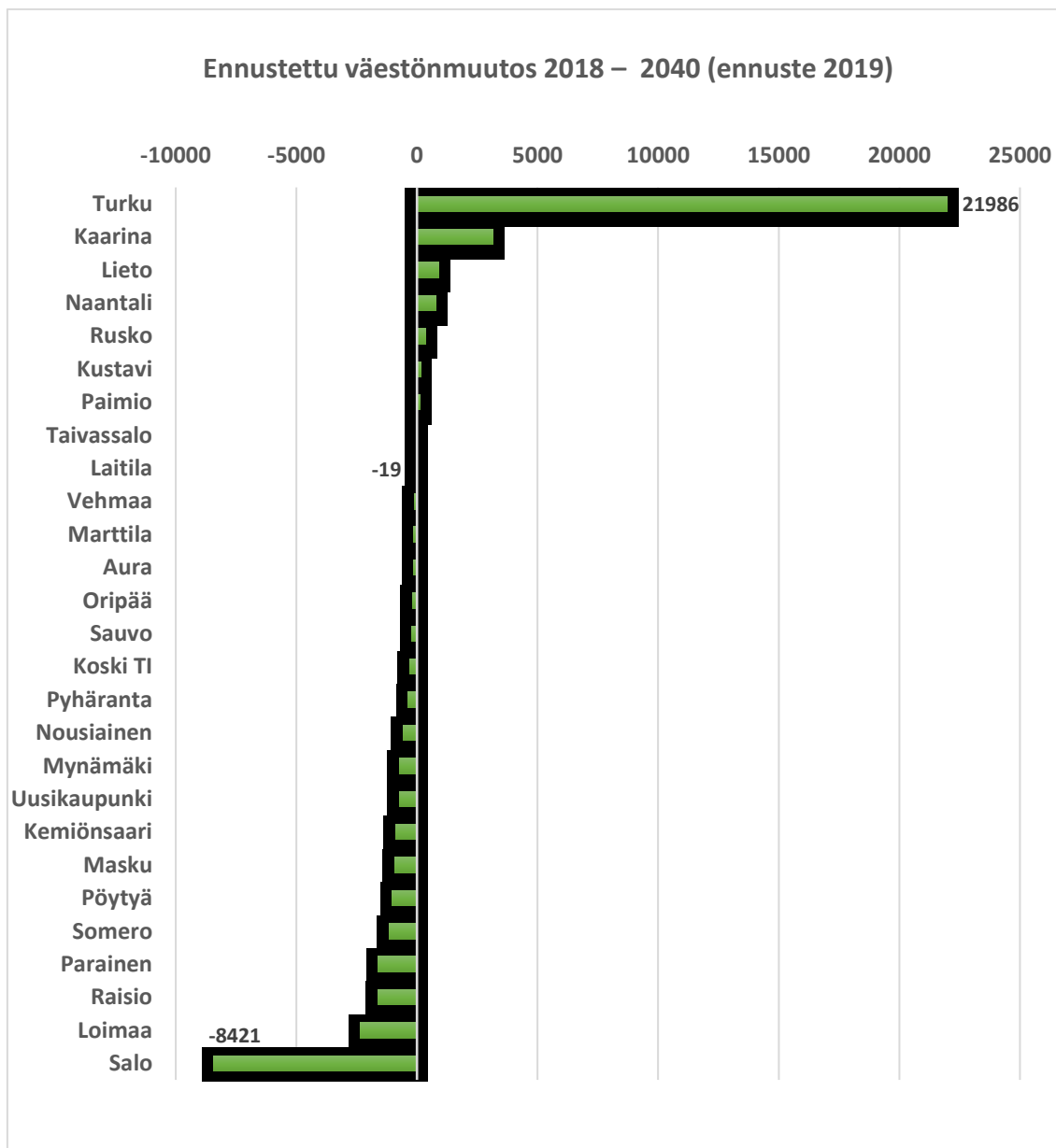
Asukasluvun kuukausittainen kehitys Varsinais-Suomen kunnissa

Valitse näytettävä kunta oikean reunan listasta

Kuva 5. Asukasluvun kuukausittainen kehitys Laitilan kaupungissa (Lounaistieto, 2019a).

Lounaistiedon (2019a) väestötilastojen mukaan väestömuutoksen rakenne on kaupungissa vuoden 2019 elokuussa tarkasteltuna maahanmuuttovoittoinen (+44) henkilöä. Kuntien välinen muuttoliike on vähentänyt asukkaita 50 henkilön verran ja luonnollinen väestönmuutos 37 henkilöä. Tulevaisuudessa on ennustettu, että väestön keskittyminen tulee kiihtymään. Varsinais-Suomen ennustetaan kokonaisuudessaan olevan yksi muutamista maakunnista, joissa väestö tulee kasvamaan. Spesifisti Laitilan kaupunkia tarkastellessa ennustettu väestönmuutos ei ole niin radikaalia, kuin tuleva kehitys antaisi odottaa. Lounaistiedon sivustolla (2019b) julkaistu Varsinais-Suomen ennustettu väestönmuutos vuosina 2018 – 2040 on esitettynä kuvassa kuusi. Ennusteen mukaan Turussa väestö kasvaa 21 986 henkilöllä. Laitilan kaupungissa väestö tulee ennusteen mukaan vähenevään 19 henkilöllä. Esimerkiksi Laitilan lähikunnassa Uudessakaupungissa, jossa sijaitsee Valmet Automotiven tehdas, väestön ennustetaan vähenevän yli 700 henkilöllä.

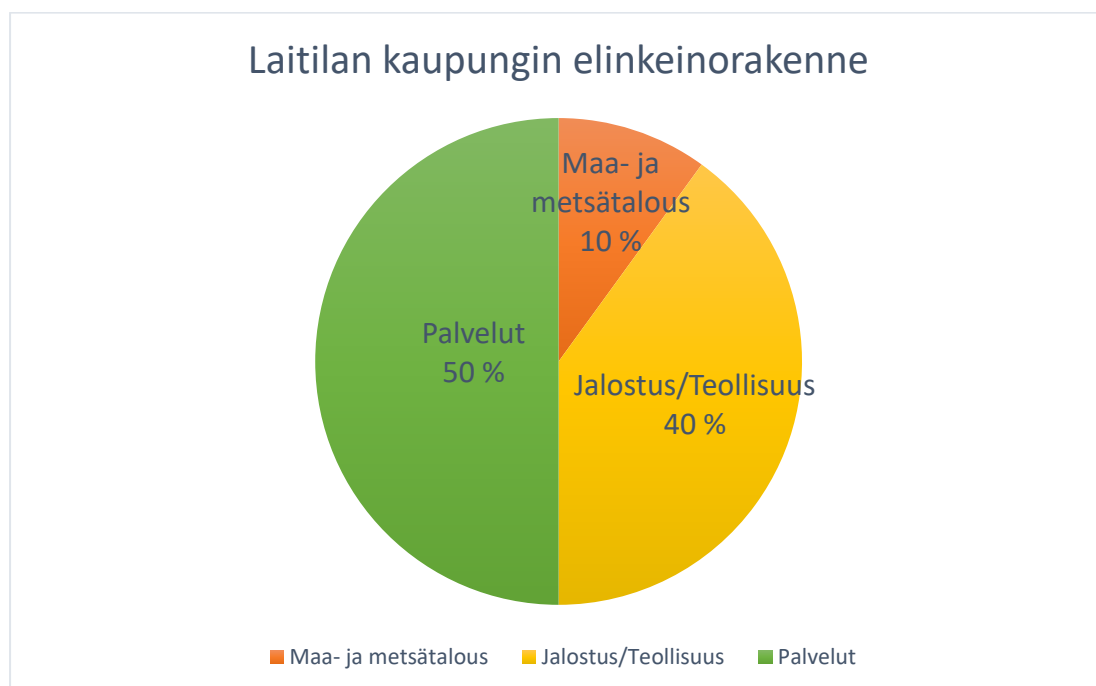
Kuva 6. Ennustettu väestönkehitys Varsinais-Suomessa vuosina 2018 – 2040 (Lounais-tieto, 2019b).

Laitilan kaupungin väestö on jakautunut kyliin, kaupungin keskustaan ja sen lähialueille. Kaupungissa on noin viisitoista kylää. Kaupunkiin perustettiin Laitilan kylien neuvottelukunta, jonka tehtävänä on parantaa kaupungin ja kylien yhteistyötä. Se on ollut toiminnassa vuodesta 2013 alkaen. Kylätoiminta on aktiivista, ja monesta kylästä löytyy joko kyläyhdistys tai muu yhteistoimintaelin (Laitilan kaupunki, 2019a). Laitilan kylien

neuvottelukunta on oiva esimerkki siitä, miten kaupungissa järjestetään sen eri alueiden edunvalvonta mahdolliseksi. Koska kyliä on paljon, on tärkeää, että aktiivisuutta alueiden kehittämistä kohtaan löytyy, jolloin esimerkiksi elinvoimaa on mahdollista edistää koko kaupungin alueella. Neuvottelukunta mahdollistaa tiedonvaihdon paikallisesti kaupungin ja sen kylien välillä.

4.2.2. Laitilan kaupungin elinkeinorakenne

Laitilan kaupungissa maa- ja metsätalous muodostaa noin 10 prosenttia sen elinkeinorakenteesta. Suurimmat toimialat ovat palvelut sekä jalostus ja teollisuus. Ne muodostavat yhdessä 90 prosenttia kaupungin elinkeinorakenteesta (Laitilan kaupunki, 2019b). Alkutuotannon, eli siihen luettavan maa- ja metsätalouden osuus ei ole suuri edellä mainittuihin lukuihin perustuen. Sektori on kuitenkin vahva ja näkyvä kaupungissa, ja esimerkiksi keskusta-alueella läheltä ympäröivät laajat pellot, mikä on mahdollista mieltää maaseutu-maiseksi maisemaksi. Myös tutkimushaastatteluissa maaseutuyrittäjien roolia ja merkitystä kaupungissa korostettiin.

Kuva 7. Laitilan kaupungin elinkeinorakenne (Laitilan kaupunki, 2019b).

Elinkeinorakenteensa puolesta Laitila sopii maaseutumaiseen kuvaukseen. Siellä on alkutuotantoa, mutta myös paljon pieniä ja keskisuuria teolliselle alalle keskittyviä yrityksiä, minkä lisäksi alueella toimii myös muutama suurempi teollisen alan yritys. Suurimpia työnantajia yrityksistä ovat teollisuuden alalta Pilkington Automotive Finland Oy, Veme Components Oy, Amitec Oy, Coreplast Laitila Oy ja Finnlamex Oy. Elintarvikkeiden ja muiden hyödykkeiden tuottajista suurimpia työnantajia ovat Laitilan Wirvoitusjuomatehdas Oy, Munax Oy sekä Laitilan Leipä. Eniten työllistäviksi toimialoiksi on luokiteltu metalliteollisuus ja graafinen teollisuus. (Laitilan kaupunki, 2019c.)

Tutkimushaastattelussa monialainen yrityspohja koettiin kaupungin vahvuudeksi. Eräs haastateltava totesikin sen olevan etu, etteivät kaikki munat ole niin sanotusti yhdessä korissa. Haastateltavat perustelivat asiaa sillä, että jos jollain alalla menee huonosti, jollain toisella todennäköisesti menee vähän paremmin. Monipuolinen elinkeinorakenne ylläpitää yritysten toimintaa alueella. Jos elinkeinorakenne olisi yksipuolisempi, ja useampaan alueen sisällä toimivaan yritykseen iskisi laskusuhdanne samanaikaisesti, olisi tilanne todennäköisesti haastavampi kuin mitä se tällä hetkellä Laitilassa on.

5. ELINVOIMAISSUUS LAITILAN KAUPUNGISSA

Tutkimushaastattelussa teemana olivat elinvoimaisuus, maaseutu-kaupunki sekä vuorovaikutus. Elinvoiman teeman alla haastateltavilta kysyttiin heidän kokemuksestaan alueen elinvoimasta, sen tekijöistä, kehittämisestä sekä haasteista. Maaseutu-kaupunki tematiikka pyrki tunnistamaan haastateltavien näkemystä Laitilan kaupungista sekä esimerkiksi alueiden rakenteista. Vuorovaikutus teeman alla kysymykset koskivat vuorovaikutusta erilaisten toimijoiden kesken niin paikallisesti kuin alueen ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Haastatteluiden pohjalta esittelen seuraavaksi Laitilan kaupungista nousevia elinvoimatekijöitä sekä esille nousseita haasteita. Tutkielman johtopäätöksissä vastataan tutkimuskysymykseen siitä, miten aluekehittämisen lähestymistapojen; endogeenisen, eksogeenisen ja neoendogeenisen aluekehittämisen lähestymistapojen tunnistaminen edistää elinvoiman kehittämistä alueella. Lisäksi vastataan kysymykseen Laitilan kaupungin elinvoimatekijöiden kehittämisestä liittyvistä mahdollisuuksista ja haasteista sekä vuorovaikutuksen merkityksestä elinvoimateemaan liittyen.

5.1. Laitilan kaupungin elinvoimaisuutta tukevat tekijät

5.1.1. Elinkeinoelämä

Elinkeinopohja on yksi merkittävä tekijä vahvan kuntatalouden muodostumisessa. Elinkeinopohjaan sisältyy vahvasti jo aiemmin tutkielmassa käsitellyssä endogeenisen aluekehittämisen lähestymistapaa koskevassa kappaleessa käsitelty kehittäminen taloudellinen ulottuvuus. Vázquez-Barquero (2010: 56) määritteli taloudellisen ulottuvuuden ominaisuuksiksi spesifit tuotantojärjestelmät, joiden avulla yritysten on mahdollista menestyä alueella. Ominaista ulottuvuudelle on mahdollisuus käyttää paikallisia tuotannontekijöitä tehokkaasti, jotta yritys voi olla kilpailukykyinen.

Vahvaa ja monialaista yrityspohjaa pidettiin elinvoimaa edistävänä tekijänä tutkimushaastatteluissa. Toimiva elinkeinopohja on myös merkittävä tekijä vahvan kuntatalouden muodostumiselle, mikä on yksi Sallisen (2011: 3) määrittelemistä kunnan elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostavista tekijöistä.

”Mutta sitten toinen on se, että niinku on työpaikkoja ja et se ei oo keskeistä se, että niitä on vaan yhdeltä toimialalta. Eli meidän laitilalaisten yrityspohja on semmoinen monialainen. Ja sä voit kirjoittaa sinne kanssa, et munat ei oo yhdessä korissa, se on semmoinen mitä mä sanon aina. Meillä on äärimmäisen monta yritystä, jotka toimii. Jos jollain menee huonommin, niin toisella todennäköisesti menee paremmin.” (H01)

Kilpailukyinen yrityskanta on myös yksi elinvoiman kokonaisuuden muodostavista tekijöistä. Haastatteluissa korostettiin, että yrityselämää on tärkeä edistää, ja erityisesti kaupungin merkitystä edistämistehtävissä pidettiin suurena. Myös vuorovaikutuksellisuutta ja aktiivisuutta eri toimijoiden välillä pidettiin tärkeänä lähtökohtana yritysten mahdollisuuksien edistämisessä alueella. Aluekehittämisen lähestymistapoihin viitaten, yrityselämän kehittäminen nousee ennen kaikkea alueen sisäisistä voimista käsin. Kunnalla ja alueen väestöllä on merkittävä rooli yrityksille, sillä ne auttavat yrityksiä kehittymään, kasvamaan ja toimimaan. Tutkimushaastatteluissa erityisesti Laitilan kaupungin koettiin edistäneen ja tukeneen yritystoiminnan mahdollisuuksia kaupungissa.

”Tuosta elinvoimasta täytyy nähdä se, että kun yritykset voi hyvin, ja jos niistä huolehditaan niin silloin kaupungin asukkaat voi hyvin ja pystytään sitten kaupunkina kaavoituksellisesti ja muiden lähtökohtien läpi rakentaa palveluita mitenkä ihmiset alkaa viihtymään täällä. Mut jos yrityksistä vielä puhun, niin täällähän on kohtuullisen paljon tän kokoiseen kaupunkiin, sanotaanko 50 – 150 välillä työllistäviä yrityksiä, ja niitä on paljon saman kokoisiin muihin kaupunkeihin nähden. Ja se yritysten toimialojen monipuolisuus vielä ennen kaikkea siinä. Jos tietyllä toimialalla lähtee laskusuhdanne, niin tietyt toimialat vetää. Meillä on alkutuotantoa, kohtuu isoja maataloja, jotka tekee vastaavasti tätä alkutuotantoa.” (H02)

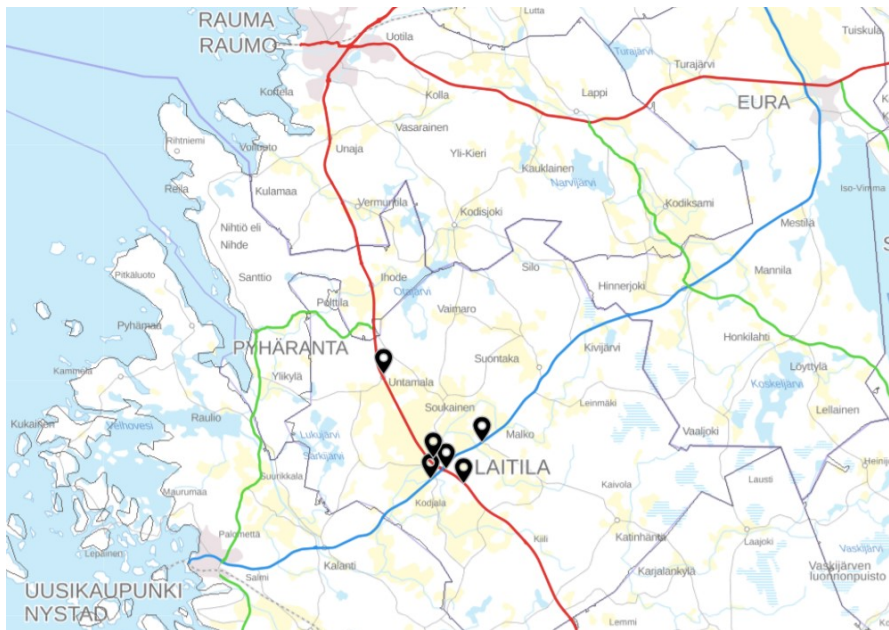
”Ja sitten taas, olen ymmärtänyt, että aika vahvastikin sitten on silloin kun on jotain jeesiä nuo isoimmat yritykset tarvinnut, niin kaupunki on selkänोजना ollut tavaltaan.” (H04)

Alueen elinkeinoelämä, yritysten hyvinvointi ja niiden toiminta alueella ovat tutkimushaastatteluihin perustuen nousseet merkittäviksi elinvoimaa edistäviksi tekijöiksi. Yritykset ovat tärkeä elinvoimatekijä alueella siksi, että ne vaikuttavat keskeisesti muihin

elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostaviin tekijöihin, kuten palveluihin ja kuntatalouteen. Jos yritys-elämän tärkeyttä ei tunnistettaisi, ja alueen ilmapiiri olisi välinpitämätön, on mahdollista, että tulevaisuuden kehitys kääntyisi negatiiviseksi. Yritykset ja niiden tarjoamat työpaikat toimivat myös vetovoimatekijänä alueella. Niitä on mahdollista hyödyntää esimerkiksi kuntamarkkinoinnissa, jos ne voivat hyvin.

5.1.2. Sijainti

Laitilan kaupunki sijaitsee valtatie kahdeksan varrella. Sen risteymäkohdasta lähtee suoraan valtatie Turkuun ja Rauman ohitse Poriin sekä kantatie Uuteenkaupunkiin ja Euraan. Sijaintietu tuli vastauksissa esille esimerkiksi logistiikkaan ja ihmisten liikkuvuuteen liittyen. Tarkastelemalla kuvaa kahdeksan, onkin mahdollista havaita, kuinka valtatie ja kantatie risteävät Laitilassa. Kuvassa valtatie kahdeksan on kuvattu punaisella, ja kantatie sinisellä värillä. Mustat sijaintimerkinnät osoittavat muutaman keskeisen Laitilan kaupungissa sijaitsevan yrityksen sijoittumisen teiden varsille.

Kuva 8. Valtatien ja kantatien risteys Laitilan kaupungissa (Liiteri tietopalvelu, 2019).

Tutkimushaastatteluisissa sijaintia korostettiin merkittävänä tekijänä ja lähtökohtana Laitilan kaupungin elinvoimakehittämisessä. Sijainti on myös otollinen yritysten kannalta. Tutkimushaastatteluisissa sen merkitys näkyi vastauksissa esimerkiksi logistiikkaan ja työvoiman liikkuvuuteen liittyen.

”No tota, kyl se osittain varmaan tuli suurin osa varmaan sanottua tossa aikasemmassa puheenvuorossa, mutta kyllä sijaintietujen hyödyntäminen on esimerkiksi yksi kohtuullisen tärkeä osa-alue sinällään siinä kokonaisuudessa, että jos ajatellaan tätä tunnin työssäkäyntialuetta ja muuta vastaavaa siinä. Että jos Turussa menee joku tietty toimiala esimerkiksi huonosti, niin periaatteessa täällä saman tyyppisiä töitä voi löytyä, tai on täällä. Ja se ei oo pakosta esteenä sitten. Ja kasitie on erittäin vilkasliikenteinen.” (H02)

”No ensinnäkin tää logistiikka. Me ollaan tien varrella, ei tien päässä, niin se on kauheen tärkeä asia yrityksille. Joka sentti kun kasitietä parannetaan, niin se vie meijät lähemmäksi pääkaupunkiseutua.” (H05)

Haastatteluisissa sijaintiin liittyen pohdittiin myös ihmisten käyttäytymistä. Koska kaupunki sijaitsee valtatievarrella, on sillä mahdollisuus, mutta myös haaste pysäyttää ihmisiä alueelleen. Kaupungissa on huomattu valtatievarrella tuoma potentiaali niin yritysten kuin kaupunginkin johdosta, ja sen myötä lähtevää näkyvyyttä on tutkimushaastatteluihin perustuen hyödynnetty. Ne ovat alueen sisältä lähtevää toimintaa. Sijaintietuun tai -haittaan vaikuttaa myös kuitenkin ulkopuolelta nousevat voimat, kuten tutkielmassa on aikaisemmin kirjoitettu. Esimerkkinä on keskeisten toimintojen päätökset sijoittua alueelle tai läheltä alueelta.

”Ehkä Wirvoitusjuomatehdas on niinku loistava esimerkki siitä, että...Ja Kasitori, että jotka niinku tavallaan ovat hoksanneet yrityksinä sen tilanteen, että siinä menee autoja valtava määrä, että ne pitäis jotenkin saada pysäytettyä. Ja kohtuu mielenkiintoisilla ratkaisuilla on saatu viime kesänä selkeä esimerkki siitä, että mikä on se, joka pysäyttää. Niin selkeästi voi sanoa, että joo Wirvoitusjuomatehdas on tietysti brändituote, joka kiinnostaa, mutta he tekee sitä toimintaa ihmisennäköisesti, että ne tulee lähelle, eikä oo kaukana. Ja selkeesti, että siinä on kyse elintarvikkeesta. Et jos siinä olisi joku uusi yritys, jolla olisi myymälää, et jos se olisi joku teollinen, niin se ei välttämättä pysäyttäisi. Se on semmoinen niinku mahdollisuus. Ja kasitori on vastaava, jossa on meidän alueen elintarviketuotteita. Niin se on löytynyt nyt kanssa läpi, et ihmiset tietää sen ja siellä on kahvilaa, plus, että siellä on mielettömät kulttuurimaisemat.” (H01)

5.1.3. Sujuvan arjen mahdollistavat peruspalvelut

Palvelut ovat yksi elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostavista tekijöistä. Palvelut nousivat tutkimushaastatteluissa esiin positiivisesti, mutta niiden järjestäminen aiheuttaa myös haasteita. Laitilan kaupungin peruspalvelut arvioitiin toimiviksi, ja niiden tärkeyttä korostettiin. Sujuvan arjen koettiin muodostuvan kunnassa siitä, että siellä on mahdollista suorittaa arjen perustoimintoja, ja se on myös lähtökohtana kaupungin palvelujen kehittämiselle. Sujuvan arjen kannalta keskeiset palvelut ovat haastatteluihin perustuen esimerkiksi varhaiskasvatus-, koulutus-, harrastus-, terveys- ja sosiaalipalveluja sekä arjen kauppapalveluita.

” - - mä väitän, että Laitilan onni, meidän elinvoimaisuus, mistä ei oo mitään tutkittua tulosta, mutta semmoinen ajatus siitä kuitenkin on, että kun ne peruspalvelut on hyvät, mitä tarvii ihminen arjessa... Se tarvii ne vapaa-ajan, mitä se tykkää vapaa-aikana tehdä, sitten se tarvii sen ruokakaupan ja vaatteitakaan ei osteta päivittäin, et nekin on semmosta. Et sellaiset perusvaatteet ehkä löytyy, semmosta sukkahousua ja paitaa ja housuu ja tän tyyppistä löytyy täältä ja kenkää. Mutta sitten jos sä haluat erityistä, sä ehkä todennäköisesti haluat sellaisen laajan valikoiman, että meidän niinku tän kokoisessa kaupungissa ei kannata tavoitella jotain superkauppoja, semmosia erikoiskauppoja. Että nimenomaa sellaista pohjaa missä ihmiset voi elää sen arjen.” (H01)

” - - tällä hetkellä tähän mennessä on kaikki palvelut ollut kyllä tosi hyviä. Mutta sitten taas tietää, ettei kaikki ole niin onnekkaita ollut, just näiden sisäilmaongelmien sun muiden kanssa. Mutta kyllä niihin on sitten aika vahvasti reagoitu. Niin kuin noiden pienten lasten päiväkotiasiat alkavat pitkästä ajasta olemaan kunnossa. Tuossa on ainakin kaksi uutta päiväkotia rakennettu.” (H04)

Toimivat julkiset ja kaupalliset palvelut ovat yksi kunnan elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostava tekijä. Palvelujen saatavuus vaikuttaa myös toiseen kunnan elinvoimaisuutta muodostavaan tekijään; vetovoimaan. Kun kunnassa on mahdollista suorittaa esimerkiksi arjen kauppasia, harrastukset ja koulu, se vahvistaa kunnan vetovoimaa ja pitovoimaa asukkaiden ja mahdollisten muuttajien silmissä.

”Laitilan palvelut on melko hyvät, ne voisi olla erinomaiset. Vuosien varrella on panostettu vähän vääriin asioihin, mut kumminkin. Meillä on sählyhalli, meillä on jäähalli, meillä on uimahalli, et meillä on asioita täällä. Mut tota, mitä enemmän niitä on, niin sen helpompi meidän on saada sitä osaavaa työvoimaa tänne.” (H05)

Palveluihin vaikuttavat sekä alueen ulkopuoliset eksogeeniset voimat, mutta myös alueen sisäiset endogeeniset voimat. Kunnille on määrätty ne palvelut, jotka sen tulee tarjota lakiin perustuen. Harkinnanvaraisia ovat ne palvelut, jotka kunta voi järjestää, mutta lailista velvoitetta niiden järjestämiseen ei ole. Kuitenkin palveluiden, kuten harrastusmahdollisuuksien järjestäminen kunnassa on tärkeää. Esimerkiksi harrastuksiin liittyvien palvelujen, ja niihin liittyvien toimintojen, kuten investointien tukeminen ja kehittäminen ovat osaksi kunnan itsensä päätettävissä.

5.1.4. Elinympäristö

”Mä sanoisin, että se on, et kun jos ajattelee kunnan elinvoimaisuutta, vai ylipääntänsä... Mutta ehkä haluaisin ainakin määritellä niin, että se on alueen asukkaiden tavallaan siitä hyvinvoinnista ja viihtyvyydestä lähtevä, joka sitten nousee sieltä niin kuin kaikkeen.” (H03)

Haastatteluista nousi esille edelliseen lainaukseen liittyen Laitilan kaupungin ympäristö hyvänä ja mahdollisuuksia tarjoavana asuinpaikkana. Laitilan kaupunki on myös panostanut asumisen mahdollistamiseen, ja se on tuottanut alueelle uusia vuokra-asuntoja. Rakentaminen nähdään myös haasteena. Esille nousi se, ettei pieniin kaupunkeihin investoida samalla tavalla kuin suurempiin, sillä pelkona saattaa olla se, maksavatko asunnot itseään takaisin. Esimerkiksi kerrostalorakentaminen vaatii paljon pääomaa. Laitilassa kaupunki on kuitenkin tehnyt päätöksen tuottaa vuokra-asuntoja, mikä on hyvä esimerkki elinvoiman ja sen lähtökohtien kehittämisestä kaupungin sisältä nousevien voimavarojen varassa.

”Ihmiset tekee yrityksen, ei yritys itse itseään tee. Vähän liittyy myöskin kaupungin rooli. Laitilan kaupunki on ollut vahva vuokra-asunto tuotannossa. Se on auttanut kaikin tavoin, että tänne tulis mahdollisimman paljon vuokra-asuntoja. Niin tämä on pitkässä juoksussa kantanut hedelmää.” (H05)

”- - ja tän kokosten kaupunkien kehittymisen näkökulmasta, että pieniä rakennuksia, rivitaloja, omakotitaloja kyllä saadaan aikaiseksi, mutta se, että kerrostaloja, kun niissä pitää sitten olla jo sijoitettuna aika paljon pääomaa niinku rakentajan osalta, niin tota, että ottaako se sitä riskiä, että se tulee sitten täyteen, jos se joutuu sen sitten itse kantamaan... Ja investorit ei, niin se on haaste meillä, ja se näkyy tän kokoisissa kaupungeissa. Ja siinä kohtaa kaupunki, että ottaako kaupunki sen etunojan ja vastuun itselleen, että asuntoja tulee, jos ei investorit tee sitä.” (H01)

Haastatteluissa kommentoitiin myös Laitilan kaupungin kompaktiutta. Sen tiet ovat turvallisia kulkea, ja esimerkiksi harrastuspalvelut ovat ihmisten arjen elämää lähellä. Lisäksi keskustan rakenteita pohdittaessa, se nähtiin tiiviinä ja saavutettavissa olevana. Myös ympäristöön liittyvä maaseutumaisuus, pienempi väestöpohja ja kunnan koneisto koettiin etuna esimerkiksi osallisuuden kannalta. Pienessä kaupungissa koettiin olevan erilainen reagoitokyky ja mahdollisuus saada äänensä kuuluviin kuin vastaavasti suuremmissa.

”Ja mä itse näen, että perheille voi olla tosi keskeistä se, että niiden lapsia ei tarvitse kiikuttaa, mitä tarvitsee isossa kaupungissa tehdä. Valinta voi olla myös sekin, että kun perus harrastukset voi lapsena tehdä täällä, ja pystyy kohtuullisesti aika monessa perheessä itse toimimaan, se lapsi turvallisesti kulkemaan näitä meidän teitä - -” (H01)

”Tohon läheisyyteen vielä, jos ajattelee tämän kokoista kaupunkia/kuntaa yleisesti, niin keskustahan on todella kompakti, että tässähän ei todellakaan mikään ole kaukana. Tää on erittäin tiivis tää keskustarakennelma tässä” (H02)

”Oikeastaan siinä nyrkkisääntöä, et mitä pienemmässä kunnassa me toimitaan, niin sitä nopeemmin asiat menee läpi, kun ihmisiä on vähemmän. Jokainen ihminen hidastaa sitä asioitte läpi menoo. Jos puhutaan tällasist päivittäisist, vaik vesilaitoksest, mitä enemmän siellä on ihmisiä, niin aina se ottaa aikansa.” (H05)

5.1.5. Vuorovaikutus

Vuorovaikutus ja aktiivisuus vuoropuhelussa kunnan sisällä nostettiin tutkimushaastatteluissa esille positiivisessa merkityksessä kaupungin elinvoimakehittämisessä. Vuorovaikutus ja sen kautta syntyvä vuoropuhelu mahdollistavat kehitettävän alueen tarpeiden ymmärtämisen, mutta myös auttavat kehittäjää ymmärtämään toimintaympäristöään paremmin.

”Esimerkiksi nyt me osallistutaan Laitilan kylien neuvottelukunnan kokouksiin. Ei aina, aina kun päästään. Ja sitä kautta tavallaan kuullaan siellä, et mitä siellä kylillä on menossa, mitä ajatuksia heillä on ja mitä tarpeita heillä on. Ja toisaalta tiedotetaan, mitä meiltä voi hakea, ja jos meillä on tulossa uusia omia hankkeita. Esimerkiksi nyt meillä on ympäristötiedonvälitys, jossa yhdistyksiä neuvotaan. Niin tämäntapaisia asioita kerrotaan, toi, kyllä me ollaan paljon alueen toimijoiden kanssa tekemisisissä.” (H03)

Esimerkiksi Leader-ryhmät ovat alueellisia toimijoita, joiden tehtävänä on kehittää maaseutualueita ruohonjuuritasolta käsin. Sen toiminta on mahdollista nähdä tärkeänä voimavarana alueella, kun se omalta osaltaan vahvistaa kylien toimintaa, ja kannustaa ruohonjuuritasolla paikallisia yhteistyöhön alueen kehittämiseksi. Vaikka Leader-toiminta perustuu maaseutupolitiikkaan ja sen ohjelmaperusteisuuteen, haastatteluiden perusteella sen toiminta koettiin silti ennen kaikkea ruohonjuuritasolta, alueen sisäisistä voimavaroista nousevana toimintana. Vuorovaikutus alueen Leader-ryhmän ja kaupungin välillä näkyy yhteistyössä toiminnan strategiaa koskien; Leaderin strategiaan on pyydetty esimerkiksi kommentteja sen toimialueeseen kuuluvilta kunnilta ja kaupungeilta.

”Tavallaan se on aika pitkäkin nykymaailmassa, että seitsemän vuoden strategian kanssa mennään. Mutta mun mielestä aika yhtenäiset tietyltä osin tai just siltä osin, mitä me nyt ylipäättänsä tehdään ja voidaan tehdä, niin on kunnan kanssa. Ja meillä kuitenkin kunta, kunnalta on pyydetty lausunto meidän strategiasta.” (H03)

Yrityksiin toteutetuissa haastatteluissa korostettiin kaupungin roolia vuorovaikutuksen edistäjänä. Esimerkiksi yrittäjien aamukahvit ovat paikka, jossa yrittäjät ja kaupunki kohtaavat ja saavat mahdollisuuden seurustella keskenään, mutta myös vaihtaa ajatuksia. Laitilassa kaupungin koettiin myös tukeneen etenkin isompia yrityksiä toimillaan. Se on myös reagoinut asumisen tarpeisiin tuottamalla uusia vuokra-asuntoja.

Pohdittaessa alueiden välistä yhteistyötä, haastatteluissa nousi esille tahtotila kuntarajat ylittävän yhteistyön ja keskustelun lisäämiseen. Virkatasolla yhteistyötä koettiin voivan olla enemmän kuin sitä nykyään on. Kaupungissa yhteistyötä ei nähty pahana asiana, vaan mahdollisuutena. Vuorovaikutuksen ja vuoropuhelun kannalta mahdollisuuksien näkeminen on elinvoimakehittämisessä hyvä perusta, ja siinä korostuukin kaupungin uudistumiskyvykkyys, mutta myös valmius kohdata sen toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia.

”Joo, kyllä tuota kaikki tarvitsevat toisiaan, että ei minun mielestä oikeastaan mikään tulisi tavallaan omillaan toimeen.” (H03)

5.2. Haasteet

5.2.1. Sijainnin vaikutus kaupungin eheään kehittämiseen

Sijainti on Laitilan kaupungin vahvuus ja mahdollisuus, mutta myös haaste. Kaupungin jakaa kahtia valtatie, jonka liikennemäärät ovat suuret. Molemmat ajosuunnat huomioiden liikenne on noin 10 000 ajoneuvoa vuorokaudessa, ja raskasta liikennettä noin 700 ajoneuvoa vuorokaudessa. Turku-Pori -välisille tieosuudelle, jonka varrelle Laitila sijoittuu, on kuitenkin suunnitelmissa parannuksia, jotka vaikuttaisivat positiivisesti esimerkiksi maankäytön kehittämisen mahdollisuuksiin Laitilassa. (Väylä, 2019.)

Valtatie kahdeksan vilkasliikenteisyys on merkittävä etu Laitilan kaupungin kehittämisessä. Tutkimushaastatteluista nousi esille kuitenkin näkökulma kehittämisen keskittymisestä nimenomaisesti valtatievarrelle, jolla saattaa olla negatiivisia vaikutuksia kaupungin keskusta-alueen tulevaan kehitykseen. Keskustan merkitys arvioitiin tutkimushaastatteluissa kuitenkin tärkeäksi, jolloin sen elävänä pitäminen on kaupungin elinvoiman ja eläväisyyden kannalta tärkeää.

”Kyllä nyt joku keskusta täytyy olla kuitenkin, että onko se kaupunkimainen, mielellään pieni kaupunkimainen keskusta, joka tarjoaa jokapäiväisiä palveluita.” (H02)

”Ihmiset käyvät töissä, käydään neljässä eri suunnassa. Ja sitten taas toisaalta tännekin on helppo tulla, ja tässä pysähtytään. Mutta sitten taas, jos palataan siihen, mitä Laitilan kaupungille on tapahtumassa ja tapahtunut, niin se sitten taas tietyllä tavalla se on turmakin, kun asioita viedään sinne kasitien varteen pellolle.” (H04)

Valtatie tuo omat haasteensa myös kaupungin kehittämiselle kokonaisuutena. Sen jakajassa kaupungin kahtia, se jakaa myös kaupungin asukkaiden arkea. Haastatteluissa kaupungin eheä kehittäminen, ja sen tiiviinä pitäminen koettiin haasteena elinvoimaisuuden kannalta. Valtatien todettiin vaikuttavan asukkaiden arjen kulkemiseen. Koska haastatteluissa arvioitiin omalta osaltaan kaupungin ympäristön kompaktiutta hyväksi asiaksi, on tärkeää, että se olisi sitä edelleen tulevaisuudessa. Vahvuutena elinvoimakehitykselle on kuitenkin se, että kaupungissa on tunnistettu haaste sen eheää, kokonaisvaltaista kehittämistä koskien.

”Se, että mikä on sitten haaste, on tavallaan tässä kohtaa se, että me ollaan risteyskaupunki, kaupunki keskellä risteystä. Niin meidän kehittäminen on se, että meillä menee kaksi valtatieä, joten ollaan joka suunnassa. Jotenka me joudutaan tätä miettimään, että miten kaupunki on yksi kaupunki kuitenkin, ja sen keskeltä menee isot tiet. Niin miten se kaupunki pidetään elinvoimaisena ja tiiviinä siitakin huolimatta, että siinä menee valtavyylät välissä. Ja se tunne, että on kyse kaupungista, se on haaste. Sitä tulevaisuutta täytyy täyttää sen suunnittelun pohjalta, ja sitä me tehdään tossa VT 8:ssa. Ylikulkusiltaa ja tän tyyppistä, mitkä ovat helposti tavoitettavissa, koska osa palveluista on ison tien toisella puolella ja ne pitää olla silleen, et se asukkaan arjen kulkeminen ei tavallaan huomaa sitä valtatieä. Vaan että se vaan kulkee, kuten mitä tahansa kaupungin tietä tai katua.” (H01)

5.2.2. Työvoiman saatavuus

Yritysten sijaintipäätökseen ja toimintaan alueella vaikuttavat merkittävästi alueen sijainti, infra, kulut, kunnan aktiivisuus sekä ennen kaikkea työvoiman ja osaajien saatavuus alueella. Kilpailukykyinen yrityskehitys yhdessä osaavan työvoiman ja sen saatavuuden kanssa ovat yksi osa kunnan elinvoimaa muodostavista tekijöistä. Esimerkiksi etätyöstä on keskusteltu erityisesti maaseudun mahdollisuutena. Etätyön tekeminen ei auta kuitenkaan osaajapulaan alueella, jos työ on suorittavaa ja työssä tulee olla fyysisesti paikalla.

Huovarin (2019) mukaan maaseudulla sijaitseva yrityskehitys voi olla alueen elinvoimakykyisyyden lisäksi myös valtakunnallinen elinvoimakykyisyys, jos työtä ei saada tehdä työvoimapulaksi. Työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen kohtaanto-ongelma on jo nyt tosi asiallinen haaste tietyillä aloilla, erityisesti suorittavaa työtä tekevällä sektorilla. Tämä näkyy erityisesti maaseudulla, mutta myös pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa. Esimerkiksi tutkielman tutkimushaastattelussa todettiin, että Laitilassa on työtä, ja haaste on ennemminkin löytää työlle tekijöitä.

” Ensimmäinen, minkä mä aina puhun on se, että pitää olla työpaikkoja. Et mikään kaupunki tai maaseutu tai mikään ei oo, jos ihmisellä ei oo järkevää tekemistä muuta kuin olla, niin silloin se elinvoima on nolla. Ja tota, se on lähtökohta. Ja se miks Laitila on elinvoimainen, on se, että meillä on äärimmäisen hyvä työttömyysprosentti. Meillä on nyt 4.2, me kiikutaan neljän ja puolen ja neljän siinä molemmin puolin. Ja se kertoo tavallaan niinku siitä, että meidän yritykset pystyy tuottamaan uusia työpaikkoja koko ajan, ja meillä on tällä hetkellä osaavan työvoiman pula.”(H01)

Laitilan kaupungissa yritysperuste ja työvoimantarve kohdistuu erityisesti aloille, joissa etätö ei ole tällä hetkellä laajalti mahdollista. Esimerkiksi tuotannon- tai linjatyoöntekijän on oltava työpaikallaan. Työvoiman saatavuuteen liittyy vahvasti myös kunnan veto-voima asuinpaikkana sekä se, kuinka valmiita ihmiset ovat valmiita liikkumaan työmatkojaan. Laitilan sijainti on noussut merkittäväksi tekijäksi positiivisesti, mutta se on myös haaste, kuten edellä on todettu. Kaupungin tuleekin miettiä, mikä on se tekijä, mikä houkuttelee ihmiset juuri Laitilaan, ja markkinoida sitä.

”Sieltä Turusta voidaan ajaa jonkun aikaa, mut se matka on 70 kilometriä. Se vaatii, et sä jaksat sitä ajamista, et sä oot johtavassa-asemassa, muuten se loppuu josain kohtaa, ei se kestä kauheen montaa vuotta. Voi loppuu jopa johtavassakin asemassa. Mutta tosiaankin näin.” (H05)

5.2.3. Alueen ulkopuolelta nousevat voimat

Alueen ulkopuoliset voimat koettiin haasteena kunnassa tapahtuvalle elinvoimakehitykselle. Poliittiset päätökset esimerkiksi valtionhallinnosta tulevat kuntaan sen ulkopuolelta annettuna. Haastatteluissa politiikkatoimista esiin nostettiin palvelut, byrokratia ja siihen liittyvä asioiden hitaus tai tunne, ettei niihin voi vaikuttaa.

”- - ja entistä enemmän, niinku valtio, niinku tavallaan se vetää omia palveluita pois, niin se pudottaa meille niitä. Niin tää on niinku se kysymys, että riittääkö tulevaisuudessa kaikissa niinku kunnissa, ja tää ei oo kysymys kunnan koosta. Ja tää on nyt varmaan se, että mitä ainakin ite käy keskustelua, että mikä on se tekijä, mihin meidän kannattaa, että jos valtio leikkaa tulopuolta, mitkä on ne palvelut, jotka omalla tavallaan, että ihmiset voi hyvin, niin ne pitäis ylläpitää. Koska se on sit taas se elinvoimakysymys... Ja mitkä on niitä palveluita, jotka ei sen ihmisen näkökulmasta ole niin merkityksellisiä, tai voidaanko löytää siihen muita kumppaneita, esimerkiksi verkostoa.” (H01)

”Se tota niin, mihin asioihin me ei pystytä vaikuttamaan, niin tota kaupunki kuin yritys, on tieasiat. Et tota kasitie on ihan jees, mut meil on vaarallisia kohtia ja me haluttais parannuksia, niin ne on kauheen hitaita, kauheen pitkiä asioita, ja sit ne on vielä poliittisia asioita. Ne häirittee välillä ihan älyttömän paljon.” (H05)

Politiikkatoimet liitettiin myös väestön keskittymisen kehitykseen. Se nähtiin haasteena vetovoimaan liittyen. Lisäksi esille nousi esimerkiksi talouden vaihtelut kuntakenttää haastavana tekijänä, joka vaikuttaa kunnan lisäksi alueen yrityksiin.

”Jos taas tulisi sellainen yhtäkkinen maanlaajuinen lama, niin kyllä se tietysti... Täällä on paljon yrityksiä, jotka on vientivetoisia ja lähialueilla, niin kyllä se vaikuttaisi aika rajustikin. Ja sitten tietysti tuo politiikka, tuo talous on tietysti sellainen irrallinen aika lailla tai osittain, että sitä yritetään suitsia, että... Että mihin suuntaan sitten poliittisesti lähdetään, että halutaanko täyttää tuo Helsinki täyteen ja muutamat muut isot, niin kyllähän se tietysti. Se ei ole niin yhtäkkinen, mutta on yksi mikä vaikuttaa. Ja se, että tuota noin, jos se väkimäärä pikkuhiljaa vähenee, niin sitten tietysti, kun puhutaan niistä vetovoimatekijöistä... Niin jos se on sellaista ohjattua, että se on se... Poliittisesti ohjataan sitä että se veto on jossain muualla vielä isompi, niin...” (H04)

Tutkimushaastatteluissa ja niitä verraten on mahdollista nähdä myös hajontaa yritysten mielteissä sitä kohtaan, mikä tulee ja vaikuttaa niiden toimintaan ulkoisena voimana. Lie-nee mahdollista sanoa, että vaikka jokin yritys sijaitsee tietyllä alueella, voi sijaintikunnan päätökset ja niiden etenemisvauhti vaikuttaa yrityksen toimintaan ulkoisena tekijänä, joskus jopa ennakoimattomasti.

*”Se mitä mä näkisin yritysjohtajana, niin me saadaan kyllä käynnistetty kaupun-
gin kanssa vuoropuhelu, mut mitä vaikeampi asia se on, niin sitä vaikeampi sitä on
hoitaa. Että tota niin tavallaan, mä en tiedä mikä sitä rajoittaa, virkamiesvastuu?
Ehkä meillä pitäis olla pormestari, mitä ei rajoittais virkamiesvastuu, niin nää asiat
menis eteenpäin. Emmä tiedä.” (H05)*

5.2.4. Resurssit ja toiminnan priorisointi

Resurssit ovat tuleva haaste monelle kunnalle. Tällä hetkellä keskustelussa on ollut esillä yhä useamman kunnan heikkenevä taloudellinen tilanne. Resurssit liittyvät edellä käsiteltyyn ulkoa tulevaan paineeseen, mutta myös alueen sisäisiin lähtökohtiin. Vahva kuntatalous on yksi kunnan elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostavista tekijöistä, ja sen heikentyessä, se vaikuttaa muihin elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostaviin osatekijöihin.

Tutkimushaastatteluissa ei niinkään noussut esiin suurta huolta Laitilan kaupungin taloudesta taikka sen hoitoon liittyvistä asioista. Haasteena koettiin toimintojen priorisointi ja yhä kasvavat kunnan tehtävät, jotka vaikuttavat sen talouteen merkittävästi. Resurssinäkökulma omana osanaan on kuitenkin yhdistettävissä moneen kunnan elinvoiman mahdollistavaan tekijään.

”No tää, ensimmäisenä mulle tulee tietysti mieleen, että valtio tällä hetkellä...Suurimmaksi osaksi paljon on kuntia, jotka tavallaan, se tulorahoitus on valtionosuuksissa kiinni. Ja tota, meillä onneks tuloveroaki on ihan hyvin ja yrityspuoli, se kun se pohja on hyvä. Mutta se, että väistämättä tällä hetkellä on se, että valtio leikkaa niinku tavallaan niitä rahoja, millä kunnan pitäisi toimia niiden peruspalvelujen osalta.” (H01)

Esille nousi myös Laitilan haaste kyläkaupunkina. Laitilan kaupungin näkökulmasta tarkasteltuna, elinvoimakehittämisessä haasteena on mahdollista nähdä päätökset eri toimintojen priorisoinnista. Esimerkiksi kaupungissa on monta pienempää kylää, ja ne sijaitsevat laajalti. Tutkimushaastatteluissa pohdittiin sitä, kuinka moninaisia kyliä on mahdollista huomioida tasapuolisesti. Toiminnan priorisointia on pakko tehdä silloin kun resurssit ovat rajalliset. Kylät eroavat toisistaan muun muassa väestömäärältään, ja esimerkiksi lasten osuus kylän väestöstä voi vaikuttaa kyläkoulun säilyttämiseen tai lakkauttamiseen alueella. Kyläkoulut ovat oiva esimerkki siitä, miten toimintoja priorisoidaan laskiessa sitä, milloin keskittäminen on kannattavampaa, vaikka päätös olisikin raskas.

”Niin, se kylänäkökulma on aina sen yhden kylän näkökulma. Niin se, että missä asioissa voi sen yhden kylän näkökulman ottaa kohdellen kuitenkin ihmisiä tasavertaisesti? Niin se on tavallaan varmasti se päättäjien haaste siinä, että millä tavalla niinku laajaa semmosta aluetta, missä on niinku useampia kyliä, niin miten sä sitä teet tasapuolisesti, koska sitten taas joka paikassa – kylässä on joku. Niin silloin ne rahat ei vaan riitä. Ja tää on varmaan se valtionohjaamisen tekijä.” (H01)

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. Yhteenveto

Elinvoima ei ole käsitteenä määriteltävissä yksiselitteisesti, ja sen johdosta se on altis monitulkinnallisuudelle. Kuntakontekstissa on määritelty tekijöitä, jotka muodostavat kunnan elinvoiman kokonaisuuden. Tekijät ovat toisistaan riippuvia, ja niiden kehittämisessä tulee huomioida tekijöiden keskinäinen vuoropuhelu toistensa ja ympäristönsä kanssa. Tutkielmassa elinvoimaa tarkasteltiin kuntakontekstissa; mitä elinvoimaisuus kunnassa tarkoittaa, ja mistä se muodostuu peilaten sitä Laitilan kaupunkiin. Elinvoiman kehittämistä lähestyttiin aluekehittämisen keskeisten paradigmojen kautta sekä maaseutu-kaupunki tematiikalla. Maaseutu-kaupunki -teema nousi esiin ennen kaikkea alueiden vuorovaikutuksen ja samanaikaisuuden myötä. Lisäksi Laitilan kaupunki on maaseutukaupunki, jossa maaseutumaiset ja kaupunkimaiset toiminnot ovat olemassa samanaikaisesti.

Laitila on myös yksi alueensa seutukaupungeista. Seutukaupungit ovatkin tuoneet kuntakentälle esiin pienten- ja keskisuurten kaupunkien aluetyypin edunvalvontatehtävässään. Tämä mahdollistaa esimerkiksi Laitilan kaupungissa sen kaupunkimaisten rakenteiden ja maaseutumaisen rakenteiden yhteistoiminnan paremman tunnistamisen, ja huomioimisen. Maaseudun ja kaupungin tarkastelu tutkielmassa auttoi ymmärtämään tutkittavaa aluetta paremmin, mutta myös elinvoiman kehittämistä alueesta riippuen. Tutkimushaastatteluihin perustuen Laitilan kaupungissa tunnistetaan sen samanaikaisesti maaseutumainen ja kaupunkimainen rakenne. Sen kuvattiin näkyvän esimerkiksi alueen elinkeinopohjassa, ja se tunnustettiin yhdeksi kaupungin vahvuudeksi.

Seuraavaksi tulen vastaamaan esittämiini tutkimuskysymyksiin tutkielman ja haastatteluiden pohjalta. Tutkimuskysymykset koskevat aluekehittämisen eri lähestymistapojen tunnistamista kehittämistyössä, Laitilan kaupungissa koettuja mahdollisuuksia ja haasteita elinvoimakehittämisessä sekä vuorovaikutuksen merkitystä.

Millä tavoin aluekehittämisen eri lähestymistapojen (endogeenisen, eksogeenisen ja neoendogeenisen) tunnistaminen edistää elinvoiman kehittämistä alueella?

Kunnassa vaikuttavat aina sen sisältä syntyvät endogeeniset voimat. Mikään alue tai kunta ei kuitenkaan vältty ulkoa tulevalta vaikutukselta, vaan siihen kohdistuvat aina myös eksogeeniset, ulkoa välittyvät voimat. Alueen kehittäminen vain ja ainoastaan sen sisältä käsin ei ole mahdollista. Neoendogeeninen aluekehittämisen lähestymistapa kuvaa sisältä syntyvän ja ulkoa välittyvän, endogeenisen ja eksogeenisen, vuorovaikusta. Aluekehittäjän on tärkeä tunnistaa ulkoa välittyvän ja sisäsyntyisen vaikutukset toimintaympäristössään, jotta niiden välinen yhteenkietoutuminen kanavoituu dynaamiseksi ja toimivaksi vuorovaikutukseksi.

Elinvoimakehittämisessä on tunnistettava elinvoimaa synnyttävät tekijät. Tutkielmassa on määritelty kunnan sen elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostavat perustekijät; vetovoimainen ympäristö, kilpailukykyinen yritys-kanta, osaaminen ja työvoiman saata-vuus, julkiset ja kaupalliset palvelut, sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys sekä vahva kuntatalous (Sallinen, 2011: 3). Nämä tekijät muodostavat elinvoimaisen kunnan perus-tan sen sijainnista riippumatta. Kuntien lähtökohdat ovat kuitenkin niiden kehittämiseksi erilaiset. Aluekehittämisessä ja tarkemmin elinvoimakehittämisessä tulee tunnistaa kun-taa laajemmalla tasolla sen lähtökohdat kehittämiselle. Tällöin on mahdollista kehittää kuntaa kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti, kun kehittämisessä ymmärretään toimintaym-päristön moninaisuus. Tunnistamalla alueen sisäiset lähtökohdat samanaikaisesti siihen ulkoa välittyvän kanssa, kehittämistyössä on mahdollista edistää elinvoimaa muodostavia tekijöitä kokonaisvaltaisemmin. Tämä johtuu siitä, että tekijät ovat riippuvaisia toisistaan, ja niiden kehitykseen ei ainoastaan voi vaikuttaa alueen sisältä käsin ulkopuolisten voi-mien vaikuttaessa niihin samanaikaisesti.

Elinvoimaisuuden kehittämisessä sen muodostavien tekijöiden vahvistamiseksi on nous-sut esille kunnan uudistumiskyvykyys, vuorovaikutuksellisuus ja kehittäjätoimintaym-päristön tunnistaminen. Aluekehittämisen lähestymistapojen avulla on mahdollista tun-nistaa kunnan sisäiset, ja siihen ulkoa vaikuttavat voimat sekä niiden välinen yhteys. Kun-nan uudistumiskyvyn kannalta oleellista on, että kunta tunnistaa toimintaympäristössään

tapahtuvat muutokset ja osaa myös varautua niihin. Kehittämistyössä alueen tulee tiedostaa, mitkä sen sisäiset voimavarat ovat, miten ulkoinen vaikuttaa sen toimintaan, miten niiden vuorovaikutus toimii ja miten vuorovaikutusta on mahdollista vahvistaa. Tutkielmassa on aiemmin kuvattu aluekehittäjän moninaista toimintakenttää ja sen erilaisia verkostoja kuvassa kaksi (ks. 21). Aluekehittäjän toimintakenttä on moninainen, ja se sisältää useita eri toimijoita niin sisä- kuin ulkopuoleltakin aluetta. Toimintakentän tunnistaminen mahdollistaa neoendogeenisessa aluekehittämisen lähestymistavassa esille tulleen dynaamisen vuorovaikutuksen endogeenisten ja eksogeenisten voimien välillä, kun kehittämiseen vaikuttavien toimijoiden moninaisuus tunnustetaan.

Tutkielman tutkimushaastatteluihin ja Laitilan kaupungista nousseiden elinvoimaa edistäviin ja sitä haastaviin tekijöihin perustuen, on mahdollista todeta, että aluekehittämisen lähestymistapojen tunnistaminen on erityisen tärkeää. Niiden avulla on mahdollista tunnistaa kokonaisvaltainen aluekehittämisen toimintakenttä, ja lähtökohdat kehittämiselle. Elinvoiman kokonaisuuden muodostavat tekijät pitävät sisällään monitasoisia kokonaisuuksia. Esimerkiksi kilpailukykyinen yrityskanta, ei muodostu ainoastaan yritysten olemassa olosta alueella. Yrityskannan lisäksi kilpailukykyyn vaikuttaa toimintaympäristö, eri toimijoiden tahtotila kehittää sitä sekä alueen mahdollisuus vastata yritysten tarpeisiin. Kokonaisvaltainen kehittäminen vaatiikin alueen sisäisten vahvuuksien hyödyntämistä, mutta myös sen ulkoisen ympäristön, ja voimien vaikutusta otollisten olosuhteiden luomiseksi. Vertauskuva siitä, etteivät kaikki munat ole samassa korissa lienee myös hyvä aluekehittämisessä. Kokonaisvaltaisesti kuntaa kehittäessä ja sitä tarkasteltaessa varmistetaan, ettei kehittämistyö keskity ainoastaan tiettyihin tekijöihin kunnassa heikentäen toista.

Mitä haasteita ja mahdollisuuksia Laitilassa on kohdattu elinvoimakehittämisessä?

Elinvoima alueella syntyy monesta tekijästä. Sen kehittämisen haasteena on mahdollista pitää tutkittavaan alueeseen liittyen saman tyyppisiä asioita kuin sen edistämisessäkin. Laitilan kaupungissa sen sijainti on etu, mutta se luo samanaikaisesti omat haasteensa kaupungin eheälle kehittämiselle. Myös kaupungin palvelut koettiin elinvoimaa edistävinä; peruspalvelujen ja esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien toteutuminen alueella

mahdollistavat asukkaille sujuvan arjen perustoiminnot, mikä vaikuttaa esimerkiksi kunnan vetovoimaan positiivisesti. Kuitenkin palveluihin vaikuttavat kunnan resurssit. Haastattelussa yhä kasvavat kunnan tehtävät, mutta vähenevät resurssit koettiin elinvoimakehittämisessä haasteena, joka pakottaa kuntia priorisoimaan sen elinvoiman kokonaisuuden kannalta tärkeiden palvelujen järjestämistä. Kunnan resursseihin vaikuttaa myös yritystoiminta alueella. Tutkimushaastatteluihin perustuen vahva ja monialainen yrityspohja on yksi tärkeimmistä Laitilan elinvoimaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Kaupunki panostaakin yritystoiminnan mahdollisuuksien kehittämiseen rohkeasti.

Tutkimushaastattelussa elinvoimakehitystä haastavina tekijöinä koettiin resurssit, kehittämisen keskittäminen sekä ulkoa nousevat voimat, kuten kuntaan vaikuttavat poliittiset päätökset ja esimerkiksi ennustettu väestökehitys. Resurssit liittyvät vahvasti poliittisiin toimiin ja päätöksiin sekä kasvaviin kunnan tehtäviin. Myös väestökehitys voidaan liittää kunnan resursseihin vaikuttavaksi tekijäksi. On ennustettu, että tulevaisuuden Suomessa on enää vain muutama kasvava kaupunkiseutu, ja väestö keskittyy yhä enemmissä määrin maamme keskuksiin. Elinvoima- ja väestökehitykseen liittyen pohdintaa haastattelussa herättikin se, että mikä on sellainen tekijä, jolla Laitila voisi erottua muista alueista positiivisesti. Tämä lienee kysymys useammassakin Suomen kunnassa.

Poliittiset toimet ja päätökset tuovat kunnalle myös etuja. Laitilan kaupunki on mukana esimerkiksi käynnissä olevassa seutukaupunkiohjelmassa, joka tuo esille erityisesti pienten ja keskisuurten kaupunkien roolia Suomessa. Kaupungissa toteutetaan myös maaseutupolitiikkaa, ja se on osa alueella vaikuttavan Leader-ryhmän toiminta-aluetta. Haastatteluiden jättämä yleisvaikutelma onkin se, että alueen Leader-ryhmä tekee aktiivista työtä kylien kehittämiseksi alueella.

Tutkimushaastattelussa nousi esille näkemys kaupungin kehittämisen keskittymisestä keskustasta pois päin valtatie kahdeksan varrelle. Edellä kuvatun kaltainen kehitys voi hurjimmassa skenaarioissa johtaa keskustan näivettymiseen ja autioitumiseen. Haastattelussa keskusta nostettiin kuitenkin tärkeäksi alueeksi kunnassa, joka luo kohtaamispaikkoja kuntalaisille. Keskustasta kyliin siirryttäessä elinvoimakehittämisen haasteena koettiin kylien tasapuolinen kehittäminen. Laitilassa sijaitsee monta kylää, ja kylien suuri

määrä kuvaa Laitilan maaseutumaisia rakenteita. Pohdintaa herätti se, että miten nyt tai tulevaisuudessa on mahdollista kehittää kaikkia kunnan osia tasapuolisesti, kun resurssit eivät siihen tule riittämään. Kylätarkastelussa haasteen luo kylien epätasainen väestöjakauma, niiden oma aktiivisuus ja etäisyydet. Kuitenkin, koska kehittämisen haaste on tunnistettu, on sitä mahdollista kehittää.

Tunnistettu haaste alueiden kokonaisvaltaista ja eheää kehittämistä kohtaan koskee ajatusta kaupungin pilkkomisesta osiin, jolloin kaupungissa on mahdollista tarkastella sen kylien ja eri osien elinvoimaa erikseen. Ne muodostavat kuitenkin osaltaan koko kunnan elinvoiman yhdessä. Jos aluetta kehitetään epätasaisesti, se voi näivettää kuntaa, mutta myös synnyttää skismaa kunnan sisällä sen eri alueiden välille. Kaupungin tuleekin pohdita sen kehittämisen painopisteitä, ja tunnustaa sen eri osien merkitys tasavertaisena osana koko kaupungin elinvoimaa. Eheän kehittämisen mahdollisuuksiksi on kuitenkin mahdollista nähdä avoin vuoropuhelu, eri toimijoiden aktiivisuus sekä vahva tahtotila alueiden tasavertaisen kehittämisen edistämiseksi. Alueen Leader-ryhmän toiminta sekä kaupunkiin perustettu Laitilan kylien neuvottelukunta ovat oiva esimerkki askelista avoimen vuoropuhelun ja yhteistoiminnallisen kehittämisen edistämiseksi kaupungissa.

Tutkimushaastatteluihin perustaen voinee väittää, että Laitilan kaupunki on aktiivinen kehittämistoiminnassaan, ja se tunnistaa sen mahdollisuudet ja haasteet elinvoiman kehittämiseksi kaupungissa Tätä kautta on mahdollista esittää skenaario siitä, että jos kaupunki ei olisi aktiivinen, vaan lannistunut, voimaton eikä erityisen kiinnostunut kehittymisestään, sen tilanne olisi aivan erilainen tarkasteltaessa elinvoimakehittämistä kunnassa. Kun kaupunki kehittämistyössään tunnistaa monipuolisesti sen sisältä, mutta myös ulkopuolelta vaikuttavat voimat, se mahdollistaa alueen kokonaisvaltaisen kehittämiskapasiteetin tunnistamisen ja sen hyödyntämisen.

Millainen merkitys eri tasoisten alueiden ja toimijoiden vuorovaikutuksella on elinvoiman edistämisessä?

Neoendogeenisessa aluekehittämisen lähestymistavassa korostuu alueen ulkopuolelta, ja sisältä nousevien voimien välinen vuorovaikutus, yhteenkietoutuminen. Kehittäjän

toimintakenttä on kunnassa aina jotain muuta, kuin pelkästään kunnan sisäinen. Ulkoi-
selta vaikutukselta ei voida välttyä millään alueella, vaan ulkoinen ja sisäinen toimivat
aina alueella samanaikaisesti. Vuorovaikutuksen edistäminen ja vuoropuhelu sisältä syn-
tyvän ja ulkoa välittyvän kesken on erityisen tärkeää, sillä se luo kestäväää kehitystä, ja
auttaa kuntaa kehittymään kokonaisvaltaisesti.

On mahdollista todeta, että vuorovaikutuksen ja vuoropuhelun puute on kunnan elinvoi-
maa heikentävä tekijä. Tämä pätee tarkastellessa kunnan sisäisten kuin sen ulkopuolis-
tenkin toimijoiden vuorovaikutussuhdetta. Pohdittaessa kunnan vuorovaikutussuhdetta
sitä ympäröivien lähialueiden kanssa, on mahdollista pohtia sitä, kokevatko kunnat me-
nettävänsä itsenäisyyden tunteensa tai päätäntävaltansa, jos toimintoja suunnitellaan ja
toteutetaan yhteistoiminnallisesti muiden kuntien kanssa. Elinvoiman edistämisen kan-
nalta vuorovaikutuksellisuus ja sille mahdollisuuden antaminen on erityisen tärkeää. Mi-
kään kunta ei toimi yksin, ja kuten aiemmin tutkielmassa on todettu, kunta toimii aina
itseään laajemmalla alueella. Elinvoiman kokonaisuuden kunnassa muodostavat tekijät
ovat riippuvaisia toisistaan. Yhden elinvoimatekijän heikentyminen merkitsee myös mui-
den tekijöiden heikkenemistä. Vuorovaikutus, vuoropuhelu ja yhteistyö voivat olla osa-
ratkaisu esimerkiksi elinvoimatekijöiden lähtökohtien kehittämiseksi.

Alueen sisällä tapahtuva vuoropuhelu sen eri toimijoiden kesken auttaa aluekehittäjää
tunnistamaan toimintaympäristössään sen sisäiset tarpeet ja toiveet. Tämä mahdollistaa
keskustelun alueen ulkopuolisten toimijoiden välillä, ja auttaa tunnistamaan sille asetetut,
ja sen asettamat tavoitteet. Esimerkiksi tutkimushaastattelussa todettiin, että virkatasolla
vuorovaikutusta voisi olla lähialueiden kanssa enemmänkin. Alueen sisällä tapahtuva
vuoropuhelu antaa raameja ulkopuoliseen vuorovaikutukseen. Tavoitteita tarkasteltaessa
on merkittävää, että omat tavoitteet ovat tiedossa, jolloin niitä on mahdollista asettaa yh-
teneviksi ulkoa välittyviin tavoitteisiin. Näin on mahdollista luoda kaikkia palvelevat yh-
teiset tavoitteet toimintojen kehittämiseksi.

Palvelujen järjestämistä käytetään useimmiten esimerkkinä kuntien välisestä yhteis-
työstä. Menettääkö kunta itsenäisyyden tunteensa tai päätäntävaltansa, jos se toteuttaa
palveluja yhteistyössä lähialueidensa kanssa? Vastaus lienee ei, sillä yhteistyön ollessa

toimivaa, kaikkia osapuolia huomioivaa, ja kun toiminnalle on rakennettu tavoitteet yhteistoiminnallisesti, se palvelee kaikkia yhteistyön osapuolia. Tällöin yhteistyö vaikuttaa todennäköisesti palvelujen saatavuuteen ja vaikuttavuuteen positiivisesti. Kuten on todettu, elinvoimakehityksen kannalta on tärkeä tunnistaa se, että jos jokin elinvoiman konkavisuuden muodostavista tekijöistä heikkenee kunnassa, voi yhteistyö ja avoin vuoropuhelu olla yksi osaratkaisu tilanteen parantamiseksi.

6.2. Johtopäätökset

Elinvoiman muodostavat tekijät eivät ole yllättäviä, taikka mitään uutta kuntakentällä. On mahdollista pohtia, tuleeko elinvoiman kehittämiseksi edes keksiä ”pyörää uudelleen”. Tällä tarkoitan sitä, että jos elinvoiman muodostavat tekijät ovat lähtökohtaisesti tiedossa, tulisiko kuntien panostaa vain näiden tekijöiden edistämiseen, vai tulisiko kunnan mahdollisesti kehittää jotain uutta ja yllättävää. Kunnat elävät muuttuvassa ympäristössä, ja esimerkiksi yhteiskuntamme tavat ja tarpeet muuttuvat jatkuvasti. Tällöin on ehkä jopa tarpeellista miettiä uusia lähestymistapoja kuntakehitykseen, ja tarkemmin sen elinvoiman kehittämiseen. Vaikka elinvoimaisuuden muodostavat perustekijät ovat tiedossa, ei se tarkoita, etteikö tämäkin kenttä olisi muuttuva. Tällöin ei tule ajatella, että kehitetään vain sitä, mitä on. Tämä on myös uudistumiskyvykkyyden elinehto.

Suomessa toimii samanaikaisesti hyvin moniaineksinen joukko kuntia ja kaupungeja. Jokaisella alueella on omanlaisensa lähtökohdat kehittää elinvoimaisuutta muodostavia tekijöitä alueellaan. Tutkielman tutkimusalueella Laitilan kaupungissa on hyvät lähtökohdat edistää elinvoimaisuuttaan esimerkiksi sijaintiinsa perustuen. Jos alue ei ole niin onnekas kuin Laitila, joka sijaitsee keskeisen valtatievarrella, ei sen päässä, tai sivussa, on alueella aivan erilaiset lähtökohdat kunnan elinvoiman muodostavien tekijöiden kehittämiseksi. Alueita onkin tärkeä tarkastella niiden omista lähtökohdista käsin, sillä samanlainen kehitysote ei ole suoraan toistettavissa alueelta alueelle, jos ne ovat keskenään erilaisia.

Politiikkatoimet, joista tässä tutkielmassa tarkasteltuna ovat aluepolitiikka, maaseutupolitiikka sekä kaupunkipolitiikka edistävät osaltaan alueiden tasapuolista kehittämistä. Erityisesti aluepolitiikka koskettaa kaikkia alueita Suomessa, sillä sen perustehtävänä on vaikuttaa alueiden tasavertaisiin kehittymisen mahdollisuuksiin. Politiikkatoimet vaikuttavat keskeisesti alueiden kehittämisen reunaviivoihin, ja ne ovat tunnistettava aluekehitystyössä. Kaupunkipolitiikka ja maaseutupolitiikka keskittyvät nimenomaisesti kaupunki- tai maaseutualueille, mutta kuten tutkielmasta käy ilmi, ne voivat toimia yhdellä alueella myös samanaikaisesti sen kehittämiseen vaikuttavana tekijänä.

Vaikka valtiontasolta tuleva ohjaus koettiin elinvoimakehittämisessä erityisesti resursinäkökulmasta tarkasteltuna haasteena, antaa se kehittämistyölle myös mahdollisuuksia. Esimerkiksi osana seutukaupunkiohjelmaa, Laitilan kaupungilla on mahdollisuus tuoda esille sen merkitys osana pienten ja keskisuurten kaupunkien verkostoa. Maaseutupolitiikka näkyy kaupungissa taas esimerkiksi Leader-ryhmän toiminnassa, joka tukee erityisesti kylien kehittämistä. Politiikkatoimilla, sen asettamalla reunaviivoilla sekä sen tarjoamalla mahdollisuuksilla on merkitystä osana kuntien ja kaupunkien elinvoimakehittämistä. Toimet pyrkivät osaltaan vahvistamaan ja tukemaan eri tasoisten alueiden mahdollisuuksia kehittyä tasapuolisesti eri puolilla Suomea. Niitä pyritään myös kehittämään ajankuvaa, ja yhteiskunnan muuttuvia tarpeita vastaaviksi.

Maaseutu-kaupunki luokittelu on aluekehittämisessä perinteisesti vahva. Alueet kuitenkin toimivat vuorovaikutuksessa, ja ovat riippuvuussuhteessa keskenään. Vuorovaikutus on monitasoista, ja tapahtuu useimmiten ihmisten liikkuvuuden muodossa. Kaupunki ja maaseutu toimivat myös samanaikaisesti. Elinvoimakehittämisessä niiden elinvoimaa muodostavat tekijät ovat samankaltaisia, mutta alueesta riippuen, lähtökohdat ovat erilaisia. Maaseudun ja kaupungin tarkastelu vahvisti tutkielmassa elinvoimakehittämisen näkökulmaa siitä, että aluekehittäjällä on merkittävä rooli alueensa kehittämisen lähtökohdian tunnistamisessa. Eri tasoisten alueiden tarkastelu vahvisti myös yhteistyön ja avoimen vuoropuhelun merkitystä tulevaisuuden kuntakehittämisessä.

Elinvoima on monitasoinen kokonaisuus, jonka muodostavat tekijät lienevät sisältömerkitykseltään yhtä moninaisia elinvoiman kanssa. Tutkielmasta käy ilmi ennen kaikkea

aluekehitystyön laaja toimintakenttä, erilaisten alueiden toiminta niin itsenäisesti kuin samanaikaisesti sekä eri toimijoiden merkitys alueellisesti, samoin kuin toimijoiden merkitys toisilleen. Elinvoimaisuuden kokonaisuuden kunnassa muodostavat tekijät ovat vahvasti riippuvaisia toisistaan, ja aluekehittäjän on tunnistettava niiden välinen yhteys. Eräs haastateltava totesi, että Laitilan kaupungissa yrityskehittäminen on monialainen, jolloin monet eivät ole niin sanotusti yhdessä korissa. Tämä sanonta pätee myös elinvoimakehittämiseen. Kunnassa ei tule panostaa vain yksittäisen elinvoimatekijän kehittämiseen, vaan sen tulee panostaa kaikkien elinvoimaa muodostavien tekijöiden mahdollisuuksiin kehittyä, jolloin elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostuminen on mahdollista.

Tutkielma herätti kiinnostuksen paikallisten aluekehittäjien spesifimpään tarkasteluun. Jatkotutkimuksen aiheeksi esittäisin tarkemman kunnan aluekehittäjiä koskevan tarkastelun. Mahdollisia aluekehittäjiä alueella ovat yritykset, asukkaat taikka alueelliset yhdistykset. Tällöin kunta organisaationa rajattaisiin pois. Lisäksi mielenkiintoinen aihe jatkotutkimukselle on tarkastella eri tyyppisten uudistusten ja muutosten vaikutusta tietyn, ja rajatun alueen elinvoimaan. Mittareina on tällöin mahdollista käyttää elinvoimaisuuden kokonaisuuden muodostavia perustekijöitä.

LÄHDELUETTELO

- Aho, Pauliina & Juho Rahkonen (2014). Maaseutubarometri 2014. Tutkimusraportti. Taloustutkimus oy. Saatavissa 20.2.2019: https://mmm.fi/documents/141083-7/1516647/Maaseutubarometri+2014_LOPPURAPORTTI.pdf-/3d544033-79ea-453d-9406-4ba37ffdf4aa/Maaseutubarometri+2014_LOPPURAPORTTI.pdf.pdf.
- Airaksinen, Jenni (2016). Tulevaisuuden kunta ja resilienssi. Kuntalehti 17.10.2016. Saatavissa 14.1.2019: <https://kuntalehti.fi/kolumnit/tulevaisuuden-kunta-ja-resilienssi>.
- Akkoyunlu, Şule (2015). The potential of rural – urban linkages for sustainable development and trade. International journal of sustainable development & world policy. Vol 4, no. 2, 20 – 40.
- Alasuutari, Pertti (2019). Mitä on laadullinen tutkimus. Tampereen yliopisto. Saatavissa 12.1.2019: http://www.wedu.oulu.fi/tohtorikoulutus/jarjestettava_opetus/Alasuutari/Mita_laadullinen_tutkimus_on.pdf.
- Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI (2019). Suomessa on 20 vuoden kuluttua vain kolme kasvavaa kaupunkiseutua. Saatavissa 21.4.2019: http://www.mdi.fi/content/uploads/2019/02/vaestoennuste2040_yhteenvedo.pdf.
- C21-verkosto (2019) C21 kaupunkien hallitusohjelmatavoitteet. Saatavissa 10.2.2019: <https://www.hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/2019/Hallitusohjelmatavoitteet-2019-C21.pdf>.

Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus (2019a). Maaseudun yritysrahoitus. Saatavissa 6.10.2019: https://www.ely-keskus.fi/web/ely/maaseudun-yritysrahoitus4?p_p_id=122_INSTANCE_a-luevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14405.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (2019b). Aluekehittäminen. Saatavissa 28.9.2019: https://www.ely-keskus.fi/web/ely/aluekehittaminen?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle-

FCG Konsultointi Oy (2017). Tulevaisuuden kuntaa tekemässä. Saatavissa: https://www.fcg.fi/document/1/416/bf47b27c51ece20ff8223b888c00e8dc/Tulevaisuuden_kuntaa_tekemassa.pdf.

Galadeano-Gómez, Emilio, José A. Aznar-Sánchez & Juan C. Pérez-Mesa (2010). The complexity of theories on rural development in Europe: An analysis of paradigmatic case of Amlería (South-east Spain). *Sociologia Ruralis*, Vol 51, Number 1, January 2011. Oxford: Blackwell Publishing.

Hakkarainen, Anna-Kaisa (2008). Aika ennen aluepolitiikkaa. Pohjoisen kehityshankkeet ja alueiden kehittämisen idea 1950-luvun Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Haukkala, Teresa (2011). Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 54. Helsinki: Sitra.

Hautamäki, Veli-Pekka (1999). Aluepolitiikan tavoitteet lainsäädännössä. Kunnallistieteellinen aikakausikirja 1/1999. Tampere: kunnallistieteen yhdistys.

- Heikkilä, Aino & Karina Jutila (2018). Aluepolitiikasta elinvoimapolitiikkaan: Selvitys suomalaisten aluekehittämistä koskevista näkemyksistä. Ajatuspaja e2. Saatavissa 10.9.2018: <https://tem.fi/documents/1410877/3006448/aluepolitiikasta-elinvoimapolitiikkaan2018.pdf/0554ded9-278d-423c-b779-2d0a3f281ba7/aluepolitiikasta-elinvoimapolitiikkaan2018.pdf.pdf>.
- Hirsijärvi, Sirkka & Helena Hurme (2001). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (1997). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holstila, Eero (2012). Kaupunki oman onnensa seppänä: Kuntien elinkeinopolitiikan organisointi muuttuvassa toimintaympäristössä. Helsinki: Kuntaliitto.
- Huovari, Janne (2019). PTT:n taloustutka: Maaseudulle tullaan töihin yhä kauempaa. Vieraskolumnit. Maaseudun tulevaisuus. Saatavissa 28.8.2019: <https://www.maa-seuduntulevaisuus.fi/puheenaiheet/vieraskolumnit/artikkeli-1.441758>.
- Hynynen, Ari (2012). Takaisin kartalle: Suomalainen seutukaupunki. Helsinki: Kuntaliitto.
- Hynynen, Ari & Maija Villanen (2012). Seutukaupunkien kehittämismenetelmä ja menetelmän testaus. Teoksessa: Takaisin kartalle: Suomalainen seutukaupunki, 102 – 121. Toim. Ari Hynynen. Helsinki: Kuntaliitto.
- Hyvönen, Ari-Elmeri & Tapio Juntunen (2018). Resilienssi avaimena laaja-alaiseen kokonaisturvallisuuteen: haasteita ja mahdollisuuksia. Policy Brief 5/2018. Valtioneuvoston tutkimustoiminta. Saatavissa 14.1.2019: <https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/25-2018-Resilienssi+avaimena+laaja-alaiseen+kokonaisturvallisuuteen/7e63c536-fe95-4c0b-acbf-ca2b0accedb7?version=1.0>.

- Hyyryläinen, Torsti, Hannu Katajamäki, Sirkku Piispanen & Vesa Rouhiainen (2011). Neoendogeenisen maaseutupolitiikan ilmeneminen kylätoiminnassa. Maaseudun uusi aika 2/2011. Saatavissa 13.1.2019: http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/02/MUA_2011_2_a_Hyyrylainen.pdf.
- Itämeren kaupunkien liiton ympäristökomissio (2012). Suunnitteluhyhteistyöllä kohti parempaa elämänlaatua: opas kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen integroituun hallintaan. Itämeren kaupunkien liiton (UBC) ympäristö- ja kestävän kehityksen sihteeristö: Turku.
- Jauhiainen, Jussi S. & Vivi Niemenmaa (2006). Alueellinen suunnittelu. Tampere: Vastapaino.
- Jyväskylän yliopisto (2015). Empiirinen tutkimus. Saatavissa 12.1.2019: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/empiirinen-tutkimus>.
- Katajamäki, Hannu (2009). Aluekehittämisen teoria ja käytäntö. Teoksessa: Yhteiskuntatieteen maailma, 68 – 70. Toim. Virkkala, Seija & Riitta Koski. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Kuntaliitto (2017). Kaupunkipolitiikka. Yhdyskunnat ja maankäyttö. Saatavissa 10.3.2019: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/yhdyskunnat-ja-ymparisto/yhdyskunnat-ja-maankaytto/kaupunkipolitiikka>.
- Kuntaliitto (2016). Maaseutupolitiikka. Elinvoima ja työllisyys. Saatavissa 2.3.2019: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/elinvoima-ja-tyollisyys/maaseutupolitiikka>.
- Kuuva, Niina (2014). Etelä-Savon maaseudun uuden kysynnän äärellä. Raportteja 119. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.

- Laamanen, Elina & Helena Kultanen (2019). Seutukaupunkien vetovoimatutkimus 2019. Innolink. Saatavissa 8.10.2019: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Seutukaup_vetovtutk2019_raporttiLAAJA_14042019.pdf.
- Laitilan kaupunki (2019a). Laitila-info: Laitilan kylät. Saatavissa 4.10.2019: <https://www.laitila.fi/laitila-info/asukas-ja-aluetoiminta>.
- Laitilan kaupunki (2019b). Laitila-info: Laitila lukuina. Saatavissa 4.10.2019: <https://www.laitila.fi/laitila-info/laitila-lukuina>.
- Laitilan kaupunki (2019c). Elinkeinopoliittinen ohjelma 2019 – 2022. Saatavissa 30.10.2019: <https://www.laitila.fi/palvelut/elinkeinopalvelut/elinkeinopoliittinen-ohjelma>.
- Liiteri tietopalvelu (2019). Karttatasot. Saatavissa 6.10.2019: <https://liiteri.ymparisto.fi>.
- Lintilä, Mika (2018). Elinkeinoministeri Lintilän puhe Vanhalla Ylioppilastalolla 10.9.2018. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa 10.9.2018: https://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/elinkeinoministeri-lintilan-puhe-vanhalla-ylioppilastalolla-10-9-2018.
- Lounaistieto (2019a). Väestötilastot. Väestötiedot kunnittain. Saatavissa 2.10.2019: <https://www.lounaistieto.fi/tietopalvelut/tilastot/vaestotilastot>.
- Lounaistieto (2019b). Väestöennusteen mukaan väestön keskittyminen kiihtyy. Ajankoh- taista. Saatavissa 2.10.2019: <https://www.lounaistieto.fi/vaestoennusteen-mukaan-vaeston-keskittyminen-kiihtyy>.
- Maaseutupolitiikan neuvosto (2017). Maaseutupolitiikan neuvoston MANEn vuosikerto- mus 2016. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2017:10. Maa- ja metsäta- lousministeriö: Helsinki.

- Maaseutupolitiikka (2018). Maaseutupolitiikka 30-vuotta: Maaseutupolitiikalle on tilausta. Saatavissa 4.3.2019: https://www.maaseutupolitiikka.fi/materiaalipankki/uutiset_ja_tiedotteet/maaseutupolitiikka_30-vuotta_maaseutupolitiikalle_on_tilausta.html.
- Maaseutupolitiikka (2014). Maaseutupolitiikan toimijat. Maaseutukatsaus 2014. Saatavissa: https://www.maaseutupolitiikka.fi/maaseutukatsaus_2014/maaseutupolitiikan_kokonaisuus_suomessa/maaseutupolitiikan_toimijat.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2019). Maaseutupolitiikka. Maaseutu. Saatavissa: <https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>.
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (2007). Osaava maaseutu 2020 – MTK:n tulevaisuusasiakirja. Saatavissa 18.4.2019: https://www.mtk.fi/mtk/strategiat_ja_ohjelmat/fi_FI/mtkn_strategiat_ja_ohjelmat/_files/90355370964419932/default/Osaava%20maaseutu.pdf.
- Moisio, Sami (2012). Suomalaisen aluepolitiikan vuosikymmenet. Poliitikasta: Tutkimuksesta ajankohtaisesti ja ajattomasti. Saatavissa 7.7.2012: <https://politiikasta.fi/suomalaisen-aluepolitiikan-vuosikymmenet>.
- Paananen, Henna, Arto Haveri & Jenni Airaksinen (2014). Kunta elinvoiman johtajana. Acta 255. Helsinki: Kuntaliitto.
- Ponto, Heli, Hanna-Mari Kuhmonen & Johanna Osenius (2018). Keskustelun avauksia alueiden Suomeen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 23/2018.
- Pyykkölä, Markku & Maria Vuorensola (2018). Kuinka johtaa elinvoimaa?: Viiden kaupungin tapaustutkimus elinvoiman määrittelystä, organisoinnista ja johtamisesta. Helsinki: Kuntaliitto.

- Remahl, Tea (2008). Aluepolitiikan yhteiskunnalliset merkitykset ja muutos: Hyvinvointivaltiota kilpailuvaltioon. Akateeminen väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.
- Ridanpää, Juha (2019). Kaupunkimaantiede. Johdatus systemaattiseen kulttuurimaantieteeseen. Saatavissa 19.4.2019: <https://slideplayer.fi/slide/15183928>.
- Rissanen, Eija & Miia Mäntylä (2003). Sanoista tekoihin: Maaseudun ja kaupungin käytännön vuorovaikutuksen mahdollisuudet. Levon-instituutti. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Sallinen, Sini, Kaija Majoinen & Maria Salenius (2012). Elinvoimainen ja toimintakykyinen kunta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Sallinen, Sini (2011). Elinvoimainen kunta. Helsinki: Kuntaliitto.
- Soini, Katriina (2010). Mihin tarvitaan maaseutu – kaupunki vastakkainasettelua? Maaseudun uusi aika. 1/2010. Saatavissa 2.3.2019: http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/09/mua_2010_1_paa_Soini.pdf.
- Sotarauta, Markku, Kati-Jasmin Kosonen & Kimmo Viljamaa (2007). Aluekehittäminen generatiivisena johtajuutena: 2000-luvun aluekehittäjäntyönkuvaa ja kompetensseja etsimässä. Sante-julkaisuja 23/2007. Tampere: Tampereen yliopiston alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö.
- Ståhle, Pirjo, Markku Sotarauta & Aino Pöyhönen (2004). Innovatiivisten ympäristöjen ja organisaatioiden johtaminen. Eduskunnan kanslian julkaisu 6/2004. Helsinki: Tulevaisuusvaliokunta.
- Tiihonen, Paula (2003). Amerikka ja Eurooppa: Demokratiasta, työstä ja taloudesta. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Tilastokeskus (2019). Aluetyypit ja alueet (Ohjelmakausi 2014 – 2020). Aluetyypit ja alueet. Saatavissa 18.2.2019: <https://www.tilastokeskus.fi/tup/msind/msindalue-tyypit.html#kuntap>.
- Tilastokeskus (2018). Laatuseloste: Väestörakenne 2017. Saatavissa 18.2.2019: https://www.stat.fi/til/vaerak/2017/01/vaerak_2017_01_2018-10-01_laa_001_fi.html.
- Tulevaisuuden kunta -reformi, asiantuntijaryhmä sekä sparrausryhmä (2018). Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta. Valtiovarainministeriön julkaisu 3/2018. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2018). Kaupunkiohjelmat. Saatavissa 10.3.2019: <https://tem.fi/kaupunkiohjelmat>.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2014). Mahdollisuuksien maaseutu: maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014 – 2020. 9/2014. Saatavissa 4.3.2019: <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Mahdollisuuksien+maaseutu+25022014.pdf>.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2011). Kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä. Työ- ja elinkeinoministeriön hankkeet. Saatavissa 10.2.2019: <https://tem.fi/hankesivu?tunnus=TEM074:00/2011>.
- Tödtling, Franz (2011). Endogenous approaches to local and regional development policy. Teoksessa: Handbook of local and regional development, 333 – 345. Toim. Pike, Andy, Andrés Rodríguez-Pose & John Tomaney. Routledge: Oxfordshire.
- Uusitalo, Eero (1998). Elinvoimaa maaseudulle: Miksi, kenelle ja miten? Maaseutupolitiikan perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

- Valtioneuvosto (2019). Tytti Määttä selvittämään alueellista läsnäoloa ja monipaikkaisuutta. Tiedote. Saatavissa 28.10.2019: https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/tytti-maatta-selvittamaan-alueellista-lasnaoloa-ja-monipaikkaisuutta.
- Valtiovarainministeriö (2019). Kuntien tehtävät ja toiminta. Saatavissa 29.9.2019: <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>.
- Valtiovarainministeriö (2017). Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030: Parlamentaarisen työryhmän väliraportti Tulevaisuuden kunnasta. Valtiovarainministeriön julkaisu 9a/2017. Saatavissa 28.9.2019: <https://vm.fi/documents/10623/2287526/Tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030/5aa03723-ae3-42fc-868f-3dea3b53c8a9>.
- Vartiainen, Perttu (2014). Suomi tarvitsee kaupunki- ja maaseutupolitiikkaa. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 29/2014. Saatavissa 3.3.2019: <https://tem.fi/documents/1410877/2871099/Suomi+tarvitsee+kaupunki-+ja+maaseutupolitiikka+19122014.pdf>.
- Vázquez-Barquero, Antonio (2010). The new forces of development: Territorial policy for endogenous development. World Scientific Publishing Co: Singapore.
- Virkkala, Seija, Hirvonen Timo & Heikki Eskelinen (2012). Seutukaupungit Suomen aluerakenteessa ja kaupunkijärjestelmässä. Teoksessa: Takaisin kartalle: Suomalainen seutukaupunki, 17 – 29. Toim. Ari Hynynen. Helsinki: Kuntaliitto.
- Väylä (2019). Vt 8 Laitila. Saatavissa 6.10.2019: <https://vayla.fi/vt8-turku-pori/laitila#.XZjL2y1DxQK>.

Ward, Neil, Jane Atterton, Tae-Yon Kim, Phillip Lowe, Jeremy Phillipson & Nicola Thompson (2005). Universities, the Knowledge Economy and 'Neo-Endogenous Rural Development'. Centre for Rural Economy Discussion Paper Series No. 1. Saatavissa 26.1.2019: <https://www.ncl.ac.uk/media/wwwnclacuk/centreforruraleconomy/files/discussion-paper-01.pdf>.

Wilkinson, Kenneth P. (1992). Social Stabilisation: The Role of Rural Society. Teoksessa: Perspectives on Rural Development in Advanced Economies, 25-35. Toim. Ó Cinnéide, Micheál & Michael Cuddy. Galway: Centre for Development Studies, Social Sciences Research Centre.

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu (2019). Kaupunki-maaseutu -luokitus. Tietoa yhdyskuntarakenteesta. Saatavissa 28.10.2019: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus.

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu (2017). Alueluokkien kuvaukset. Saatavissa 17.2.2019: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Alueluokkien_kuvaukset.

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu (2015). Kartat ja tilastot: Tilastotietoa kaupunki-maaseutu -luokituksesta. Luokituksen maa-ala kunnittain. Saatavissa 18.2.2019: http://www.asuminen.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Kartat_ja_tilastot.

LIITE 1. Haastattelurunko, Laitilan kaupungin organisaatio

Elinvoima

1. Mikä on lähtökohtana kaupungin aluekehittämiselle?
2. Mitkä ovat Laitilan kaupungille sen sisältä nousevia elinvoimatekijöitä?
3. Mitkä ulkoiset tekijät synnyttävät elinvoimaisuutta Laitilassa?
4. Miten sisäsyntyisten ja ulkosyntyisten elinvoimatekijöiden yhteys näkyy kaupungissa, hyödynnetäänkö niitä samanaikaisesti?
5. Mitkä ovat Laitilan kaupungin elinvoimatoimia?
6. Elinvoimaisuuden edistämiseksi on lueteltu tarpeita, kuten työvoiman saatavuus, koulutus, raaka-aineiden saatavuus, infra ym. Miten kaupungissa huomioidaan näitä tekijöitä, onko niillä merkittävä rooli toimintojen suunnittelussa ja kehittämisessä?

Haasteet

7. Millaisia haasteita elinvoiman edistämiseksi on olemassa?
8. Yhteiskunta ja maailma globalisoituvat. Tuoko globaali maailma lisäarvoa maaseudun kunnille, vai luoko se haasteita?

Maaseutu – kaupunki

9. Millainen merkitys lähialueen suuremmilla kaupungeilla (Turku) ym. on Laitilan kaupungille?

10. Miten te näette kaupungin ja maaseudun lomittaisuuden/verkostot. Onko vuoropuhelu aktiivista?

11. Tulisiko maaseutualueiden aktiivisesti pyrkiä kaupunkimaisiin rakenteisiin?

Lopuksi

12. Kun olemme tässä nyt keskustelleet elinvoimasta ja siihen liittyvistä tekijöistä, on mahdollista nähdä, että elinvoiman käsite ei ole tarkkarajainen tai sisällöltään yksimerkityksellinen. Miten te kuitenkin sanottaisitte elinvoiman?

LIITE 2. Haastattelurunko, Leader-ryhmä

Aluekehittäminen ja yhteistyö

1. Leader on EU:n luoma toimintamalli ja sen tuki muodostuu EU:n, valtion ja kuntien rahoituksesta. Kuitenkin Leader-ryhmät ajavat ja kannustavat paikallisia asukkaita kehittämään omaa paikkakuntaansa. Toiminta tapahtuu vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kesken, ja kehittämisotteeksi voi nähdä neoendogeenisen kehittämisen, millä tarkoitetaan paikallisen tason ja sitä ympäröivän kohtaamista ja toimimista vuorovaikutuksessa. Onko kuvailu oikein?

2. Miten vuorovaikutus eri toimijoiden kesken näkyy toiminnassanne? Onko se aktiivista?

3. Aluekehittäjänä alueella on myös kunta. Miten Leaderin ja kaupungin tavoitteet eroavat tai ovat yhteisiä?

4. Koetteko, että kehittämisen lähtökohdat ovat ennen kaikkea alueen sisäisissä vahvuuksissa ja kehittäminen on paikkaperusteista? Vai huomioidaanko kehittämisessä alue myös laajempina käsitteenä, jolloin huomioidaan kaikki toiminta-alueeseen kuuluvat alueet?

Maaseutu – kaupunki

5. Miten tänä päivänä määrittelette maaseudun?

6. Ovatko teidän näkemyksenne mukaan maaseudun ja kaupungin kehittämisentyökalut samanlaisia, vai eroavatko ne toisistaan?

7. Maailma globalisoituu. Globalisoituuko maaseutu? Kansainvälisyys on yksi tavoite Leaderissa.

Elinvoima

8. Elinvoima syntyy monesta tekijästä, kuten vetovoimaisesta ympäristöstä, vahvasta kuntataloudesta, osaamisesta ja työvoiman satavuudesta, toimivista palveluista, hyvinvoivista yrityksistä ja hyvinvoivista asukkaista ja ylipäätään yhteisöllisyydestä. Mitkä ovat teidän mielestänne sellaisia tekijöitä, joiden kautta Leader on tukemassa alueen elinvoimaisuutta?

9. Leader-ryhmällänne on käynnissä Loisto 2014 – 2020 kehittämisohjelma, jonka painopisteet ovat työssä, aktiivisessa arjessa, elinympäristössä ja aineettoman pääoman ja kulttuurin kohtaamisessa. Teemoina ovat osaaminen, innovaatiot, kumppanuus sekä kansainvälisyys. Lähtevätkö hankkeet alueen sisäisiä vahvuuksista ja tarpeista vai ulkopuolelta ja ulkopuolisen tarpeista?

10. Toiminta-alueeseen kuuluu monta maalaiskunnaksi tai -kaupungiksi luokiteltavaa kuntaa. Jos ajatellaan aluetta yhtenä kokonaisuutena, niin mitkä tekijät tekevät alueesta elinvoimaisen teidän näkemyksenne mukaan?

11. Näettekö elinvoimaisuuden kehittämisessä ja edistämässä haasteita?

Lopuksi

12. Elinvoima on määriteltävissä monin tavoin, mutta miten te sanoittaisitte elinvoiman, mitä se on?

LIITE 3. Haastattelurunko, yritykset

Yritykset

Maaseutu – kaupunki

1. Toimitteko mielestänne maaseutumaisessa kaupungissa, vai miten määrittelisitte oman toimintaympäristönne? Onko se kaupunkimainen, maaseutumainen, globaali vai millainen se on teidän mielestänne?

2. Onko Laitilassa jokin tekijä, jota ei olisi mahdollista saavuttaa muualla? (Ajatusleikki; jos yritys sijoittuisi muualle).

3. Näettekö etua sijainnistanne täällä? Millaisia?

Elinvoima

4. Mitkä elinvoimatekijät nousevat mielestänne esiin Laitilassa? Miten?

5. Mitä yrityksenne kannalta tarkoittaa se, että Laitilan kaupunki on elinvoimainen?

6. Millaiset tekijät ovat elinvoimaisuuteen liittyen sellaisia, johon kaupunki ja sen erilaiset toimijat eivät pysty vaikuttamaan?

Vuorovaikutus

7. Onko vuoropuhelu aktiivista kaupungin organisaation ja alueen yritysten välillä? Miten sitä tulisi kehittää, jos sellaista tarvetta on?

8. Näettekö, että lähialueilla on suurta merkitystä toimintaanne? Mitkä alueet tai verkostot ovat toiminatanne kannalta tärkeitä?

Lopuksi

9. Alueellisessa kehittämisessä puhutaan elinvoimasta melkoisen ympäröyoreänä käsitteenä. Miten te itse sanottaisitte sen?

LIITE 4. Tutkimushaastatteluun osallistuneet tahot

Laitilan kaupungin organisaatio, Laitilan kaupunki. Laitila 22.1.2019

Leader-ryhmä Ravakka, Laitila. Laitila 21.5.2019

Yritys 1. Laitila 4.9.2019

Yritys 2. Laitila 23.9.2019